

1-6

Doç. Dr. Feyzan GÖHER VURAL

ORTA ASYA TÜRK DÜNYASINDA “DAVUL”UN ÖNEMİ ve SİMGESEL ANLAMI
IMPORTANCE and the SYMBOLIC MEANING of “DRUM”s IN CENTRAL ASIA TURKISH WORLD

7-16

Türkolog Arş. Deniz KAÇAĞAN

SÖMÜRGEÇİ ETNİSİTE OYUNUNA KARŞI TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ
TURKISH NATIONALISM AGAINST COLONIAL ETHNICITY GAME

17-32

Yrd. Doç. Dr. Muharrem YILDIZ; Doç. Dr. Âdem EFE; Uzm. Mehmet Mekin MEÇİN

DİN-MODERNİTE İLİŞKİSİ: UYUM VEYA ZITLIK(ÇEVİRİ)
RELATIONSHIP BETWEEN RELIGION-MODERNITY: COMPLIANCE OR CONTRAST (TRANSLATION)

33-42

Uzm. Andaç KARABULUT

İSTİHBARATTA PROPAGANDANIN ÖNEMİ
THE IMPORTANCE OF INTELLIGENCE, PROPAGANDA

43-48

Av. Filiz DEĞER

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ UYGULAMASINA ELEŞTİREL BAKIŞ
EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS APPLICATION A CRITICAL LOOK

49-60

Yrd. Doç. Dr. Selçuk AYDIN

HALK ve HALKÇILIK ALGISİNİN TEORİK ARKA PLANI MERKEZİNDE YORUMSAL BİR
ÖRNEK OLARAK; İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK SİYASAL ve SOSYAL HAYATINDA HALK
ve HALKÇILIK ALGISI

*AS AN INTERPRETATIVE SAMPLE AT THE CENTER OF, THEORETICAL BACKGROUND OF PEOPLE and
POPULISM PERCEPTION; PEOPLE and POPULISM PERCEPTION IN THE TURKISH POLITICAL AND
SOCIAL LIFE BEFORE ISLAM*

61-63

KİTAP TANITIMLARI ve REKLAMLAR

64

Genel Bilgiler, Dergiye Makale Gönderme Şartları ve Abonelik Koşulları

22 Aralık 1914 - 15 Ocak 1915 tarihleri arasında düzenlenen hareket sırasında karakışa yenik düşen Sarıkamış Şehitlerimize saygı, rahmet ve şükranlarımızla...

ORTA ASYA TÜRK DÜNYASINDA “DAVUL”UN ÖNEMİ ve SİMGESEL ANLAMI

*IMPORTANCE and the SYMBOLIC MEANING of “DRUM”s IN CENTRAL ASIA
TURKISH WORLD*

Feyzan GÖHER VURAL

Doç. Dr. , Niğde Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Niğde

feyzan_goher@yahoo.com

Assoc. Prof. Dr., Niğde University, Governmental Philharmony of the Turkish Music, Niğde

ÖZET

İslamiyet'ten önce kurulan Orta Asya Türk devletlerinde “davul”, hem varlık, bağımsızlık ve egemenlik simgelerinden biri, hem de askeri müzik topluluklarını oluşturan “tuğ takımları” ile Eski Türk İnanıcının ve din ululuları Kamların (Şamanların) baş çalgısı olmuştur. Bunların yanı sıra, zurna ile birlikte eğlencelerin vazgeçilmez eşlikçisi olmuş, düğünlerden cenazelere pek çok törende yer almıştır.

Literatür taramasına dayalı betimsel bir araştırma olan bu çalışmada, İslamiyet'ten önce kurulan Orta Asya Türk devletlerinde davulun görevleri, hangi amaçla ve ne şekilde kullanıldığı, davula verilen simgesel değer ile davulun askeri, siyasi, dini ve toplumsal önemi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk Kültürü, Orta Asya Türk Müziği, Davul, Müzikoloji, Etnomüzikoloji.

Jel Kodu: F51.

ABSTRACT

The drum is not only a symbol of existence, independence and sovereignty but also is the main instrument of Turkish military music teams and Shamans. Additionally the drum is the indispensable instrument of entertainments with shawn. It has taken aprt in many ceremonies from weddings to funerals.

This descriptive study based on literature has been emphasized that mission of drum, the symbolic value of the drum and importance of drum's military, religious and social aspects in Central Asia Turkish Statements which established before Islam.

Keywords: Turkish Culture, Central Asia Turkish Music, Drum, Musicology, Ethnomusicology.

Jel Code: F51.

GİRİŞ

Bir milletin kültürel dokusunun ortaya konmasında müzik ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Müzik türleri, dizgisel ve ritimsel özelliklerin yanında çalgılar ve onların kullanılış biçimleri de o millet hakkında önemli ipuçları barındırır.

Türkler sahip oldukları binlerce yıllık geçmişlerinde, her zaman ve her yerde müzikle içiçe olmuşlardır. Çalgılarını yanlarında taşımışlar, acılarını, özlemlerini, sevinç ve coşkularını bu çalgılar eşliğinde dile getirmişlerdir. Ancak “davul” barındırdığı kimi simgesel değerler ve geniş kullanım alanı ile diğer çalgılardan farklı bir konumda olmuştur. Bu kullanım alanları ve uygulama şekilleri, Türk toplumunda davula verilen önemi göstermektedir.

Davulun bu derece önem taşıması başlıca nedenlere bağlıdır. Aşağıda sunulan bu nedenler, önem sırası gözetilmeksizin verilmiştir.

1. Davulun en eski Türk çalgılarında biri olması: Davulun derin anlamlara sahip olması ve Türk coğrafyasında son derece yaygın olmasının birinci nedeni, Türklerin ilk çalgılarından biri olması ile ilişkilidir. Buna ait bilgileri arkeolojik buluntulardan edinmekteyiz.

Bilindiği üzere “kurgan” kültürü Orta Asya Türklerinin kültürel yaşamında son derece önemli olmuştur. Bu kurganlardan günümüze bozulmadan gelebilenleri, tarih açısından büyük bir değere sahiptir. Ölen kişiyle birlikte ona ait değerli eşyaları içeren bu kurganlarda davullar bulunması¹, bu çalgının tarihsel derinliği hakkında bilgi vermektedir. Bu derinlik, davula çeşitli anlamlar yüklenmesine de vesile olan nedenler içindedir. Çünkü sahip olduğu derin tarih, zaman içinde ona çeşitli anlamlar yüklenmesine ve farklı alanlarda kullanılmasına zemin teşkil etmiştir.

2. Davulun sahip olduğu dini anlam: Davulun Türk kültürü açısından önemli oluşunun ikinci nedeni ise kutsallığıdır. Eski Türk inancının hâkim olduğu Orta Asya Türklerinde, din adamları kamların başlıca araçları davullarıdır. Kamlar, yaptıkları tedavi (sağaltım) ve dualarda davullarını mutlaka yanlarında bulundurmuş, davul eşliğinde ilahiler söyleyerek törenlerini icra etmişlerdir. Bu da davula, hiçbir çalgının sahip olmadığı kutsal bir içerik yüklemiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere davul, Kamlık inancında kutsal kabul edilmiştir. Bu davul büyükçe bir defe benzer. Kam seanslarında davul, ruhlarla iletişime geçmek, kötü ruhları topraklardan kovmak gibi çeşitli amaçlara hizmet etmiş; kimi zaman kamın göğe yükselmesini ya da yer altına inmesini sağlayan bir aracı, bineği (atı) vazifesini görmüştür². Türk tarihi ve mitolojisinden derin izler barındıran kam davulu, alttaki fotoğrafta görüldüğü gibi, içinde tüngür eezi (davul iyisi/sahibi) adı verilen bir figür taşıyabilir. Bunun yanı sıra üzerine çizilen resimlerle kozmik âlemi yansıtır.

Kam davulu, Eski Türk inancında çok değerlidir. Bu nedenle gelişigüzel malzemelerle yapılamaz. Gerek yapıldığı malzemeler gerekse üzerine takılan cisimler ve çizilen resimler, Türk mitolojisinde büyük yere sahip kutlu kabul edilen nesnelere seçilmiştir. Örneğin Kam

¹ Yaşar Çoruhlu, Erken Devir Türk Sanatı, İstanbul 2007, s.93.

² Enver B. Şapolyo, Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Ankara 1972, s.237; Yaşar Çoruhlu, Türk Mitolojisinin Anahtarları, İstanbul 2002, s.76; Nevill Drury, Şamanizm ve Şamanlığın Öğeleri, İstanbul 1996, s.76.

davulunun malzemesi genellikle kutsal sayılan ağaçlardan yapılır.

Türklerde davul kasnağının yapıldığı ağaç, genel olarak kayın ve sedir ağacıdır. Bunun nedenini, kayın ağacının Türk kültür ve mitolojisinin en önemli ağacı olmasıdır. Aynı şekilde davula gerilen deri de kutsal nitelikli hayvanlardan seçilir. Davul tokmağı dahi bu özeni yansıtır. (Konu ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Feyzan Göher Vural - İslamiyet'ten Önce Türklerde Kültür ve Müzik)

Eski Türk İnancı ve onların din uluları kamların başlıca aleti olan davul, bugün dahi sahip olduğu kutsal içeriği barındırmaktadır.

3. Davulun hâkimiyet sembolü olması: Davulu Türk kültüründe önemli bir yere koyan üçüncü neden, davulun hâkimiyet ve devletin simgesi oluşudur. Eski Türk devletlerinde hâkimiyet sembolleri otağ veya hakanın çadırı, kotuz (şapka tüyü), yay, tuğ ve davuldur³. Örneğin Büyük Hun Devleti'nde "davul", tuğ ile eş anlamdaydı ve devletin, bağımsızlığın simgesiydi. Eski Türk kağanları, yeni tayin edilen komutan ve beylerine, belirli sayıda tuğ ve davul verirlerdi. Her komutanın rütbesi, aldığı tuğ sayısına göre değişirdi⁴. Bu anlamda davul, siyasi açıdan "tanıma" manasına gelmekteydi.

Bu geleneği öğrenen Çinliler, daha sonraları kendi bünyelerindeki Türk boylarına tuğ ve davul göndererek, onları teskin ve idare yoluna girmişlerdir. Bir boyun otağına tuğ ve davul dikmesine izin verilmesi, onların siyasi bir birlik olarak tanınması anlamına geliyordu. M.Ö.123 yılında Hunları yenen Çin generali için Çin kayıtlarında "Hunların büyük sol generalini yendi ve Hun generalinin davulu ile bayrağını aldı" ifadesi geçer⁵. Davulun ve tuğun kaybedilmesi, savaşın da kaybedildiği anlamına geldiği için, Çinliler Hun başkomutanının davulunun elde edilmesini büyük bir başarı olarak kabul etmektedir.

M.S.407 yılında, Çin kaynaklarında T'ung-Wan Ch'eng olarak anılan Hun başkentinin girişinde, üzerinde altından deve, ejderha gibi motifler bulunan devâsa davul da⁶ yine aynı anlamı içermektedir. yer almaktadır. Şehir girişindeki bu davul, hanın hâkimiyetini, hem halka hem de ziyaretçilere hatırlatan bir heykel gibi dikilmiştir⁷. Türk tarihinde bu örnekleri arttırmak mümkündür.

4. Davulun tuğ takımlarının başlıca çalgısı olması: Davulun önemine ilişkin sıraladığımız üçüncü neden, dördüncü nedenle iç içedir. Davulun devletin simgesi olması, devletin diğer bir sembolü olan tuğ takımlarında (askeri müzik takımlarında) başlıca çalgı olmasına neden olmuştur. Elbette davulun sahip olduğu güçlü ve etkili sesin askeri müziğe olan uyumu da bunun diğer ana nedenidir.

3 Cevat Hey'et, Türklerin Tarihi ve Kültürüne Bir Bakış, Ankara 1996, s.52.

4 Bahaeddin Ögel, Türk Kültürünün Gelişme Çağları - Dünden Bugüne, İstanbul 1988, s.692.

5 Ögel, 1988, s.693; B.Ögel, Türk Kültür Tarihine Giriş VI. - Türklerde Tuğ ve Bayrak, Ankara 1984, s.21.

6 Tilla Deniz Baykuzu, Bir Hun Başkenti: T'ung-Wan Ch'eng" Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C.6, s.3, Ankara 2009, s.112.

7 Timur Vural, Türklerde Askerî Müzik Geleneği - Tuğ, Nevbet, Mehter, Konya 2012, s.34.

Orta Asya Türk Dünyasında “Davul”un Önemi ve Simgesel Anlamı

Mehterin temelini teşkil eden “tuğ takımı”, Hunlarda bayrak (sancak) ile davul, boru ve zil gibi çalgılardan kuruluydu. Tuğ müziği, Türk askerlerine güç ve şevk verirken, karşı tarafı korkutmuştur. Türklerin savaşta haykırışlarının davul sesine karıştığı ve bunun karşı tarafı ürküttüğü çeşitli kayıtlarda geçer⁸. Bu kayıtların başında Çin kaynakları gelir. Nitekim Türklerin ordularında kullandıkları davul ve diğer çalgılar, başta Çin olmak üzere diğer devletleri de etkilemiş, onların da benzer uygulamalar yapmasına neden olmuştur.

Türk destanlarında da davul askeri müzik takımlarında yer almasına ilişkin örnekler vardır. Örneğin Manas Destanı’nda bu durum sıkça işlenir: “Manas ordusuna hareket emri verdi. Toz toprağı havaya kaldırıp, davul, zurna sesleri arasında Kalmuk Hanı Keselik’in barındığı Aranik Kalesi’ne doğru yola düzöldüler”⁹

Tuğ takımlarında büyük bir yere sahip olan davul, İslamiyet’ten sonra Tabilhanelerde, Osmanlıdan itibaren ise Mehter takımında önemini korumuştur. Bu askeri müzik takımları namaz vaktinden, hac yolculuklarına kadar hükümdarın hep yanında olmuş, onun hâkimiyetini ve gücünü en başta davulun debdebeli sesi ile duyurmuştur.

5. Davulun orduda haberleşme aracı olması: Davul askerî müzik takımlarında yer almakla beraber, savaş başlangıcında, savaş esnasında ve bitişinde önemli bir haberleşme aracıdır. Öyle ki davulun doğru şekilde çalınması savaşın neticesini etkileyecek öneme sahiptir. Bu nedenlerle Orhun Kitabelerinde savaş araç gereçleri arasında sayılmıştır.

Davulun savaşlar sırasındaki haberleşme aracı olarak büyük yere sahip olması beşinci nedeni oluşturmaktadır. Hem hükümdarın savaşın başlangıcını, geri çekilmeyi, savaşın bitişini emreden davulu, hem de birliklerin haberleşmesini sağlayan küçük davullar bu anlamda önemli olmuştur.

Türk tarihine ilişkin önemli izler barındıran Manas Destanı’nda ordunun toplanması, harekete geçmesi, çeşitli savaş taktiklerinin verilmesi, saldırı anı, geri çekilme ve savaşın sonu gibi duyuruların davulla yapıldığı görülür. Türk tarihini anlatan çeşitli kaynaklarda görülen bu durum, gelişmiş bir “davul dili” olduğunu göstermektedir. Bu emirlerin doğru şekilde verilmesi ve askerlerce de doğru şekilde anlaşılması hayati bir öneme haiz olduğu için, davul çalan kişinin bu konuda ehil olması, aynı zamanda ordudaki herkesin de bu dili bilmesi gereklidir.

6. Davulun halk içinde duyuru aracı olması: Davulun farklı çalınış biçimleri, halkın iyi ya da kötü bir haber almak üzere toplanmasına, savaşa karşı uyarılmasına, yarışma ve eğlencelerin duyurulmasına kadar pek çok anlamı içermekteydi.

Yine Manas Destanı’ndan bu konuya ilişkin örnekler vermek mümkündür: “Manas’ın karargâhında altı yıldan beri kötülükten haber veren davul çalınmamıştı. Bugün davul çalındı”¹⁰ Bir diğer örnekte: “Püsküllü Kalpak giyen İraman’ın İrci oğlu yanına tercümanı Caş Aydar’ı alıp kalabalık halka at yarışı yapılacağını duyurdu.... Davul çalınıp, atlar alana, köknar ağacının bulunduğu yere toplandılar”¹¹. Bunlar ve benzeri örnekler, sadece ordu içinde değil

⁸ Cemal Anadol, F.Abbasova, N.Abbaslı, Türk Kültürü ve Medeniyeti, İstanbul 2007, s.623; Muzaffer Erendil, Düden Bugüne Mehter, Ankara 1992, s.15.

⁹ Abdülkadir İnan, Manas Destanı, İstanbul 1972, s.23.

¹⁰ Fatih Korkmazlar, Manas Destanı, İstanbul 2011, s.86.

¹¹ Keneş Yusupov, Manas Destanı, Ankara 2009, s.193.

halk arasında da davul dilinin iyi bilindiği, hangi çalınış biçiminin hangi anlama geldiğinin net olduğunu göstermektedir.

7. Davulun avcılıkta kullanılması: Yedinci madde ise davulun (özellikle gök davul adı verilen küçük davulların) avcılıkta kullanılmasıdır. Av esnasında hayvanları ürküterek tuzak bölgesine çekmek için davullar kullanılmıştır. Bu davulların aynı zamanda haberleşme amacıyla da çalındığı düşünülmektedir.

Türklerin farklı kullanım amaçları için farklı boylarda ve şekillerde davul kullandıklarını bilmekteyiz. Burada kullanılan ise Hunların çaldığı “gubing” isimli küçük davul¹² gibi bir çalgı olmalıdır.

8. Davulun eğlence aracı olması: Sekizinci madde, davulun eğlencelerin vazgeçilmez parçası olmasıdır. Davul, önceleri boru ile daha sonra zurna ile Türk düğünlerinin, festival ve diğer eğlencelerinin başlıca çalgısı olmuştur. Bu anlamıyla da Türk kültür yaşantısında büyük bir öneme sahiptir. Davul, güçlü sesi ile debdebe amaçlı olarak hem hükümdar saraylarında hem de halk içinde kullanılmıştır. Bu şekilde coşkunun ve bazen de gösterişin dili olmuştur.

Günümüzde de Türklerin bulunduğu her yer de davullu zurnalı eğlenceler bu kültürün devamı olarak yaşamaktadır. Bu eğlenceli müzik, halk oyunlarının da başlıca eşlikçisidir.

9. Davulun yug/yog törenlerinde çalınması: Davul sadece eğlenceli anların değil, acının da dili olmuştur. Nitekim yug/yog (cenaze) törenlerinde de davul yer almıştır. Davulun Türk yaşamındaki önemine ilişkin dokuzuncu madde olarak kabul edebileceğimiz bu yanına ilişkin bir örnek aşağıda sunulmuştur:

Asya Hunlarının devamı niteliğindeki Avrupa Hunlarının ünlü hükümdarı Ata İllig’in (Atilla) ölümü sırasında yapılan yoğ töreninde, onun macerasını anlatan ağıtlar çalınıp söylenirken, dinleyenlerin yüzlerini yırtıp kanattıkları, atlarıyla ölünün etrafında dolaştıkları, düdüklerin, davulların, çalın-söyleyen ozanların ağıtları ile acılarını ve gözyaşlarını akıttıkları söylenmektedir¹³ Bu örnekleri arttırmak mümkündür.

SONUÇ

Bu çalışmada davulun İslamiyet’ten önce Orta Asya Türk kültüründeki yeri maddeleştirilerek sunulmaya çalışılmış, sahip olduğu kültürel, siyasî, askerî konum vurgulanmıştır.

Buna göre davul, Türklerin en eski çalgılarından biri olması, Eski Türk İnancı’na bağlı olarak dîni bir mahiyete sahip olması, hâkimiyet sembolü oluşu, tuğ takımlarının başlıca çalgısı olması, orduda haberleşme, halk içinde duyuru aracı olması, avcılıkta kullanılması, düğünlerde, festivallerde ve törenlerde eğlenceyi, cenaze törenlerinde acıyı anlatması nedenleri ile Türk kültüründe ayrıcalıklı bir yere sahiptir ve farklı yansımaları ile kısmen de olsa bu önemini korumaktadır.

Bir çalgının hem kuvvetli bir dîni simge, hem kesin bir hâkimiyet sembolü, hem de günlük

¹² Eyüp Sarıtaş, “Hunlarda Müzik Aletleri ve Eğlence Kültürü”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı:183, 2009, s.437.

¹³ Yaşar Kalfat, Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri, Ankara 1999, s.136 Buluç’tan akt.

Orta Asya Türk Dünyasında “Davul”un Önemi ve Simgesel Anlamı

yaşamda çok çeşitli kullanım alanına sahip olma özelliğini bir arada toplaması, eşine rastlanmayan özel bir durumdur. Davul, tek başına Türk kültür dokusuna ilişkin önemli değerler barındıran bir çalgı olarak, Türk tarihi, kültürü ve Türk müzik kültürü için son derece önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKÇA

1. Anadolu Cemal, F.Abbasova, N.Abbaslı, Türk Kültürü ve Medeniyeti, İstanbul 2007.
2. Baykuzu Tilla Deniz, Bir Hun Başkenti: T’ung-Wan Ch’eng” Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, C.6, S.3, Ankara 2009
3. Çoruhlu Yaşar, Türk Mitolojisinin Anahtarları, İstanbul 2002
4. Çoruhlu Yaşar, Erken Devir Türk Sanatı, İstanbul 2007.
5. Drury Nevill, Şamanizm ve Şamanlığın Öğeleri, İstanbul 1996.
6. Erendil Muzaffer, Dünden Bugüne Mehter, Ankara 1992.
7. Hey’et Cevat, Türklerin Tarihi ve Kültürüne Bir Bakış, Ankara 1996.
8. İnan Abdülkadir, Manas Destanı, İstanbul 1972.
9. Korkmazlar Fatih, Manas Destanı, İstanbul 2011.
10. Ögel Bahaeddin, Türk Kültür Tarihine Giriş VI. - Türklerde Tuğ ve Bayrak, Ankara 1984.
11. Ögel Bahaeddin, Türk Kültürünün Gelişme Çağları - Dünden Bugüne, İstanbul 1988.
12. Sarıtay Eyüp, “Hunlarda Müzik Aletleri ve Eğlence Kültürü”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı:183, 2009.
13. Şapolyo Enver B., Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Ankara 1972.
14. Vural Timur, Türklerde Askerî Müzik Geleneği - Tuğ, Nevbet, Mehter, Konya 2012.
15. Yusupov Keneş, Manas Destanı, Ankara 2009.

SÖMÜRGEÇİ ETNİSİTE OYUNUNA KARŞI TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

TURKISH NATIONALISM AGAINST COLONIAL ETHNICITY GAME

Deniz KAÇAĞAN

Türkolog Araştırmacı., Trabzon

a.kararli@hotmail.com

Turcology Researcher, Trabzon

ÖZET

Sömürgecilerin, Türk milletini hâkimiyeti altına almak için özellikle son 200 yılda uyguladığı yöntem, milletimizi, kendine yabancılaştırma ve başkalaştırma çalışmalarıdır. Bu gün, bölücülük denilen stratejik oyunun arkasında, işte bu uzun soluklu milletimizi birbirine başkalaştırma hazırlığı ve uygulamaları vardır. Bunun için, merkezi eğitimden yoksun kişilerin, var olan dilleri bozuk konuşmasını bir başka ayrı dil gibi göstererek ve adlandırarak işe başlandı.

P. Maurizio GARZONİ, 18. yüzyılın son çeyreğinde bu günkü Türk-Irak sınırının 30 kilometre kadar ötesinde, 18 yıl boyunca yaşadı ve bölücülük için Ermeniler, Asuriler, Keldaniler, Nesturiler üzerinde gözlemler yaptı. İtalyan misyoner papaz Maurizio GARZONİ, çalışmasını 1787 yılında yayınladı. Ancak konuya bilimsel nesnellikle yaklaşıldığında, merkezi eğitimden yoksun bu kişilerin konuştuğu ve sömürgecilerin bir başka ayrı dil dediği “şey”in önemli bir kısmı Kırmançı ve Zazaca ağızlarının, Göktürk ve Uygur lehçeleriyle birlikte Çuvaşçanın karşılaştırılmasıyla Eski Türkçe olduğu ortaya çıkacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hedef 2023, Model Ortaklık, Sivil Anayasa, Stratejik Derinlik, Stratejik İttifak, Stratejik Müttefik, Stratejik Ortaklık, Yeni Türkiye

Jel Kodu: F52.

ABSTRACT

In order to subjugate Turkish Nation, especially since last 200 years, imperialists imposed a method of self alienation and metamorphosis of our nation. Behind the strategic gambit that called seperatism today are those long term preperations and strategies of self alienation. That started with naming and cathegorization of everyday speech which in fact consisted mixing of existing tongues spoken by some people who were out of touch with central education as if it's a seperate language.

At the last quarter of 18th century P. Maurizio GARZONI, lived 30 km away from today's Turkish/Iraqi border for 18 years and made observations on Armenians, Assyrians, Chaldeans and Nestorians for seperatist purposes. Italian missionary priest Maurizio GARZONI published his work at 1787. Though if scientific objectivity applied for this issue, the “thing” that named as a seperate language by imperialists, which was spoken by people who are out of touch with central education, the dialects of kirmanji and zazaki can be seen for the most part consisted of mixing ancient Göktürk and Uighur dialects with Chuvash speech, which is essentially old Turkic.

Keywords: Civil Constitution, Model Privity, Novel Turkey, Strategic Agreement, Strategic Depth, Strategic Privity, Strategic Unanimous, Target 2023.

Jel Code: F52.

GİRİŞ

Osmanlı'dan beri, devlet geleneğimizde azınlıklar, gayrimüslimlerdir. Haklı olarak, Cumhuriyetimizin kurucuları da, bu devlet geleneğimizi devam ettirdiler. Hatırlanacağı gibi, Lozan'da yapılan Türkiye'yi tanıma antlaşmasında; yalnız gayrimüslimler azınlık olarak kabul edildi; yani, Müslüman olmayan Ermeni, Rum ve Museviler azınlıktır dendi. Şimdi, Cumhuriyeti dinsizler kurdu diyen hurafecilere sormak gerekiyor. Cumhuriyet dinsiz ise, neden, uluslararası tanınma antlaşmasında İslam'ı temel aldı ve Müslümanları kurucu asil unsur; Müslüman olmayanları (Gayrı Müslimleri) azınlık olarak kabul ettirdi? Evet, Cumhuriyetimizi dinsizler kurmadı ancak, öyle görülüyor ki Cumhuriyetimizi dinsizler yıkacak...

Sömürgeci batının çelişkileri

BOP'un gereği olarak, her fırsatta bölücü koruyuculuğu ve savunuculuğu yapan AB-D, azınlık kavramını yozlaştırıyor ve yeni anayasaya koydurmaya çalışıyor. Ancak Lozan'da, Türkiye'nin tanınma antlaşmasında, Fransa, İngiltere ve dünyanın başka ülkelerinin imzaları var. Şimdi bize, adı geçen ülkelere 1923 yılında Lozan'da attıkları imzayı hatırlatacak devlet adamları gerekiyor. AB-D, her azınlık dediğinde ve bölücü koruyuculuğuna soyunduğunda, Lozan'da attıkları bu imza önlerine konmalı ve sorulmalı: 1923 yılı, Lozan antlaşmasında, biz bir azınlık tanımı yaptık ve siz de bunu kabul edip imzaladınız. Ne oldu da, üzerinden 90 yıl geçmeden, azınlık tanımını değiştiriyor ve anayasamıza koydurmaya çalışıyorsunuz? Yoksa 1923 yılında, Lozan'da attığınız imzayı mı unuttunuz? Hayır, asla! Sömürgeciler, hiçbir şeyi unutmaz; ama üçüncü dünya ülkelere atayacağı yöneticilerin, tarih ve uluslararası anlaşmaları bilmeyen kişilerden olmalarını özenle belirler...

1923 yılında, Lozan antlaşmasını imzalayan, Fransa, İngiltere ve diğer devletler; Cumhuriyeti kuran iradeye, ülkemizin kurucu asil unsurunu, azınlık olarak kabul ettiremediler. Hem sömürgeciler istiyor diye, kurucu asil unsur olan insanımızı, azınlık konumuna düşürmek; bölücülükle beraber, vatandaşımıza da hakarettir. Kudurmuş sömürgeciler, azınlık oluşturmayı çok istedilerse, Lozan'da, Cumhuriyeti kuran iradeye bunu kabul ettirselardı. Toplumlar bazında kısa diyebileceğimiz, 90 küsur yıl geçtikten sonra; kudurmuş sömürgeciler, kendi attıkları imzayı yok sayarak veya unutturarak; çıkarları öyle gerektiriyor diye, Fars, Arap, Türklerden oluşan, kopuk ve savrukları, farklı bir etnisite gibi kabul ettirip, hurafecilere, azınlık inşa ettirmeye giriştiler. TRT 6 böyle bir girişimin ürünüdür.

Oysa Anadolu'da, geçtiğimiz birkaç bin yılda, Sümerler, Hurriler, Asurlular, Hattiler, Akadlar, Frigyalılar, Urartular, Medler, Persler, Makedonyalılar, Kapadokyalılar, Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Selçuklular, Moğollar, Akkoyunlular, Osmanlılar gibi daha saymadığımız pek çok devlet ve yönetim gelip geçti. Üstelik Sümerler, Hattiler, Medler¹ gibi pek çok uygarlığın Türk olduğu da bilim dünyasında geniş kabul görmektedir. Ayrıca, zengin tarihiyle Anadolu bir aşuredir ve bu aşurenin adı: "Türk'tür". Türklük, hurafecilerin ve bölücülerin anladığı gibi, sadece kanı (ırkı) değil; aynı zamanda ortak coğrafyada yaşayan ve sömürgeciliğe karşı mücadele eden insanlık erlerinin adıdır. O nedenle, aşurenin içinden, yine bize ait olan ve zamanla farklı bölgelerde ve zorlu şartlarda yaşaması nedeniyle, kısmen değişime uğrayanları

1 Mehmet BAYRAKDAR - Medler ve Türkler

ayırpı saflaştırmaya çalışmak, Müslüman mahallesinde salyangoz satmaktır...

Günümüzde, kendini kürt sanan her 3 kişiden 2'si, bir Türk'le ve her 3 Türk'ten 1'i, bir kürtle evli iken; sömürgeci batıya ve talimatlarıyla hareket eden hurafecilere ve bölücülere soruyoruz: Kimi, kimden, nasıl ayıracaksınız? Bu evliliklerden doğan çocukların, vücutlarını mı parçalayacaksınız? Bizdeki çapsız, ufuksuz siyasetçiler zannediyorlar ki; kendi farklılıklarımız ya da anlaşmazlıklarımızdan kaynaklanabilecek olası sorunları, kendimiz, kendi içimizde çözebiliriz. Hayır! Hiç kimse, bu yanıltıcı beklentiyle hareket ederek, atacağı adımı, söyleyeceği sözü, uyarıyı bir hâlde gerçekleştirmesin. Çünkü insanlık düşmanı kudurmuş sömürgeciler, pusudadırlar. O nedenle kendi içimizde, bizim tarafımızdan, bizim dalgınlığımızla oluşabilecek en küçük anlaşmazlıkları, sömürgeciler hemen devreye girerek, derinleştirmeye ve hatta ebedileştirmeye çalışacaklardır...

Sömürgecilerin özel etki görevlileri, 16-17 Ocak 1923 tarihinde, ATATÜRK'ün, İzmit'te gazetecilerle yaptığı soru-cevap konuşmalarında; Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin YALMAN'ın sorusuna verdiği cevapta, bölücülere özerklik sözü verdiği lakırdısını ediyor. Oysa ilgili tarihte ATATÜRK, 20 Ocak 1921 tarihli anayasaya dayanarak konuşuyor ve "bir tür yerel yönetim"den söz ediyor; yani yerel halkın belediye başkanlarını seçeceğini söylüyor. Ancak, adalet, eğitim, güvenlik, vergi ve uluslararası işlerin merkez tarafından yürütüleceğini belirtiyor...

Bir insanın, en yetkiliyken ve en etkiliyken, yani güçlüyken; gerçek düşünceleri, söz ve eylemleriyle ortaya çıkar. 4000'e yakın kitap okuyan ve insanlık tarihinde, önemli bir bilgi birikimine, taktiğe, dehâya sahip olan ATATÜRK'ün sözleri de bu gerçeklerden hareketle değerlendirilmelidir. ATATÜRK'ün düşünceleri, sözleri, yazıları, eylemleri; asla rastlantı değil; o anki şartlarla birlikte, hep bir ufkun ötesini gözetken, amaç doğrultusunda gerçekleşir. Örneğin, 1930 yılında ATATÜRK: "Bu günkü Türk ulusunun siyasal ve toplumsal birliği içinde kendilerine Kürtlük, Çerkezlik, Lazlık ya da Boşnaklık düşüncesi aşılacak istenmiş yurttaş ve ulustaşlarımız vardır. Ancak geçmişin zorbalık dönemlerinin bir sonucu olan bu yanlış adlandırmalar, -düşmana alet olmuş birkaç, gerici, beyinsiz dışında- ulus bireyleri üzerinde üzüntüden başka bir etki yaratmamıştır. Çünkü ulusun bu bireyleri de genel Türk toplumu gibi aynı ortak geçmişe, tarihe, ahlak anlayışına ve hukuka sahip bulunuyorlar."² Diyerek, Misak-ı Milli sınırları içerisinde tüm milletimizin Türklüğünü vurguladı.

Okuyan, araştıran, meraklı, akılcı bir insan olan ATATÜRK, elbette her konuda şimdiki çömezler gibi hurafelerle değil; kitabî bilgiyle, belgeyle hareket edecekti. Tarihte, dilde, hiçbir belgeyle varlığı matematiksel olarak kanıtlanamayan "kürt" denen ve zorlu şartlarda yaşamaları nedeniyle, aynı ırktan geldikleri toplumlarına yabancılaşan kopuk ve savrukları, bir halk, etnisite kabul etmek, antropoloji, arkeoloji, dil ve tarih bilimlerine aykırıdır.

Bölücülerin dil dedikleri "şey" in ilk yazılı sözlüğünü, 1769-1787 yılları arasında Diyarbakır-Musul arasında 18 yıl yaşayan Maurizio GARZONİ adında bir Romalı misyoner papazın yazmış olması çok anlamlıdır.³ Sömürgecilerin, Türk milletini hâkimiyeti altına almak için özellikle

2 Nuran TEZCAN - ATATÜRK'ün yazdığı yurttaşlık bilgileri, Çağdaş Yayınları, 3. Baskı; sayfa: 21

3 Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes E. VI. 23

Sömürgeci Etnisite Oyununa Karşı Türk Milliyetçiliği

son 200 yılda uyguladığı yöntem, milletimizi, kendine yabancılaştırma ve başkalaştırma çalışmalarıdır. Bu gün, bölücülük denilen stratejik oyunun arkasında, işte bu uzun soluklu milletimizi birbirine başkalaştırma hazırlığı ve uygulamaları vardır. Bunun için, merkezi eğitimden yoksun kişilerin, var olan dilleri bozuk konuşmasını bir başka ayrı dil gibi göstererek ve adlandırarak işe başlandı. P. Maurizio GARZONİ, bölücülük için Ermeniler, Asuriler, Keldaniler, Nesturiler üzerinde gözlemler yaptı. İtalyan misyoner papaz Maurizio GARZONİ, çalışmasını 1787 yılında yayınladı. Ancak konuya bilimsel nesnellikle yaklaşıldığında, merkezi eğitimden yoksun bu kişilerin konuştuğu ve sömürgecilerin bir başka ayrı dil dediği “şey”in önemli bir kısmı Kırmançî ve Zazaca ağızlarının, Göktürk ve Uygur lehçeleriyle birlikte Çuvaşçanın karşılaştırılmasıyla Eski Türkçe olduğu ortaya çıkacaktır...

Ülkemizin, azınlık sorunu bulunmamaktadır.

Lozan antlaşmasına göre, azınlık olan gayrimüslimlerin (Musevi, Ermeni ve Rumların) güzel ülkemizde sorunu olmadan rahat bir şekilde yaşadıkları açıktır. Tabii her zaman, sömürgeci emellerini gerçekleştirmek isteyen kudurmuş batı; zaman zaman da olsa, ülkemizde bazı insanlara önemsiz sorunlar çıkarttırarak, sorun varmış gibi göstermeye çalıştı. Ancak kısa vadede gördü ki, azınlıkların, yani gayri Müslimlerin oranı çok düşük olduğundan ve yeterli sesi çıkaramadıklarından, gayrimüslimlerle Türkiye’yi bölemeyecek. Böylece, bizim kendi vücudumuzdan, din kardeşlerimizden, kendi varlığımızdan, bize karşı azınlık oluşturmaya girişti. Sömürgeci kudurmuş batı, Lozan’da attığı imzayı da yok sayarak, bu pervasızlığı yapmaya kalktı. Aslında sömürgeci kudurmuş batı, bu oyunu üçüncü dünya ülkelerinde hep oynar. Üçüncü dünya ülke insanları, eğitimsiz ve işsizken; onlara, gerçek sorunlarını unutturup, fantezi farklılıklarını tartıştırır. Böylece, üçüncü dünya ülke insanları, akli olamayıp gerçek sorunlarını çözemezlerken, uzun vadede sorunları daha da ağırlaşır. Bu arada sömürgeci batı, denetleyici ve düzenleyici olarak gelir. Ağırlaştırdığı sorunları ve kendisinin çıkarttığı kanlı iç çatışmaları çözer(!)

Sonuçta, tüm yeraltı ve yerüstü kaynaklarına konar. Bizde de yapılmak istenen pek farklı değil. O nedenle, somut sorunlarımız bir kenara bırakılarak; olmayan fantezi sorunu sorunmuş gibi düşünülün istendiği için; ayrılıkçılık, dışarıdan estirilen rüzgârla kitle önünde tartıştırıldı. Bilinçleri, yabancı eğitimle şekillendirilerek, içerdeki Anadolu odunlarından oluşturulan beyzbol sopası gibi gazetecilerle, azınlıklar konusu, yanlış ve gereksiz yere; uzun ve sık sık konuşuruldu. Oysa o beyzbol sopası gibi gazetecilerin, bilmediği bir gerçek var: Ayrımcılık sorunundan bahsedebilmemiz için, bir insanın, renginden ya da kanından (ırkından) dolayı aşağılanması; çok bilgili ve yetkin olmasına rağmen, herhangi bir görevle yetkilendirilmeme olayının gerçekleşmesi gerekir. Cumhuriyetimiz, bilimin bir gereği olarak, kan (ırk) temelli değil; insana, akıl merkezli yaklaştığından; kana (ırka) dayalı herhangi bir ayrımcılıktan söz edemeyiz. Yani; devletimizde, bireyin gelişmişliğine, yetkinliğine, bilgi birikimine bakılarak; insan, en uygun yerde görevlendirilir. Sömürgeci kudurmuş batı da, kendi içinde akli devlet düzenini uygularken; onlara sormak gerekiyor: Kendiniz, yüzlerce yıl önceki kan (ırk) temelli, ilkel devlet anlayışlarını terk ederken; üçüncü dünya ülkelere, ısrarla, kan (ırk) temelli düzenlemeleri neden öneriyorsunuz?

UNPO (Unrepresented Nations and Peoples Organisation) Birleşmiş Milletlerde Temsil Edilmeyen Devletsiz Halklar⁴ diye bir kuruluş var. Bu kuruluş, dünyada 5000 (beş bin) devletsiz halkın olduğunu kabul ediyor; kürtleri de devletsiz halklar konumunda sayıyorlar. Tabii şimdilik devletsiz; zamanla hepsini devletleştirecekler. Ortada, antropoloji, arkeoloji, dil ve tarih bilimlerine dayalı gerçekler değil; tamamen sömürgeci keyfilik var. Buna karşı, antropoloji, arkeoloji, dil ve tarih bilimlerinin verileriyle bilimsel mücadele edilmesi gerekir.

İsrail'in güvenliğine ve bölgenin her türlü sömürülmesine, hiçbir şey bölücülük kadar hizmet edemez. O nedenle, hiçbir tehlike, bölücülükten daha tehlikeli olamaz. İçinde bulunduğumuz dönemde, ülkemizin ve komşularımızın en önemli jeostratejik gerçeği budur...

Şu varlık kanunu bilinmelidir ki, stratejik hata, taktikle düzeltilemez. O nedenle, kesin kurtuluş hazırlıklarında, statik hesaplamalar çok iyi yapılmalı ve en küçük mantıksızlık içermemelidir...

Genel olarak baktığımızda ülkemiz, hukuki, siyasi, iktisadi ve eğitim alanlarının göstergeleriyle tam bağımlı, işgal edilmiş bir AB-D sömürgesidir; her geçen gün, uygulamaya konulan patlayıcı kanun paketleriyle de bölme çalışmaları hızlanarak devam etmektedir. Yazdığımız gerçeklerden hareketle, milletimizin bağımsızlığı ve vatanımızın bölünmez bütünlüğü tehlikede olduğu ortaya çıkmaktadır...

Bu olumsuz şartlar altında, milletimizin, özellikle bilinçli kesimi kurtuluş çareleri arıyor ve değişik yapılanmalar etrafında bir araya geliyor. Ancak, aklımızı işleten, bilgi birikimi olan, eleştirel ve kuşkucu bireyler olarak; her oluşumu sorgulamalı ve ondan sonra gerekeni yapmalıyız. Bakınız, bir oluşumun veya önderin, Türkiye düşmanı mı; yoksa sağlam mı olduğunu anlamak için, orada veya ona ilk ve tek şu sorulmalıdır: Kürt nedir? Etnisite (küçük kök) dediği anda, onun işi biter ve ebedi haindir. Pek çok sözde ATATÜRK'çü, bilimsel sosyalist, ulusalcı, yurtsever; efendim, halk, millet değildirler ancak etnisitedirler (küçük kök) diyorlar. Etnisiteyi de Türk'ün altına koyuyorlar...

Oysa mozaik ve Osmanlı bakiyesi gibi, ülkemizi bölmeye yönelik sömürgeci strateji merkezlerinde üretilen kavramlar tamamen bilim dışıdır. Bilge insan ATATÜRK, bu konuda şöyle diyor: "Bizim devlet hayatımız da bilindiği gibi; Osmanlı siyaseti, birbirinden farklı unsurlardan ve maddelerden oluşmuştu. Bunlardan bir harita yapmak olanaksız olduğu için, Osmanlı siyaseti yerine yeni bir siyaset çıktı. O siyaset; ulusal siyaset, Türkçülük siyasetidir."⁵ Oldukça vurucu; ATATÜRK demek istiyor ki, Osmanlı farklı halklardan oluştuğu için mozaikti ve farklı halklar ayrılarak dağıldı. Geriye Türkler kaldığından, Türk unsuruna dayanarak Misak-ı Milli sınırlarıyla çizilen Türkiye mozaik değil tektir; yani Türk varlığına dayanarak Misak-ı Milli sınırları içerisinde kurulan Türkiye'de, birbirinden farklı Osmanlı bakiyesi halklar veya etnisite kalıntıları, söz konusu bile değildir. Osmanlı, Türk tarihine devamlılık sunan bir tarih kesitine aittir o kadar...

Sömürgecilerin en önemli özelliği, yalanlarını çok kişiye, her yerde ve sık tekrar ettirerek bilinçaltı kirliliği yaratmasıdır. Kültür sömürgeciliğinin etkisinde kalınmak istenmiyorsa,

4 Mustafa YILDIRIM - Sivil örümceğin ağında; Toplumsal Dönüşüm yayınları; 5. Baskı; sayfa: 74

5 Prof. Dr. Dursun YILDIRIM - Mustafa Kemal ATATÜRK'ün Kültür Anlayışı ve Tam Bağımsızlık Stratejisi; Atatürk Araştırma Merkezi; sayfa: 4

Sömürgeci Etnisite Oyununa Karşı Türk Milliyetçiliği

onların bu yoz kavramlarından, bilinçaltımızı temizlemek için, doğru kavramlarla düşünüp, doğru ifade etmeliyiz. Halk, etnisite; iddia ve hisler üzerine kurulamaz. Bilimsel ispat gerekir. İddia edilen halkın, arkeoloji, antropoloji, dil, tarih yönünden aynı anda kanıtı sunulmuyorsa; o etnisite yok hükmündedir. İnsanların yalanlara inandırılması gerçeği değiştirmez; gerçek bilim insanları kanıtlı düşünmek zorundadır. Yok öyle sömürgecilerin döktüğü paralarla yayılan yalanlara inanmak ve zanlara sarılmak. Gerçekleri, yalanlara inanan kişi çokluğu belirlemez; kanıt belirler.

Tarihte, Arap'ın, Fars'ın ve Türk'ün bazılarını yakıştıran "kürt" adını; günümüzde bölücülük için öne sürerek bölücülük yapanların savundukları, bir halk, etnisite değil; psikolojik yabancılaşma hastalığıdır. Kürtçe denilen şey de, merkezi eğitimden yoksun insanların; var olan gerçek dilleri bozarak konuşmasından ibarettir. Örneğin, kendini kürt sanan birisine; kürtçe "ben" nasıl denir diye sorulsa "ez" diyecektir; oysa "ez" Türkçedeki "öz"ün bozulmuş hâlidir. Yine kendini kürt sanan birine, kürtçe say deseniz; "yek, dü, se... (1, 2, 3)" diye Farsça sayacaktır. Sömürgeciler işte böyle çalışır. Önce şuna-buna yakıştırma yollu olan bir adlandırmayı alırlar, sonra bunu ayrı bir halk, etnisitemiş gibi göstermek için her yolu denerler. Halk, etnisite dedikleri topluluk için, değişik dillerden araklanan kelimelerle de, varlığını iddia ettikleri etnisitenin dili yaratılır. Daha sonra içlerinde yaşadıkları toplumların, hukuki metinlerinde yer verilir. Geriye en son somut coğrafi bölünmenin gerçekleşmesi kalır...

Bölücülerin anadil dedikleri "şey" her hangi bir yöne 100 km gidildiğinde değişen ve okuma bilmeyen ailelerin, yüzyıllar içinde Arapça, Farsça ve Türkçe duydukları kelimeleri, anladıkları gibi ifade etmelerinden başka bir şey değildir. Cahil olduklarından, yazıyla değil, duyduklarını anladıkları gibi nesilden nesle her defasında kelimeleri biraz daha bozarak aktardılar. Bu nedenle, kelimelerde, harflerin yeri değişti veya ekleme çıkarma yapıldı. Örneğin; "se" Farsça "üç" demek; "pa" Farsça "ayak" demek; yani se+pa birleşik kelimesi, Türkçe üç+ayak oluyor; ama biz bunu se(h)pa yaptık. Büyük olasılıkla yine duyulan yanlış anlaşıldı ve araya h harfi eklendi...

Bu arada belirtmek gerekir ki, var olan gerçek diller birbirini etkiler. Var olan gerçek dillerin, birbirlerini karşılıklı etkilemeleri, insan hareketlerinin ve iletişim kurma çabalarının doğal sonucudur. Bu nedenle, var olan gerçek diller, birbirlerine karşılıklı kelime alıp verirler. Ama bölücülerin dil dedikleri "şey" öyle değil; onun bizzat kendine ait ve başka dile verdiği bir kelime bile yok; bölücü ağız, eğitim görmemiş insanların, var olan gerçek dilleri bozuk konuşmasından başka bir "şey" değildir. İçinde, Ermenice, Süryanice kelimeler bile var. Kendine ait ve diğer dillere verdiği tek bir kelime olmadığına göre; bu demektir ki, böyle bir dil yoktur. Bölücülerin dil dedikleri "şey"e, ağız, şive, lehçe demek de mümkün değil; böyle olabilmesi için, bağlı olduğu bir dil olması gerekiyor. Var olan gerçek dillerin pek çoğundan, neredeyse eşit kelime aldığından, herhangi bir dile de bağlanamıyor. Sonuç olarak bu "şey" ağız, lehçe, şive de değildir; matematiksel gerçek budur...

Bu gerçekleri, bilim insanı haysiyetiyle ve tarihi görevimizi yerine getirmek için yazıyoruz. Eğitim görmemişlerin konuştuğu bu şeyi, dil, şive, ağız, lehçe kabul edenlerin tamamı kaçınılmaz olarak bölücülüğe hizmet etmektedir. Buna dikkat edelim. Çünkü amaç bunu her yerde konuşulan ölçülü bir dil haline getirmektir. O nedenle, 4 üniversitede, Kürt dili ve edebiyatı

bölümü açıldı. Hurafeci AKP'nin çıkardığı, bomba paket yasalarıyla, bölücü ağzıyla eğitim veren kurslar açılması serbest hâle getirildi. Tekrar ediyorum, tarih içinde, var olan gerçek dilleri, yanlış konuşan cahillerin konuştuğu şey; gerçek bir dil gibi öğretilemez. Devletin görevi, var olan gerçek dilleri doğru öğretmektir...

Aynı ırktan geldikleri toplumlarına yabancılaşan kopuk ve savrukların; Arapça, Farsça ve Türkçeyi bozarak konuşmasından oluşan bir “şey”i ayrı ve anadil gibi öğrenmesi düşünülemez. Günümüzde, devletin görevi, dillerin bozuk toplamından oluşan ve eğitimsizlerin konuştuğu “şey”i öğretmek değildir. Devletin görevi, dilini doğru öğretmektir. Ölçsüz şekillerde, dilin bozuk konuşulması toplumu böler. Çünkü insanlar, duygu ve düşüncelerini aynı dilde, ölçülü şekilde ifade edemediklerinden birbirlerini anlayamazlar; dolayısıyla, çok farklı seslerden ortamda oluşan gürültü kafaları karıştırır. Sonunda, iletişim kopukluğu nedeniyle, akraba olmalarına rağmen birbirlerinden ayrılırlar...

Bilimsel açıdan, gerçek bir halkın, etnisitenin var olması için; şu üç şartı aynı anda gerçekleştirmesi gerekir: 1- antropologların uzlaştığı ortak tip; 2- arkeolojik kalıntılar; 3- kendine özgü kelimeleri, düzenli söz dizimi ve ek alma yapısı olan dil...

Her şeyden önce, antropologların uzlaştığı bir “kürt” tipi yoktur. Arkeolojide ise bölücü stratejist tarihçilerden –ki aynı zamanda, Harvard Üniversitesi öğretim üyeliği yaptı- Mehrdad R. IZADY: “En küçük halkların bile dünya müzelerinde sanat eserleri sergilenirken; kürtlere ait hiçbir eserin, bir halı veya kilimin, hatta kırık bir ok uçunun bile yer almamasından.”⁶ Şikâyet etmesi ve adeta tek bir arkeolojik kalıntının dâhi bulunamadığını itiraf etmesi, böyle bir etnisitenin olmadığını, sırf bölücülük için zorla tarihten gelen şuna-buna yakıştırma yollu bu yanlış adlandırma üzerinde ısrar edildiğini açığa vuruyor. Bir başka bölücü stratejistlerden Messoud FANY, antropologların uzlaşarak bir tip ortaya koyamadıklarını belirttikten sonra “Açıkça söylemek gerekirse kürt tarihi diye bir şey yoktur; bu adla anılan değişik aşiretlerin hareketlerini anlatan birçok hikâyeler bulunmaktadır.”⁷ Şeklinde yazması, hem o ada özgü bir tarihin olmadığını, hem de birbirlerinden farklı aşiretlerin, kasıtlı aynı adla ve yanlış adlandırılarak bir tür toplama oluşturulduğunu gösteriyor. Bu bilimsel gerçeği, Dr. Ahsen BATUR da “Kürdoloji yalanları” adlı kitabında destekliyor. Bir Türk kalıntısı olan Elegeş kitabesindeki “ben kürd elinin beyiydim...”⁸ Okumasını kabul etmiyor; yazara göre, aynı kitabedeki aynı gösterim, her yerinde “u” şeklinde okunurken; tek bir yerde “ü” şeklinde okunması çarpıtmadır.

Bölücü stratejist tarihçilerden Bazil NİKİTİN, antropolojide, bilim insanlarının ortak bir kürt tipinde uzlaşmadığını şöyle yazıyor: “Tarih ve dilbilim alanında yaptığımız bu gezi, henüz birçok noktayı karanlıkta bırakıyor ve kürdlerin kökenleri üzerinde ancak bazı varsayımlar öne sürmemize imkân veriyorsa; Antropoloji de bize bu konuda fazla yardımcı olmayacaktır. Gerçekten kürdlerin antropolojik bakımdan sınıflandırılmasına ancak son zamanlarda girişilmiştir. Stolze'nin resimlerini çektiği doğu kürdlerinin hepsi; bölgelerindeki İran halkıyla tam bir benzerlik taşıyan, esmer ve son derece brakisefal tipler olarak görünüyordular. Von LUSCHAN'ın Nemrut ve Zincirli yöresinde, antropolojik yönden titizce incelediği batı Kürtleri

6 Mehrdad R. IZADY – Kürtler; s. 13

7 D. Ahsen BATUR – Kürdoloji yalanları; Selenge yayınları; s. 63

8 a. g. e. ; s. 84

Sömürgeci Etnisite Oyununa Karşı Türk Milliyetçiliği

ise bambaşkadırlar. Bunlar arasında, hayli büyük oranda sarışın ve dolikosefal(endeksi 74-76 arasında) tipler vardır. Von LUSCHAN'ın bu gözlemlerinden çıkardığı sonuç şudur: [Kürtler başlangıçta mavi gözlü ve dolikosefal bir kavimdirler.] O şekilde ki bunlar arasında ve bazı bölgelerde esmer ve brakisefal unsurların ortaya çıkmasının Türklerle, Ermenilerle ya da İranlılarla bir kaynaşmanın sonucu olması gerekir.”⁹

Evet; Anadolu'da kafatası ve canlı vücutlar ölçüldü; bulunan sonuçların ekseri özelliği brakisefal. Doğu ve güney doğu Anadolu bölgesine gidildikçe, brakisefal çoğunlukta kalmak üzere azalırken dolikosefal az da olsa artmaktadır. Örneğin batıda dolikosefal tip % 6,35 iken, brakisefal tip % 77,2; doğuda ise dolikosefal tip % 10,31 iken brakisefal tip % 61,99. Ayrıca mezosefal tipler, dolikosefal tiplerden daha fazla; bu da karışımı gösterir.¹⁰ Farslılar dolikosefal olduğuna göre, Von LUSCHAN'ın gözlem sonuçları, 1514 Çaldıran savaşındaki Türklerin İran'a; Fars Sünnilerin Türkiye'ye yerleşmesinin sonuçları olabilir. Sonuçta, İran'la 1639'da sınırimız sabitlendiğinden; az da olsa diğer özellik karşı coğrafyada gözüktür; önemli olan oran karşılaştırmasıdır. Belli ki yukarıda Von LUSCHAN'dan çarpıtılarak alıntı yapan NİKİTİN, ender görülen tipi, diğer özelliklerdeki tiplerle oran karşılaştırmasını vermeden, genel özellik gibi göstermeye çalıştı...

Antropolog Eugene PİTTARD'ın, 1926 yılında yayınladığı soy ve tarih adlı eserinde, kendini kürt sananların brakisefal olduğu yazılıdır. Doğal olarak bu durum, kürtlerin Türk tipi olduğu gerçeğini ortaya çıkarıyor. Ayrıca, Eugene PİTTARD'a göre sarışın mavi gözlü dolikosefal kuramı tam bir hayal¹¹...

Tabii biz, askeri stretejist olan ve yerinde ölçüm yapmayan Bazil NİKİTİN'in, iki farklı halktan gördüğü “resimleri ve titizce ölçümleri” ciddiye almayacağız. Bilimin ışığında, yerinde ölçülerek elde edilen somut bulguları değerlendireceğiz.

Görüldüğü gibi antropoloji alanında, bölücüler hakkında, kafaları karıştıracak birbirine zıt oldukça farklı düşünen bilim insanları vardır. Oysa bu durum var olan gerçek halklar için söz konusu değildir. Bilim insanlarının, bu konuda uzlaşarak ortak tek, evrensel bir gerçeği gösterememelerinin nedeni; bir kısmının bilim haysiyetiyle yazması ve bölücülüğe bulaşmamaları (eserlerinde, olmayan ve yakıştırılan kürt adına yer vermemeleri); diğer kısmının da bilim kimliğini öne çıkararak, sömürgeci amaçlarda kullanmak için sonuçları ters-yüz etmesi ve şundan bundan toplayarak sahte bir halk yaratma girişiminden kaynaklanmaktadır...

Antropoloji, arkeoloji, dil ve tarih bilimlerine göre “kürt” diye bir şeyin varlığı kanıtlanamadığından; öyleyse kim bunlar diye bir soru sorulabilir. Kürt, bir halk, etnisite değil; tarih içinde ulaşım zorluğundan dolayı aynı ırktan geldikleri toplumlarına yabancılaşan kopuk ve savruklara yapılan bir yakıştırma. Antropoloji, arkeoloji, dil ve tarih bilimlerini aynı anda ve birbiriyle uyumlu tek bir bütün gibi değerlendirdiğimizde bu gerçek ortadadır. Öyleyse, somut tarih verilerine dayanarak, doğru kültür ve eğitimle, Arap olan Araplığını, Fars olan Farşlığını, Türk olan da Türklüğünü öğrenmelidir. Yani; asıllarına rücu etmelidirler...

9 Bazil NİKİTİN – kürtler; sayfa 48-49

10 Dr. Afet İNAN – Türkiye halkının antropolojik karakterleri ve Türkiye tarihi; Türk Tarih kurumu basımevi; Ankara; 1947; sayfa: 127

11 Eugene PİTTARD – Race and history; 1926

Sömürgeciler, arkeoloji, antropoloji, dil, tarih bilimlerinin herhangi birine göre kürt diye bir etnisitenin varlığını kanıtlayamadı. Üstelik sömürgeciler, son 200 yılda en çok buna uğraşmasına ve pek çok “özel etki görevlisini” finanse etmesine rağmen “dişe dokunur tek bir şey bile” ortaya konulamadı. Peki; günümüzde ATATÜRK’ü, bilimsel sosyalist, ulusalcı, yurtsever geçinenler neden hâlâ “kürt halkı”, “kürt kökenli vatandaşlarımız” gibi; sömürgeci strateji merkezlerinde üretilen, arkeoloji, antropoloji, dil, tarih bilimlerine aykırı kavramları kullanıyorlar? Evet; yapılmak istenen, en derininden bölücülüktür...

Şunu iyi biliyoruz ki, uluslararası hukuku belirleyen etkenlerden biri de tarihtir. Tarih bilimine göre, bir etnisitenin, halkın var olması için, antropolojik tipi, arkeolojik kalıntıları ve ortak dili bulunması gerekiyor. Antropolojik tipi, arkeolojik kalıntıları ve ortak dili bulunanlar bir etnisite, halk olarak; uluslararası hukuka göre tarih sahnesinde devlet şeklinde yer almaları en doğal hakları olarak görülür. Dolayısıyla; sözde ATATÜRK’ülerin veya yurtseverlerin «kürt halkı», “kürt etnisite”si ayırıcı yapay adlandırmaları kullandıktan sonra, birlik-beraberlikten söz etmeleri anlamsızdır. Çünkü böyle bir halk, etnisite varsa, devlet kurmaları kaçınılmazdır. Hem ayrı bir adla var olsunlar, hem de tek bir devlette, tek bir bütün olarak yaşayalım, buna kimse müsaade etmez. Öyleyse düğüm “kürt var mı-yok mu”da düğümleniyor. Varsa devlet kuracaklar, yoksa konu kapanacak...

Biz, bilimsel kanıtlı gerçeklerle düşünüp yazdığımızdan; kürt diye bir “şey”i asla kullanmayacağız; bunu her kullanma ihtiyacı hissettiğimizde; bölücü yazacağız. Çünkü olmayan bir şeyle kendini ifade etmek isteyen herkes, ayrı ad altına sığındığından her ne olursa olsun, kaçınılmaz olarak bölücüdür...

Bu bilgiler ışığında, tam bağımsızlık istiyorsak ve vatanın bölünmez bütünlüğünü korumayı amaçlıyorsak; sömürgecilerin ürettiği yapay kavramlarla ve kirlettiği bilinçaltıyla değil; bilimsel gerçeklerle özgün düşünüp, özgün hareket etmek zorundayız. Birlikçi (üniter) yapımızı koruyacak ve bize tam bağımsızlığımızı kazandıracak her türlü oluşumda ve teşkilatlanmada, “kürt kökenli” vatandaşlarımız diyen, gazeteci, yazar-çizer, akademisyen kesinlikle bulunmamalıdır. Şayet, bir oluşumda; ayrı adlandırmalar yapan kişiler varsa; o oluşumun milliliğinden asla söz edilemez...

KAYNAKÇA

1. BAYRAKDAR, Mehmet; Medler ve Türkler
2. TEZCAN, Nuran; ATATÜRK’ün yazdığı yurttaşlık bilgileri, Çağdaş Yayınları, 3. Baskı; sayfa: 21
3. Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantes E. VI. 23
4. YILDIRIM, Mustafa; Sivil örümceğin ağında; Toplumsal Dönüşüm yayınları; 5. Baskı; sayfa: 74
5. YILDIRIM, Prof. Dr. Dursun; Mustafa Kemal ATATAÜRK’ün Kültür Anlayışı ve Tam Bağımsızlık Stratejisi; Atatürk Araştırma Merkezi; sayfa: 4
6. IZADY, R. Mehrdad; Kürtler; s. 13

Sömürgeci Etnisite Oyununa Karşı Türk Milliyetçiliği

---

7. BATUR, D. Ahsen; Kürdoloji yalanları; Selenge yayınları; s. 63 a. g. e. ; s. 84
8. NİKİTİN, Bazil; kürtler; sayfa 48-49
9. İNAN, Dr. Afet; Türkiye halkının antropolojik karakterleri ve Türkiye tarihi; Türk Tarih kurumu basımevi; Ankara; 1947; sayfa: 127
10. PİTTARD, Eugene; Race and history; 1926

DİN-MODERNİTE İLİŞKİSİ: UYUM VEYA ZITLIK(ÇEVİRİ)

RELATIONSHIP BETWEEN RELIGION-MODERNITY: COMPLIANCE OR
CONTRAST (TRANSLATION)

Muharrem YILDIZ

Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üni. İlahiyat Fak., FDB. Dinler Tarihi A.B.D. Öğretim Üyesi
muharremyildiz@sdu.edu.tr

Assist. Prof. Dr., Süleyman Demirel University Faculty of the Religions History M.D.B.

Âdem EFE

Doç. Dr., Süleyman Demirel Üni. İlahiyat Fak., FDB. Din Sosyolojisi A.B.D. Öğretim Üyesi
ademefe@sdu.edu.tr

Assoc. Prof. Dr., Süleyman Demirel University Faculty of the Religions Sociology M.D.B.

Mehmet Mekin MEÇİN

Uzman, Süleyman Demirel Üni., Sosyal Bilimler Enstitüsü, FDB. Dinler Tarihi Doktora Öğrencisi,
ali_imran2002@hotmail.com
Expert, Graduate Student

ÖZET

Modernite, Rönesans'tan sonra Batıda ortaya çıkan fikri, felsefi, ilmi, siyasi, sosyal ve sanatsal değişim sürecidir. Bu fenomenin kendine has özellikleri vardır. Burada temel sorumuz şudur: Batı dünyasına ait olan bu fenomen ile din arasındaki ilişki nedir? Acaba İslâm dini moderniteyle mücadele mi etmektedir yoksa onunla uyum içerisinde midir? Acaba din ile modernite arasındaki meydan okumalar ortadan kaldırılabılır mi? Bu çalışmanın amacı, modernitenin yapısını ve özelliklerini incelemek ve din ile olan ilişkisine ışık tutmaktır. Bu makalede, din ile modernite arasındaki ilişkiye dair farklı teorilere yer verilecektir. Bu makale, sadece din ile modernite arasında özde bir çatışmanın olmadığını ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda modern dünyanın birçok metropolünde bugün bile dinin ciddi bir dinamizm ve atılım içerisinde olduğunu da savunur.

Anahtar Kelimeler: Modernite, din, epistemoloji, akılcılık, sekülerizm, Batı, eleştiri, reform.

Jel Kodu: N3, Z12.

ABSTRACT

Modernity is the intellectual, philosophical, scientific, political, social and artistic revolution process emerged in the West after the Renaissance. This phenomenon has its own characteristics. The basic question is: What is the relationship in between the religion and this phenomenon belonging to Western World? Does Islam struggle with modernity or are they in harmony? Can challenges between religion and modernity be eliminated? The purpose of this study is to investigate the structure and properties of modernity and to shed light on its relationship with religion. A variety of theories about the relationship between religion and modernity will be included in this article. This article not only reveals that there is no conflict between religion and modernity in essence, but it also argues that religion is in a serious dynamism and breakthrough at the same time in many metropolis in the modern world even today.

Keywords: Modernity, religion, epistemology, rationalism, secularism, West, criticism, reform.

Jel Code: N3, Z12.

GİRİŞ

Son on yirmi yıldır İranda modernite meselesi, beşeri bilimler akademilerinde özellikle din, siyaset ve felsefe dalları altında ciddi bir şekilde ele alınmakta ve hem olumlu hem de olumsuz olarak eleştiri ve araştırma konusu olmaktadır. Araştırmanın temel sorusu şudur: Din ve modernite arasında nasıl bir ilişki vardır? Acaba din, modernite ile uyumlu mudur? Diğer bir ifadeyle, İslâm dini modernite ile uyumlu mudur, değil midir? Ve acaba din ile modernite arasındaki çatışmalar çözümsüz müdür?

Din ile modernite arasındaki ilişki konusuna giriş yapmak için evvela din veya İslâm dini kavramının manasıyla ilgili doğru bir anlayış ve algılamaya sahip olmamız gerektiği gibi moderniteyi de doğru anlamamız gerekmektedir.

Acaba İslâm dini moderniteyle mücadele mi etmektedir yoksa onunla uyum içerisinde midir? Acaba din ile modernite arasındaki meydan okumalar ortadan kaldırılabilir mi? Bu çalışmanın amacı, modernitenin yapısını ve özelliklerini incelemek ve din ile olan ilişkisine ışık tutmaktır. Bu makalede, din ile modernite arasındaki ilişkiye dair farklı teorilere yer verilecektir. Nitekim din ile modernitenin uyumlu olduğunu düşünen bir grup araştırmacı, ülkenin gelişmesi ve ilerlemesi için Batı modernizminin tamamen örnek alınması gerektiğine inanırken, diğer bir grup, din ile modernite arasında ciddi bir çekişme olduğunu düşünür.

Konunun asıl sorusu, din ile modernitenin anlamlarının açığa çıkmasından sonra ancak masaya yatırılabilir. Öyle görünüyor ki, modernitenin katı savunmaları da, moderniteye yapılan şiddetli saldırılar da modernitenin doğru ve sağlıklı bir şekilde anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Hem fikri alanda, din ve modernitenin ilişkisi hakkında karşıt görüşler vardır hem de günümüz İran şartlarının analizinde zıt görüşler vardır. Nitekim bazı araştırmacılar, biz modern olma yolundayız ve hiçbir birey, grup, sistem ya da hükümet bu modernist gidişata karşı koyamaz, şeklinde meseleyi tahlil ederken, tam tersine diğer bazıları, ülkede modernitenin hiçbir etkisinin görülmediğini, bizim sadece modern asrın yeni teknolojisini kullandığımızı ve bu durumun da tek başına modern olmak anlamına gelmediğini söylerler. Bu makalede, ilk olarak dinin anlam ve kavramı, hemen ardından da modernitenin anlam ve özellikleri üzerinde duracak sonra ise din ile modernite daha doğru bir ifadeyle İslâm ve modernite arasındaki münasebeti ve bu ilişkiye dair mevcut görüşleri inceleyeceğiz.

1. Dinin Anlamı

Bir gruptandırma yapılacaksa, dinler kabaca ilahi ve beşeri olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Ama her iki gruptaki dinler için de mantıklı bir tarif yapmak imkânsızdır. Çünkü mantıkçıların belirttikleri gibi, mantıklı bir tanım, ya tümel ya da tikel olmalıdır ki her tanımın da tür ve bölüm bakımından konunun anlaşılır kılınmasını sağlayan bir yerde kullanılmalıdır. Din ise, mantıklı bir mahiyete tür ve bölüme sahip olmadığı için tümel ya da tikel bir tanımla tarifi mümkün değildir. Bundan dolayı din için mantıklı bir tanım geliştirmek mümkün değildir, belki de sadece dinin kelime veya kavramsal tanımıyla yetinilmelidir.

Din, çok geniş ve çeşitli tarifleri yapılarak tanımlanmıştır. Nitekim Mircea Eliade'nin

editörlüğünü yaptığı Din Ansiklopedisi'nde şu ifade geçer: “Batıda zamanla dinle ilgili tanımlar o kadar çoğaldı ki, o tanımların eksik bir fihristini çıkarmak bile mümkün değildir.” (King, 1987, c. 12: 285).

Gerçekte din ile ilgili tanımların çokluğu ve çeşitliliği, din bilimlerindeki çeşitli yaklaşımlardan, dine bakış türünden ve dinin kaynak ve mahiyetine yönelik bakış açılarının farklılığından kaynaklanmaktadır. Bu farklı yaklaşımlar göz önüne alındığında, dini tanımların genelini, bazı özel ilke ve öngörüler esasınca dini fenomenleri incelemeye koyuldukları görülmektedir. Bunun yanı sıra, bu tanımların her biri, dinin özel bir yön ve boyutunu dikkate aldıklarından dolayı, dini tanımın gerektirdiği kapsamdan yoksundurlar. Tanımların geneli, dinin tüm özelliklerini, farklı yönlerini ve boyutlarını kapsayacak nitelikte olmamak gibi ortak bir eksiklik taşımaktadır. Eğer tarihte ismi geçen bazı dinleri incelersek, söz konusu dinlerde; şuurulu, inanca dair, hissî, tepkisel, ruhî, ferdî ve içtimai yönlerin tamamının birlikte bulunduğunu göreceğiz. Her ne kadar bu yönlerde mükemmellik ve eksiklik bakımından dinler arasında farklılıklar varsa da, bu yönlerin bazı cilvelerini ve imgelerini bütün dinlerde buluruz.

Eğer biz dini onun özel uygulama alanında tanımlamak istersek, iki boyutu birbirinden ayırt etmemiz gerekir. a) İlahi boyut. b) Beşeri boyut. İlahi boyutuyla din, dini öğretiler ve yasalara tekabül eder. Yani Allah Teâlâ, kendi inanç, öğreti ve yasalarını beşer için indirir. Bu boyutuyla din şöyle tanımlanabilir:

Din; Allah tarafından insanların hidayet ve kurtuluşu için gönderilen ferdî ve toplumsal alanla ilgili akide, inanç, ritüel, yasa, ahlakî ilke ve değerlerin toplamıdır. Beşerî boyutuyla ise din, insanların tecrübe, bilgi, inanç, duygu ve davranışlarına karşılık gelir. Bu yüzden biz, dini tecrübeler, dini inançlar ve dini davranışlara sahibiz.

Bazı çağdaş aydınlara göre, en özgün anlamıyla din iki çeşit tanımla tarif edilebilir: Biri, insanlık tarihinde bir fenomen olarak dini içerden incelemek ve diğeri ise dini metinlere başvurmak suretiyle dini dışarıdan mütalaa etmektir. Bu görüşe göre dinin üç yüzeyi ve üç derinliği vardır. En açık olan birinci yüzey, amel ve ritüellerden ibarettir. İslâm'da yerine getirdiğimiz zahiri ameller; namaz kılmak, oruç tutmak, humus ve zekât vermek vb. gibi. Dinin ikinci yüzeyi; bilme, tanıma, akide ve inançlar; Allah'ı bilme, ahirete inanma ve peygamberi tanıma vb. gibi. Biz bu düzeyde akide ya da ilahiyat ilkeleri diye adlandırdığımız bir dizi önerme ile irtibat hâlindeyiz. Ancak dinin daha içte ve daha derin bir seviyesi daha vardır ki bunlar elbette dini tecrübelerdir. Bu dini tecrübeler, insanın ulûhiyet ve kutsal hakikat karşısında bulunduğu sırada cezbe, heybet, itimat, ümit, aşk, muhabbet, dertleşme vb. kalıplarla tezahür eder. İman bu tecrübeler sayesinde sağlamdır/ayaktadır. Bu tecrübelerin en yüce numuneleri peygamberler, veliler, arifler ve azizlerde görülebilir. Dinin ikinci yüzeyi olan bilme ve inançlar gerçekte bu tecrübelerin tefsiridir ve bu inançların ameli tezahürü de mütedeyyinlerin icra ettiği ameller ve ritüellerdir. Bu pratiklerin, tanıma ve marifetten yoksun olarak büyük bir değeri yoktur ve esasen bunlar örfî âdet ve gelenekler silsilesinden başka bir şey değildir. Bundan dolayı, dinin asıl varlığı hakikatte bu derin dini tecrübeler düzeyidir. Eğer biz, dini metinlere de müracaat edersek, dinin merkezî varlığını bizzat bu dini tecrübelerin oluşturduğunu, dini bilgiler ve inançların ise, bu tecrübelerin tefsirleri kabul edildiğini ve dini tutum ve davranışların

Din-Modernite İlişkisi: Uyum veya Zıtlık (Çeviri)

da dini tecrübeden kaynaklandığını görürüz. Arifler de genellikle dini üç boyutlu olarak tarif etmişlerdir: Hakikat, tarikat, şeriat. Nitekim Şeyh Mahmud Şebsteri şöyle der:

“Şeriat deri, geldi beyin hakikat

İkisinin arasındadır tarikat”, (Şebsteri, Golşen-i Raz, Temsil, s. 355)

Kur’ân mümin olan kimseyi dindar bilir ve mümin, bu dini tecrübelerle dayalı bilgilere sahip olan kimsedir. Kur’ân kendisini vahiy ve ayet olarak bilir. Ayet ise, Allah’ın işaret ve nişaneleri demektir. Kur’ân birçok ayette, insanların dikkatini bu varlık dünyasında kendi nişane ve alametlerine çeker ve Allah’ın ayet ve nişanelerine bu dünyada bakmak ise tecrübi bir durumdur. İslam; Allah’ın vahyine mutlak surette teslim olmak yani kendi beninden; tarihi beninden, sosyal beninden, fizyolojik beninden ve filolojik beninden Allah’a doğru hicret etmektir. Vahiy insanın önüne bu dört boyutu nefyetmeksizin diğer bir boyut açar. Bunun için dindarlığın aslı ve temeli dini tecrübeler, kalpten gelen aşk ve imandır. Çünkü iman, kalbin işidir. Kur’ân şöyle der: “Bedeviler, ‘Biz imana erdik’ derler. De ki (onlara, ey Muhammed!): ‘Siz (daha) imana ermediniz. ‘Biz (zahiren) teslim olduk’ demeniz daha doğrudur; çünkü (gerçek) inanç henüz kalplerinize girmiş değil.” (Hucurat: 49/14). Yine Maide suresinde şöyle buyurur: “Onlar öyle kimselerdir ki ağızlarıyla ‘iman ettik’ dedikleri hâlde kalpleri henüz iman etmedi” (Maide:5/41)

Bundan dolayı, iman ne tek başına dini pratikleri icra etmek ne de salt itikat ve inançlara sahip olmaktır. Aksine iman, itikadın yanı sıra ümit, güven, aşk, bağlılık ve tevekkül de gerektirir. İmanın özellikleri; tevekkül etmek, güvenmek ve ümitvâr olmaktır. Nitekim iman, emniyet veya güvenden gelmektedir. Mümin, kendini emin olan ilahi kaleye atan kimsedir. Allah’a iman ise, Allah’ın emniyeti emânı altına girmek ve ona gönül vermektir. “Onlar rablerine tevekkül ederler (yaslanır, güvenir, dayanırlar)” (Enfal: 8/2, Ankebut: 29/59, Nahl:16/42). İman hissî, tepkisel değil fiilî bir durumdur; irade, seçim ve özgürlükten doğan bir fiildir. İnsan mümin olmayı istemeli ve arzulamalıdır. Çünkü iman, kalpten gelen muhabbete, deruni (içsel) bir arayış ve arzuya dayanmalıdır. Bu yüzden dinin merkezî varlığı ve dinin hakikati; aşk, iman ve dini tecrübelerdir.

2. Modernitenin Anlamı

Jurgen Habermas “Tamamlanmamış Proje: Modernite” adlı makalesinde şöyle der: “Modern” sözcüğü “modernus” şeklindeki Latince telaffuzuyla ilk defa 15. yüzyılın sonlarında resmen Mesihilik ayin ve şekillerini almış olan “hâl”i, Rumi ve kafir olan “geçmiş”ten ayırt etmek için kullanılmıştır. “Modern” kavramı, farklı algı ve anlamlarla birlikte, eskiden yeniye geçiş yaptığını ifade etmek için sürekli kendini antik geçmişle ilişkilendiren (yeni) bir asır veya dönemin habercisidir.” (Habermas, 1994:160-170; Nuzeri’den, 1389/2010: 97-98)

Ancak çağdaş düşünürler modernitenin anlamı üzerinde hemfikir değiller. Çünkü modernitenin kusursuz ve kapsamlı tanımı kolay görünmemektedir. Michel Foucault “Siyaset, Felsefe ve Kültür” adlı kitabında şöyle der:

“Ben asla Fransızca’da neye modernite dediğimizi tam olarak anlayamadım... Elbette unvan önemli değildir; biz her daim istediğimiz özel bir etiket kullanabiliriz. Ama ben bu unvanın

(modernite) hangi meselelerle bağlantılı olduğunu bilmiyorum.” (Foucault, 1990, 34, Ahmedi'den 1383^{HS} 2004: 8)

Belki modernitenin, Rönesans'tan sonra Batı'da ortaya çıkan fikri, felsefi, ilmi, siyasi, sosyal ve sanatsal değişim süreci olduğu söylenebilir. Gerçekte modernite Batıda baş gösteren düşünsel süreçtir. Burada birkaç kelimenin yekdiğerinden ayırt edilmesi gerekir. Biz modernite, modernizasyon ve teceddüt kavramlarını karıştırmamalıyız. Modernite Batı dünyasına ait bir fenomendir ve ilk olarak Almanya, İngiltere ve Fransa gibi gelişmiş devletlerde ortaya çıkmıştır. Modernizasyon ise, modern teknolojiyi ve sanatı almak, siyasi, sosyal, kültürel, resmi ve askeri açıdan modern kurumlar inşa etmek ve genel olarak modern hayatın teorik ve pratik metotlarını öncülerinden öğrenmektir. Teceddüt de yenilenmedir. Bu yüzden gelenek, yenilenmenin önüne konulmamalıdır. Çünkü gelenek de yenilenir, değişir, dönüşür. Gelenek de statik olmayan dinamik ve faal bir olgudur.

Modernite Batı'da ortaya çıktığı için, Batının tarihinin özet olarak bilinmesi bize din ile modernite arasındaki ilişkiyi kavramada yardım edecektir. Tarihçiler Batı tarihini üç döneme ayırırlar: Antik Dönem, Ortaçağ ve Modern Dönem. Yunan-Roma medeniyetlerini kapsayan antik Batı tarihi, bazılarına göre MÖ. 6. yüzyılla başlamıştır. Antik Batı tarihi MS. 4. ve 5. yüzyılda sonlanır. Ortaçağ olarak bilinen diğer dönem Batı tarihi, kimi tarihçiye göre 395 ve diğer bazılarına göre ise 476 yılı, antik dönemin sonu ve Ortaçağın başlangıcıdır. Batının ortaçağının en önemli özelliklerinden biri, Kilise yetkilileri tarafından yürütülen Engizisyon mahkemeleri ve inançların teftişi idi. Ortaçağda Kiliselerde kabul edilen inançlar halkın düşünce ve hayatına dayatılırdı. Kilisenin kabul etmiş olduğu bu düşünceler dininin kuşkusuz bilgileri gibi muhafaza edilir, bunların dışında kalan her türlü ilmi düşünce ise dinden çıkış ve küfür görülür ve onunla katı şekilde mücadele edilirdi. Kiliseler bu bilinçten yoksun mücadelede tekfir, hapis, işkence ve yakma gibi eylemlerden geri durmazdı. Özellikle, yeni bir keşif yapan ve yaradılış sırları üzerindeki perdeyi aralayan kimse, Kilise yetkilileri ile karşı karşıya kalır ve tövbeye zorlanır, tövbe etmediğindeyse Kiliselerin takat aşan ağır işkencelerine katlanmalıydı. Bu dönemde din adına yapılan büyük imha, halk isyanı ve devrim için ortam hazırladı. Derken Paris'te binlerce kişinin din adına katledilmesi, İngiltere, İspanya ve diğer ülkelerde de buna benzer olayların yaşanması, Mesihilerin dini merkezlerine karşı halkın öfke ve isyanının kaynağı hâline geldi.

Modern Batı dönemi ise, yaklaşık 15. yüzyıldan itibaren başlayan ve mahiyet bakımından Ortaçağ'dan farklılık arz eden yeni dönemin adıdır. Tarihçilerden bir grup, 1453 yılını Modern Batı döneminin başlangıcı ve Ortaçağın sonu olarak kabul eder. Ama çoğu tarihçi moderniteyi 1880 yılından II. Dünya Savaşı'na kadar olan süreye, yani on dokuzuncu asrın sonu ile yirminci asrın ilk yarısına atfeder. Şimdi de modern Batı, onun özellikleri ve çıktıkları üzerinde duracağız.

3. Modernitenin Çıktıları

Babek Ahmedi Modernite ve Eleştirel Düşünce adlı kitabında modernitenin temel özellik ve çıktıkları hakkında şöyle der:

“Birçok kimse, insan aklının geleneksel inançlara (mitolojik, dini, ahlaki ve felsefi...) galip olduğu dönem olan modernitenin, bilimsel düşüncenin olgunluğu ve akılcılık (rasyonalite),

Din-Modernite İlişkisi: Uyum veya Zıtlık (Çeviri)

eleştirel felsefi bakış açısının itibarının artması olduğuna inanır. Bu özelliklerin tamamı da yeni üretim ve ticari kuruluşlarla, mal mübadelesi yasalarının oluşumu ve tedrici olarak medeni toplumların devlet üzerindeki egemenliklerinin pekişmesiyle uyumludur. Buna göre modernite, takriben 15. yüzyıldan, değişik bir ifadeyle yeni yıldızların keşfedildiği, matbaanın icat edildiği ve Amerika'nın keşfedildiği zamandan günümüze kadar ya da onlarca yıl önce devam etmiş olan kültürel, siyasi, iktisadi, toplumsal ve felsefi bir birikimdir.” (Ahmedi, Modernite ve Endişe-i İntikadi: s. 9)

Modernitenin özellikleri ve çıktıklarından önemli olanları şunlardır: 1. Akılcılık, 2. Deneycilik 3. İnsancılık 4. Bireycilik 5. Maddecilik 6. Özgürlük ve Liberalizm 7. Sekülerizm 8. Demokrasi 9. Dini Reform. Elbette bu fihris, katı ve sonlanmış değildir. Aksine esnek ve önü açıktır. Çünkü modernitenin özellikleri, daha sınırlı ve daha geniş özelliklere de ayrılabilir. Biz burada modern dönemin birkaç özelliğine işaret edeceğiz:

Akılcılık: Babek Ahmedi, modernite öğretilerinin cevherini, akla inanma ve sosyal hayatı aklani kılma olarak görür. (Bkz. Ahmedi. 1373:11). Çünkü bazılarında göre modern dönem, “dinamik aklın dönemi” olarak isimlendirilir. Akılcılık (rasyonalizm), modern anlamda, durumların değerlendirilmesinde akli esas alma ve beşer aklına sığmayan her şeyi muteber görmemektir. Yani iddiaların tek değer ölçüsü akıl ve akli değerlerdir. Akılcılığın bu anlamı, modern dönemden önce yoktu. Bu akılcılık, ilk olarak bilgi ve epistemolojik işlerde başladı. Ancak tedricen pratik, varlık ve ontolojik durumlara da sirayet etti. Yani modern akılcılık şunu dedi: Ancak ve ancak gerçekliğine ve doğruluğuna dair aklın delil getirmeye güç yetirebildiği şeyler iddia edilmelidir. Yine modern akılcılık şöyle dedi: Eğer bir şey iddia ediyorsanız, o şeyin gerçekliği ve doğruluğuna dair deliller getirmelisiniz veya en azından iddianızın haklı (justified) olduğunu göstermelisiniz.

Aşırı akılcılık ya da azami rasyonalizm olarak da zikredilen modern dönem akılcılığı, delilcilik (Evidentializm) adlı epistemolojik bir okulun kalıbına büründü. Bu dönemde delilcilik düşüncesinin ortaya çıkışı ve dini inançlara ciddi bir şekilde meydan okuması, modernite döneminde baş gösteren en önemli değişimlerden biridir. Aynı zamanda bu değişim, felsefe ve din bilimlerinde ciddi ve değerli araştırmaların da başlangıcı oldu. Her ne kadar akıl ve iman arasındaki ilişkinin daha uzun bir geçmişi varsa da modern dönemdeki delilcilerin meydan okumaları, dini inançlar için tamamen yeni meydan okumalar ve yaklaşımlardı. Delilcilere göre, bir inanç veya düşünce ancak yeterli düzeyde delil ve kanıtla korunduğu zaman aklen kabul edilebilir. Bu yüzden eğer bir kimse, yeterli delili olmaksızın bir şeye inanırsa bireysel bilme görevini ihlal etmiş olur. Bu esasa göre dini inançlar ve onların başında da Allah'a iman ancak yeterince delillendirilebildiği zaman kabul edilebilir. Yani bir mütedeyyin kendi inançları için ancak yeterince delil getirebildiği zaman haklı olabilir. Descartes, John Lock, Clifford, Blanshard, Flew ve diğer birçok filozof bu metodu benimsemişlerdir. Delilcilerin bu ölçüsüne göre 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılda Clifford, Blanshard, Russel, Scriven, Flew ve diğer bazı filozoflar, dini inanç ve itikatlar ile Allah'a iman hakkında yeterli delillerin olmadığını iddia ettiler. Bundan dolayı bu tür inançlar, onlara göre makul ve haklı değildir. Çünkü Allah'ın varlığını ispat için getirilen bütün bu delillere –gerek kozmolojik gerek ontolojik gerek ahlaki gerekse sonrasallık delillerine- rağmen yine de Allah'ın varlığı ispat edilemez. Ama modern delilcilerin neden bu

şekilde düşündüklerinin de uzun bir felsefi ve epistemolojik hikâyesi vardır ki onu burada açmaya gerek görmüyoruz. Elbette dini inançların akli olduklarını ortaya koymak ve delilcilerin bu çekincelerini iptal etmek için din filozofları tarafından değerli çalışmalar yapılmıştır. Amerika'da reforme edilmiş epistemolojik dini alana dair yapılan geniş çaplı araştırmalar, bu değerli çalışmalardan biridir.

Deneycilik (Amprizm): Modernitenin çıktılarında biri de deneyciliktir. Modern dönemin deneyciliği akılcılık karşısında yer alan deneycilik anlamında değil, aksine her şeyin deney ve eleştiri ışığında ele alınması anlamındadır. Modern insan hiçbir şeyi deneyüstün kabul etmez. Diğer bir ifadeyle niçin ve nasıl sorularını sormadan hiçbir şeyi kabul ettiği kutsal saymaz.

Deneycilere göre deney ve tecrübe edilemeyen hiçbir şeyin değeri yoktur. Buna göre duyu organlarıyla denenmeyen ve tecrübe edilemeyen çoğu felsefi ve fizikötesi ilke ve aynı şekilde dini ve akidevi durumlar ile ahlaki ilkelerin birçoğu modern insana göre itibarını kaybeder. 19. yüzyılın başlarında Auguste Comte tarafından başlatılan pozitivist okulların ortaya çıkışı bu düşünceden doğmuştur ve onun zirve noktası, Vienna Circle'nin mantıksal pozitivizme (logical) dönüşen meşhur akımıdır.

Hümanizm: Modernitenin önemli çıktılarında biri de modern insancılıktır. Modern dönemin insancılığında maksat, insanın bilgi ve gücüne inanmak ve dayanmaktır. Buna göre insan, kaderine egemendir. Modern insan kendini doğal hakların sahibi olarak görür ve kendini sorumlu görmekten çok, hak eden kabul eder. Modern insana göre kendisi doğal olarak ve herhangi bir yerden kendisine gelen veya verilen haklar olmadan doğumla beraber kendisine eşlik eden doğal haklara sahiptir. Hatta dindar olmak veya olmamak dahi insanın bizzat hakları arasındadır. Bazı aydınlar dinin siyasetten ayrı olması gerektiğine dair inançlarını sunmada bu modern insancılıktan yararlanırlar. Nitekim onlara göre siyaset dili hakların, din dili ise sorumlulukların dilidir. Bunların iddialarına göre bir kimse eğer dini siyasi ve siyaseti de dini yapmak isterse ya din dilini haklar dili ya da siyaset dilini sorumluluklar dili yapmalıdır. Hâlbuki haklara sahip olmak, sorumlulukları yerine getirmekle zıtlık teşkil etmediği görülmektedir. Hak, insandan ayrılmaz bir durumdur. Hiç kimseye haklar dışarıdan bir lütf olarak verilmez, aksine insan sırf insan olduğu için o haklara sahiptir. İslâm'da haklar, sorumluluklardan ayırt edilmez. Çünkü insanı sorumlu kılan ve onun için yasalar koyan Allah, bizzat ona doğal ve ilahi hakları tanıyan aynı Allah'tır. Hatta bu fitri ve doğuştan gelen haklar, şer'i sorumluluklara öncelenmektedir.

Bireycilik: Modernitenin çıktılarında bir diğeri de bizzat insancılıktan kaynaklanan bireyciliktir. Modern dönemin bireyciliği şu anlama gelmektedir: İnsan hakları önemlidir ve her şey bireyin haklarına göre ölçülmelidir. Siyasi, ekonomik, aile, uluslar arası ve diğer tüm hakların itibarı bireyin haklarının korunması ve saygın görünmesine bağlıdır. (İndividualizm) Bu özellik, aynı zamanda insancılığın özelliklerinden biridir. Fakat her şeyin bireysel olarak insanın hizmetinde olması gerektiği anlamıyla bireycilik, kimi sorunları da bağrında taşımaktadır. Nitekim her şeyin bireyin hizmetinde olmasının pratik bir imkânı yoktur. Örneğin insani haklardan birisi özgürlük hakkı ise, ben nereye kadar özgür olmalıyım? Acaba sınırsız bir şekilde mi? Buna cevap olarak, diğer bir bireyin özgürlüğünün sınırlarına tecavüz etmediğin ana kadar

Din-Modernite İlişkisi: Uyum veya Zıtlık (Çeviri)

özgürsün, denilir. Eğer böyle olursa bu durum paradoksal olacaktır. Çünkü hiç kimse sınırsız bir şekilde özgür olamaz; kişilerin özgürlükleri başkalarının özgürlükleriyle çakışmaktadır.

Reformizm ya da Dini Islahat: Modern dönemin çıktılarında biri reformizm ve dini ıslahattır. Bu dönemde bilgi havzalarında (okullarında) meydana gelen gelişim ve dönüşüm, kiliselere hâkim olan hurafe ve yanıltıcı fikirler sebebiyle dinin aleyhinde bir reaksiyon meydana geldi. Orta çağda veya kiliselerin hâkim olduğu dönemde insanlar Mesihiliğin bazı hurafeye dayalı ritüellerinden bıkmışlardı. Onlar bu sünnetlerden bazılarını itiraz ettiler. Örneğin dua merasimi, papanın merciiyeti, günah çıkarma, cennet ceennem, çocukların vaftizi vb. gibi. Bu itirazlar yayılarak kilisenin aleyhinde ve zamanla dinin aleyhinde büyük bir galeyana yol açtı ve sonuçta dini düşünceye büyük bir darbe indirdi.

Sekülerizm: Modernitenin çıktılarında bir diğeri de sekülerizmdir. Dünyevilik anlamına gelen sekülerizm, kanunların, eğitim öğretimin ve toplumsal sorunların ilmi ve akli verilere dayandırılması ve dinin onlara müdahale etmesinin ortadan kaldırılması demektir. Fakat sekülerizmin tanımı noktasında farklı okumaların olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Sekülerizm asgari düzeyde dini ve dini olmayan alanların yekdiğerinden ayırt edilmesinin gereğinden ibarettir. Ve bu, dinin yok edilmesi veya nefyedilmesi veya dinin özelliklerinin ortadan kaldırılması değil, aksine bireysel ve toplumsal işlerde dinin müdahale tarzı için akla dayalı bir çerçevenin bulunması demektir.

Sekülerizmin savunucularının karşısında dini hükümetin fanatik tarafları yer alır ve bütün yeni gelişmelerin dinin sabit ilkelerine göre uygulamanın mümkün olduğunu, bütün cevapların önceden verilmiş olduğu ve dinde yer aldığı bu yüzden dini metinlere göre siyasi ve sosyal bütün yeni gelişme ve ilişkilerin çözüme kavuşturulabileceği ve açıklanabileceğini iddia ederler. Onlar Nahl süresinin 89. Ayetine dayanmaktadırlar. “Biz bütün her şeyin açıklaması olarak sana kitabı gönderdik ve o Müslümanlara bir hidayet, rahmet ve müjdedir.” Ancak öyle görünüyor ki dini bir hükümette birçok şey insan aklına bırakılabilir ve sadece dinden genel bir çerçeve çıkarılabilir. Nasıl ki din de dinin apaçık hükmünün olmadığı durumlarda beşer aklını işe koşturmaya vurgu yapmaktadır. Allame Tabatabai Mizan adlı tefsirinde zikri geçen ayet hakkında şunları söylemektedir:

“Tibyan, söylendiği gibi beyan anlamındadır ve Kur’ân-ı Kerim halkın geneli için bir hidayet kitabı olduğundan dolayı ve bunun dışında bir iş ve duruma sahip olmadığı için her şeyden kasıt zahiren hidayetle ilgili olan her şeydir. Sözelimi mebbe ve meadla ilgili hakiki marifetler, faziletli ahlak, ilahi şeriat ve insanların doğruyu bulmak ve hidayete ermek için ihtiyaç duydukları kıssalar ve öğütler gibi hidayete sebep olan her şeydir. Ve Kur’ân bütün bunların bir açıklamasıdır. Yoksa Kur’ân’ın bütün bilimlerin açıklayıcısı olduğu anlamında değil.” (Tabatabai 1366,, c. 12:469)

Gerçekte Batı’da sekülerizm düşüncesine yol açan nedenler, dinin siyasi ve sosyal işlere aşırı müdahalesiydi. Kiliseye karşı çıkanlar dinin nüfuzunu ve İsevilik makamlarını siyasi, ekonomik ve sosyal işlerde sınırlayabildiler. Diğer ifadeyle Batı’da dinin aşırı egemenliği düşüncesi, aşırı sekülerizm düşüncesine yol açtı.

4. Din-Modernite İlişkisi Hakkında Farklı Bakışlar

Modernitenin bazı çıktılarını anladıktan sonra şimdi din ile Batı modernitesi arasında nasıl bir ilişkinin var olduğu sorusunu cevaplandırırken birkaç genel bakış açısını ele alabiliriz:

Birinci Bakış: Aydınlar arasında bazıları moderniteyi savunmada büyük çaba içerisine girer ve din ile modernite arasında mükemmel bir uyumun olduğunu söyler. Onlar ülkenin genişlemesi ve ilerlemesinin yolunu, batılı moderniteyi kabul etmede ve ona doğru harekete geçmede olduğuna inanır. Yine onlar ülkenin geri kalmışlıktan, kültürel, siyasi ve dini güçlük ve sorunlardan kurtulmasının Batı modernitesini tam olarak örnek almayla mümkün olabileceğine inanır.

İkinci Bakış: Aydınlar arasında diğer bir grup ise din ile modernitenin karşı karşıya bulunduğu ve birbirine zıt iki olgu olduğuna inanır. Bu aydınlar göre Batı modernitesi, İslâm toplumları özellikle İran toplumu için örnek alınmaz. Çünkü bunun toplumu kültürel, fikrî ve dinî ciddi açmazlarla karşı karşıya bırakacağını düşünürler. Onlara göre bu yüzden modernite dalgası ve batılı yenilikçilik fikirlerinin İran'a girişi ciddi bir şekilde engellenmelidir.

Üçüncü Bakış: Diğer bir grup ise batılı modernitenin İslâm ile uyumlu olmadığını çünkü bu modernitenin batılı kültürle mayalandığına inanır. Ancak doğru çözüm yolu, moderniteyi tamamen kovmada ve reddetmede ya da tamamen kabul etmede değildir. Çünkü batılı modernite özel bir tarihi ve kültürel atmosferde ve kendine has bazı şartlar ve ihtiyaçlar içerisinde ortaya çıktı ve aynıyla tekrar edilmesi hiçbir zaman İslâmî kültürün hâkim olduğu bir toplum gibi başka bir atmosferde tekrarlanması mümkün değildir. Nitekim her toplumun kendine ait kültürel ihtiyaçları ve şartları vardır. Buna göre, temel çözüm yolu, yerli bir moderniteyi savunmaktır. Batılı modernitenin İslâm ile uyumlu olmadığını ve yerli bir moderniteyi savunan bu grubun kendisi de iki kısma ayrılır. Bunlardan ilk grup batılı modernitenin yeniden inşasına inanır ve şöyle der: Moderniteyi yeniden inşa etmek yoluyla (ve onu batılı kültürel unsurlardan arındırmak ve İslâmî değerlerle uyumlu hale getirmek) ve onu yerli kılmak suretiyle İslâm ile uyumlu olan bazı modernite okumaları elde edilebilir.

Dördüncü Bakış: Dördüncü grup ise batılı modernitenin dinle uyumlu olmadığını söyler. Ama dinin moderniteyle uyumu için dini anlayış ve algının yeniden oluşturulması ve ıslah edilmesine koyulmanın gereğine inanır ve böylece modernitenin yeniden inşası düşünülmeksizin moderniteyle uyumlu olan bazı dini okumalar elde edilmelidir. Diğer bir ifadeyle dini bilgiler yeniden inşa edilebilir ve moderniteyle uyumlu olan diğer bazı dini okumalar elde edilebilir.

Beşinci Bakış: Bu bakış açısı incelemeye değer görülmektedir. Bu görüşe göre, her ne kadar çıktılarını Batı Modernitesi dinle, özellikle geleneksel ve tarihi dinle uyumlu değilse de ve dini inançlara karşı ciddi meydan okumalar icat etse de, hâla din-modernite uyumu savunulabilir. Bu iddiaya göre, hem dini algı ve anlayış hem de modernite algı ve anlayışı eleştirilmeli, ıslah edilmeli ve yeniden inşa edilmelidir. Bu bağlamda ne dini bilgiler ne de modernist yaklaşımların hiçbiri mutlak ve eleştirilemez telaki edilmelidir. Nitekim elimizde eleştirilebilir, yeniden yorumlanabilir, reforme ve tasfiye edilebilir hem dini bilgilere dair farklı okumalar hem de Batı modernitesi hakkında farklı okumalar mevcuttur.

Bu bakış açısına göre, Hem Batı modernizminin hem de dinin eleştiri, reform ve tasfiyeye

Din-Modernite İlişkisi: Uyum veya Zıtlık (Çeviri)

gereksinimi vardır. Bu yüzden modernite ile ilgili yapılan yorumların aşırılığının işareti, modernitenin ürün ve çıktılarının mutlak ve eleştirilemez görülmesidir. Tıpkı dini yorumların aşırılığının göstergesi olarak dindarların tarihsel ve geleneksel dine sarılmaları, gerçekte beşeri bilgiler olan dini bilgilere dönük yapılan her türlü eleştiri, tasfiye ve düzenlemeye soğuk bakmaları ve karşı çıkmalarıdır. Dinin düzenlenerek yeniden yorumlanmasının neden gerekli olduğunu açıklamak için öncelikle dini islahtan kastımızın ne olduğunu ortaya koymalıyız.

“Dinin yeniden inşası ve reforme edilmesinin ne olduğu” sorusuna cevap olarak şunları söyleyebiliriz: Dinin reforme edilmesi hakkında söz açıldığında, bu konuda farklı yaklaşımların olduğu belirtilmelidir. Dinin ıslah edilmesi, zamanın geçmesiyle dinde meydana gelen ve dinin asıl ve gerçek simasını bulandıran bidatlerin ve uygun düşmeyen eklemelerin temizlenmesi demektir. İbn Teymiye gibileri bu yaklaşımla dinin ıslahı iddiasında bulunmuşlardır. Öbür taraftan neyin din olup neyin din olmadığı ya da neyin dinin bir parçası olduğu ve neyin dinden sayılmadığının tespit edilmesi amacıyla dinin alan ve sınırlarını belirlemek de her daim tenkit ve inceleme konusu olmuştur. Çünkü zaman havzasında dinde olmadığı hâlde dine giren çok sayıda fenomen vardır.

Dinin ıslah edilmesi gerektiğine dair karşılaşılan ikinci yaklaşım, tarihi süreç içerisinde göz ardı edilmiş olan dinin temel ve merkezi varlığına yönelmeyi önerir. Diğer bir ifadeyle, dinin bizzat kendisine yönelmek ve dinin özünü, sonradan ortaya çıkan dini fenomenlerden ayırt etmektir. Ebu Hamid Gazali bu yaklaşımla, dini ıslah etmeye çalışmıştır. Gazali, İslâm dininin asıl hedefinin, nefis ve kalp tezkiyesi, insanın alçaklıklardan ve ahlaki rezaletlerden kurtulması ve erdemlerle donanması olduğuna inanırdı. Ancak üçüncü bir yaklaşım daha var ki günümüzde din bilimciler tarafından da en çok önemsenen yaklaşımdır ve o da dini algının ve kavrayışın bilinmesi ya da dini hermönetizmdir. Hermönetizm, günümüzde beşeri bilimlerin bir dalı kabul edilmekte, anlambilimle ve metinlerin yorumlanmasıyla ilgilenmektedir.

Hermönetik, yorumlama ve anlamlandırma bilgisi ya da bir tür bilmeyi bilmedir (bilgibilim). Bu son yaklaşım, ilk iki yaklaşımdan daha önemli olduğu söylenmezse de onlardan daha önemsiz de değildir. İslâm dünyasında farklı bakış açılarıyla yazılmış olan devasa bir tefsir külliyyatının varlığı bile, dinin ıslah edilmesine yönelik bu yaklaşımın ehemmiyetini ortaya koymaktadır. Nitekim belli bir dönem için bir müfessirin elinde çok sayıda tefsir olmasına rağmen yeni bir tefsir yazmaya girişmesi, onun Kur’ân’ın metnini daha iyi, daha sahih ve daha mükemmel anladığıyla ilgili bir iddiasının var olduğunu göstermektedir. Elbette, dinin ıslah edilmesi, yeniden düzenlenmesi, inşa edilmesi veya eleştirilmesinden maksat, esasen beşeri bir ürün olan dini algı ve kavrayışın ıslahı, inşası ve eleştirisidir. Her şeyden önce dinin özü ve kendisi ile dini bilginin ve algının ayırt edilmesi gerekir. Çünkü dinin lahuti (ilahi) tarafı sabitken, dinin nasuti (insani) tarafı yani beşerin zihnindeki dini bilgi ve algı (dinbilim) ise dinamik olduğundan ıslaha, tasfiyeye, değişim, dönüşüm, tekâmül ve yeniden inşaya ihtiyacı vardır.

Kaldı ki şu nükte asla göz ardı edilmemelidir: Her ne kadar din tek ve yegâne ise de, anlayışlar, algılar ve çıkarsamalar farklıdır. Çünkü gerçeğin bizzat kendisi ile yanımızdaki gerçeklik ayrı ayrıdır. Tam da bu yüzden meşhur Alman filozof Kant, âlemin bizzat kendisi ile zihnimizdeki âlemin farklı olduğunu açıklamıştır. Diğer bir ifadeyle o numen (Noumena, zihindeki soyut

varlık ile fenomen (Phenomena, dış alemdeki somut varlık) arasına fark koymaktadır. Bundan dolayı, tek bir dinde bile, dini anlamaya dair farklı yolların bulunması mümkündür. Çünkü bütün insanlar tek bir biçimde dini anlamazlar. Dine farklı şekilde yönelişler, bireyler için çeşitli zeminlerde kimi farklılıklar meydana getirmiştir. Çünkü hakikatin ledünnîliği yani içrekliği, Batınlılığı ve çeşitli katmanları vardır. Bunun dışında bireylerin de yetenek ve kapasiteleri ayrı ayrıdır. Bu yüzden dinden anlaşılanlar da hâliyle çeşitlilik ve farklılık arz edecektir.

O hâlde dini düşünceler neden ıslah edilmeli, yeniden inşa edilmeli ve eleştirilmelidir? Beşeri düşünce tarihinde görüldüğü üzere uzun zamanın geçmesiyle insani bilgiler çeşitli afetler ve darbelerle maruz kalmaktadır. Meselâ dini algı ve kavrayışa sıçrayan fikrî hatalar, zararlı his ve duygular, grupsal ve sınıfsal menfaatler, yanlış kural ve kaideler gibi. Bunların yanı sıra, önyargular, beklentiler, ilgi ve eğilimler, tanıdık kimselerin bilgi ve marifetleri ve aynı şekilde bölgesel, kültürel, dilsel, siyasal ve toplumsal etkinliğe sahip kişilere tabiiyetten kaynaklı sayısız sebebin etkisinde oluşan dini algının sürekli eleştiriye, incelemeye, tahlile, ıslaha ve tasfiyeye tabi tutulması gerekir. Bundan dolayı, bazen dinin kendisi değil, aksine dini bilgi veya algının kendisi modernite ile uyuşmadığı görülmektedir.

Dini bilgi beşeri bir bilgidir ve bu yüzden eleştiriye, yeniden inşa, dönüşüme ve tekâmüle açıktır. Buna göre din ile modernite arasındaki meydan okumaların bir kısmının gerçekte modernitenin, tarihî ve geleneksel dini algıya karşı yaptığı meydan okumalardır. Tıpkı dinin moderniteye karşı bazı meydan okumalarının da gerçekte dinin, kimi özel modernist algı ve okumalara karşı yaptığı meydan okumalar olduğu gibi. Örnek olarak dinin sekülerizmle çeliştiği iddia edilmektedir. Ancak dindarlıkla çelişen sekülerizmin aslında dünyevileşmenin aşırı ucunda yer alan ve azami ölçekte yer alan kısmı iken; asgari ölçekte yer alan diğer mutedil kısmının ise dindarlıkla uyumlu olduğunu görmekteyiz. Asgari seviyedeki sekülerizm, dini alanın dini olmayan alandan ayırt edilmesinin gereği bakımından görecelidir ve bu da dinin ortadan kaldırılması yahut olumsuzlanması veya özelleştirilmesi anlamına gelmemektedir. Aksine dinin özel ve genel alana müdahale şekli için akli bir çerçevenin bulunması anlamındadır ve bu mutedil anlamıyla sekülerizm aslında dindar olmakla hiçbir çelişki arz etmemektedir.

Aşırı dünyevileşme, sekülerizm beşeri bilimlerde özel bir yaklaşıma sahiptir. O insanın bütün ihtiyaç ve arzularını maddi ve dünyevi şartlar açısından ele alır ve insanın manevi ihtiyaçları ile ilgilenmez. Bu bağlamda modern çağın gereklerinden olan hümanizm, gerçekte Katolik kiliselerinin insan bilimine bir karşı cevaptı. Ancak eğer biz bunu İslamla karşılaştırsak Kur'ân'ın insan biliminin, insanın şeref ve haysiyetinin mihverî üzere olduğunu göreceğiz. İslâm'a göre insan, yaratılanların en değerli olanıdır. "Biz onları (insanları) birçok yarattığımızdan değerli kıldık." (İsra: 17/70)

Allah insanı yarattığı vakit ona kendi ruhundan üfürdü. (Tahrim: 66/12) Ve bütün gerçekleri ona öğretti. (Bakara: 2/31; Alak: 96/5) Ve derken bütün meleklerle onun karşısında secde etmeleri emrini verdi. (Sad: 38/73). Kur'ân'da, insanın karşısında secde etmediğinden dolayı şeytanın ilahi dergâhtan kovulduğu geçer (Araf: 7/11-13). Allah Teala tüm bu özelliklerinden dolayı insanı yeryüzünde ilahi halifelik makamına ulaştırdı. (Enam: 6/165) Kuran yeri, gökleri ve onların tüm nimetlerini insanın hizmetinde görür.

Din-Modernite İlişkisi: Uyum veya Zıtlık (Çeviri)

Bu bakış açısında insan tahkir edilmez, aksine saygın görülür ve onun akli değerli kabul edilir (İsra:17/70). Şeriat ise insani kerametini (saygınlığın) korunması için gönderilmiştir. İslâm'ın aziz peygamberi, tek bir insanın saygınlığını Kâbe'nin saygınlığından daha üstün görürdü. Kur'ân, bir insanın öldürülmesini bütün insanların öldürülmesi olarak ve büyük günahlardan görürdü. Bireysel kimlik ve şahsiyetin korunması, özgür seçim, ferdi algıya saygı, ferdi gelişim ve üretkenlik anlamıyla ferdi İslami bir kavramdır. Ancak ben eksenli hazcılık ve vahye karşı duyarsızlık anlamıyla bireycilik başta İslâm dini olmak üzere dini öğretilerle uyumlu olamaz. Beşinci bakış açısında modern dönemin akılcılığı da mutlak olarak telakki edilmemektedir. Çünkü Babek Ahmedi gibi kişilerin analizleri kabul edilebilir cinsten görünmemektedir. Nitekim günümüzde çoğu düşünürün moderniteyi yan etkilerinden kurtarmaya çalıştıkları Babek Ahmedi'nin şu düşünceleri kabul edilebilir cinsten değildir: "Özü itibariyle eski gelenekle ilişkisi olan her türlü şeyi eleştirmek, onlarla mücadele etmek ve onları kökten yok etmek... modernite bu anlamıyla sünnete karşı süregelen bir eleştiridir ve doğal olarak yenilikçi ve aktüeldir. Devamlı yenilenmek, kendini nefyetmek ve yeniliklerin sahasına adım atmaktır. Biz göksel yasalarla değil, insani yasalarla idare edilen, sistemi akla ve belli bir hedefe ulaşma yolunda planlanmış yani ilmi ve teknolojik icraatlara dayalı olan bir topluma modern toplum diyoruz. (Ahmedi, 1373:10)

Modern dönemin akılcılığı batıda bile ciddi bir şekilde eleştirilmektedir. Her ne kadar Home, Weber ve diğerlerinin iktisat, sosyoloji, yönetim vb. alanlardaki akılcı teorileri oldukça etkili olmuşsa da düşünürlerin geneli o teorilerin eksikliklerini ikrar ederler. Hatta bizzat bu fikri geleneğin içinde yer alan bazı filozoflar bile dini değerlerin rolü için teorilerin içinde bir yer açmaya çaba gösterdiler. Max Weber'in kendisi akılcılığın türlerini açıklama kapsamında batıda hatırı sayılır bir dönüşümün sebebi olan bir akılcılığın belirli ilmi hedeflere ulaşmak için en uygun araç olduğu anlamına gelen düşünsel ve araçsal bir akılcılık olduğuna inanmaktaydı. Her ne kadar Weber kapitalizmin üretim şeklini açıklamak için araçsal akılcılığı savunsa da öbür taraftan kapitalizmin eleştirisi kapsamında araçsal akılcılığı eleştirir ve değersel akılcılığı savunur. Weber'e göre araçsal akılcılık tarih boyunca beşeri toplumların hareketini etkilemiştir. Bu akılcılık sosyal, ekonomik, hukuki ve sermayedarlığın ilkeleri çerçevesinde gerçekleşme fırsatını yakalayabilmiştir ancak asıl olan değersel akılcılıktır. O, modernizm dönemi akılcılığı olan araçsal ya da pratik akılcılığı gerekli görürken yeterli görmezdi. Buradan hareketle Weber, modern çağın araçsal akılcılığını eleştirmeye başlar ve sermayedarların ekonomisi ve liberallerin siyaseti ile partileşmelerinin insanı kurtarmayacağına inanırdı. Çünkü o; erdemlilik, din, dini ahlak ve iman gibi hayati değerler ihya edilirse insan hayatının bu durumda kurtuluş bulacağına inanırdı. Bundan dolayı Weber modernizmin akılcılığını eksik ve yetersiz kabul ederdi.

Modern Dönemde Dini Dinamizm

Modern dönemde dini inançlar yok olup ortadan kalkmadığı gibi, aksine -sadece dine bakışın, tarihi ve geleneksel bakıştan ayrı olması farkıyla- daha çok olgunlaştı. Robert Bellah'a göre modern konum, tarihsel dinden son derece farklı yollarda gerçekleşen dini gelişimin yeni bir merhalesinin açıklayıcısıdır. (Bellah: 1976: 39). Aynı şekilde Melton da Batı'da Yeni Farklı Dinler adlı kitabında şöyle yazar:

"Yirminci yüzyıl boyunca Batı, Konstantiniye'ye egemen olduktan bu yana tecrübe edemediği

yeni bir olguyu tecrübe etmiştir. O da toplumlarda Mesihî ve Ortodoks olmayan çeşitli dinlerin gelişimi, tezahürü ve belirginliği idi. Farklı dinlerin bu gelişim ve olgunluğu, Batı'yı Kendi eski asırlardaki egemenliğini plüralist bir dini atmosferle değiştirecek yeni bir konumla karşı karşıya bıraktı." (Melton, 1998: 594)

Bazı düşünürlere göre, modern dönemde akla öncelik vermek modernizmin zaruri bir sebebiydi. Ancak bu düşünürler aklın dine öncelenmesinin etkisini dikkate değer ve aslında iki boyutlu olarak görmektedirler. Meselâ Lambert şöyle der: "Öyle ki bir taraftan akıl Allah'tan ya da ilahi bir yerden çıktığı görülebilir ve en azından dinle çelişmeyen bir biçimde görülebilir. Diğer taraftan akıl, din ya da dünyadaki dini yorumların aleyhine verilecek savaşta etkili bir materyal olarak da görülebilir. Örnek olarak Descartes'e göre Allah insanı yarattı ve yaratılışa onu akılla var etti ve her ne kadar yalnızca akıl vasıtasıyla donanmış olan dini yoldan da olsa bizzat bu akıl onu Allah'a doğru hidayet etmektedir. Max Weber ise dinin akılcı kılınmasında, aklın nasıl bir etki sayılabacağını gösterdi... İlim de akıl gibi çift boyutlu bir etkiye sahip olabilir. Bilindiği gibi ilim inkâra da götürebilir (bilimcilik ve maddecilik gibi). Aynı şekilde ilim dini geleneklerde yepyeni bir yoruma da vesile olabilir. İlim tıpkı akıl gibi antik Yunan'daki kaynaklarından günümüze kadar her daim din üzerinde tamamen iki boyutlu bir etkiye sahip olmuştur. Archimedes'in de inandığı gibi hesap (matematik, sayılar) kanunları ilahi sistemde yer alan eşyaların ilkelerini göstermektedir. Yine Kapornik'in yaratılışın yasaları üzerindeki incelemesi Allah'a imanla sonuçlandı. Galile, Newton ve Einstein'a göre mukaddes dini metinler ilimle çeliştiklerinde yalnızca yeni yorumlamalara ihtiyaç duyarlar. Diğer taraftan Demokritos'a göre, maddi dünya, ilahi olma anlamsızlığını ve boşluğunu ortaya koymaktadır. (Lambert, 1999:313). Ya da Bertrand Russell mesihiliğe iman etmek için yeterli bir delilin olmadığına inanmaktaydı. Bu yüzden Lambert şöyle bir sonuç çıkarmaktadır: "Modernizm ile dinin veya dini inançların ölümü arasında zaruri bir ilişkinin var olduğunu ilan etmemize hiçbir şey izin veremez." (İbid: 324) Bundan dolayı akılcılık veya deneyciliğin bazı yorumlarına yapılan vurgularla din ile modernite arasında bir çelişkinin var olduğu sonucuna varılamaz. Constantin Facolt gibi bazıları şu teoriyi ortaya atmaktadır: Dünya büyük oranda geleneksel ve tarihi dini bir kenara atmış ve dünyanın mevcut durumu dini olmayan Avrupalı bir aydınlık ide ile daha uyumlu olacak bir şekildedir. Fasolt, dinin; akılcılığın en kalıcı araçlarından olduğuna inanmaktadır. Ancak din, henüz modern asrın maddi şartlarıyla uyumlu olabilecek şekilde reformize edilmemiştir. Çünkü o, dinin modern bir metropolde kendisine yer bulamadığını iddia etmektedir.

Ancak bunun karşısında Mark Ciadis ise bu teoriyi iki açıdan geçersiz kılmaktadır: İlkin bu teori dine ehemmiyet vermeyen titanik bir güç olarak aydınlanmacılıkla karışık bir yoruma dayanmaktadır. İkincisi bu teori şu bakış açısına dayanmaktadır. Modernite zorunlu olarak tarihi ve geleneksel dine pek yer vermeyen seküler bir dünyada, bir kontrolcü ve yol göstericidir. Hâlbuki sosyologlar ve din bilimcilere göre hakikatte din akli, kültürel ve siyasi bir güç olarak dünyada hiç de zayıflamamıştır. Günümüzde insanların çoğu, bu bağlamda Kuzey Amerika'da yaşayan kimseler dini, faal ve dinamik bir olgu olarak görmektedirler. (Ciadis, 2006: 94)

Ciadis'in iddiasının özü, dinin günümüzde moderniteye rağmen canlı ve dinamik olduğu değildir. Aksine, bu canlılık ve dinamizm, din ile modernitenin zorunlu olarak birbiriyle çelişmedikleri dolayısıyladır. O, modern metropoller hakkında şöyle demektedir: Bazıları

Din-Modernite İlişkisi: Uyum veya Zıtlık (Çeviri)

Newyork'un modern metropoller için bir paradigma olduğunu iddia eder. Bu modern metropolde dini gelenekler dinamik ve çeşitlidir. Çünkü Hindu mabetler, Etiyopyalı İncil kiliseleri, Bahai merkezleri, İslâm mescitleri, Musevi sinagogları, Ayurveda'nın şifalı merkezleri, Ukraynalı Ortodoks kiliseleri, Budistlerin yoga merkezleri, senatörlerin kabirleri ve diğer merkezler yaygındır. Newyork bir paradigma ise de bu durum sadece Newyork'a ait değil aksine San Francisco, Chicago, İstanbul, Atina, Londra, Roma, ve modern metropol olarak nitelendirilen her yer büyük oranda dini etkinin altındadır. (Ciadis, 2006: 96)

Bundan dolayı din ile akıl arasındaki çelişki ne ispatlanabilir ne de savunulabilir. Diğer bir ifadeyle batılı düşünürlerin fikirlerinden de burada istifade edildiği gibi bazı bireyler tarafından iddia edilen çelişki bizzat din ve akıl arasında değildir. Aynı şekilde modernizm ve din arasında da değildir. Aksine itidalden uzak okumalar ve değerlendirmelerle ortaya çıkan arızı bir durumdur.

Son olarak acaba modernite bir batı projesi midir yoksa evrensel bir süreç midir? Antony Giddens, Modernitenin Sonuçları adlı kitabında, modernitenin evrensel bir süreç olduğuna ve mantıksal olarak da bunun dışında bir şey olmayacağına inanmaktadır. Ona göre modernizmin en önemli ürünü globalizmdir. Ardından Giddens şu soruyu sormaktadır: Acaba modernite küresel değerlendirmenin ışığında Batılı sayılabilir mi? Cevaben şöyle demektedir:

Cevap kuşkusuz olumsuzdur ve mantıksal olarak da öyle olması mümkün değildir. Çünkü böyle bir durumda biz evrensel karşılıklı ilişkilerin ve ortak vicdanın yahut küresel bilginin söz konusu olduğu şekiller ve suretler hakkında sohbet ediyoruz. Ancak bu durumlarla karşılaşmanın yöntemleri, yüzleşmenin yolları ve onların çözümü kuşkusuz batılı kültürden kaynaklanmayan bir kültürün kavram ve yaklaşımlarında bulunur. Zira ne yenilikçiliğin (modernitenin) radikalize olması ne de sosyal hayatın evrensel olması hiçbir şekilde bütün anlamlarıyla kâmil süreçler sayılmazlar... Modernite sadece evrensel etkisi açısından değil aynı zamanda onun ayrılmaz dinamik özelliği sayılan yansımalarını tanıma bakımından da bütünsel ve evrenseldir. (Nuzeri, 1379/1990:291)

SONUÇ

Bu çalışmada din ile modernite arasında bir çelişkinin olmadığı ortaya çıktı. Modernite veya dinle ilgili aşırı ve ıslah edilmemiş okumalar ortaya çıktığında çelişki görülür. Tıpkı gözlemlediğimiz gibi modern batı dünyasında düşünürlerin, modernizmi ve modernist ürünleri mutlak ve eleştirmez görmedikleri gibi din bilimciler de özel dini değerlendirmeleri mutlak ve eleştirmez görmezler.

Hem dinde farklı algılar, yorumlar ve okumalar vardır ki bazı algılar geleneksel, tarihsel ve aşırı iken bazı algılar düzenlenmiş, reforme edilmiş ve mutedil hâle getirilmiştir hem de modernite ile ilgili bazıları aşırı diğer bazıları ise ıslah edilmiş bazı açıklamalardan müteşekkil olan farklı kavrayışlar ve okumalar vardır. Batı modernizmi hiçbir zaman mutlak kabul edilmemeli, aksine sürekli eleştirel bakılmalıdır. Eleştiri yolu devamlı açık olmalıdır. Çünkü bizim gerek din ve gerekse diğer ilmi konular hakkındaki algılama ve kavrayışlarımız beşeri anlamalardır ve beşeri anlamalar da asla mutlak ve eleştirilmez kabul edilmemelidir. Aksine her daim dinamik, değişim ve dönüşüme açık ve tekâmül hâlinde olmalıdır. Bundan dolayı biz ne zamanki dinin

geleneksel ve tarihi anlayış ve yorumlarını modernizmin çıktılarının aşırı yorumlarıyla karşı karşıya getirirsek din ve modernite arasında bir çelişki ve zıtlık ortaya çıkacaktır.

Ancak dinin ıslah edilmiş anlayış ve yorumlarını modernitenin aşırılıktan uzak yorumlarıyla mukayese ettiğimizde bu iki olgunun hiçbir şekilde yekdiğeriyle çelişmediğini aksine birbirleriyle uyumlu ve arkadaş olduğunu göreceğiz. Bu yüzden modernizmin ortaya çıkması için modern düşünüşe muhtacız. Yani hem dini bilgilere ve anlayışlara hem de modernist anlama ve yorumlamalarda yeniden bakmaya, eleştirmeye, tasfiyeye, düzenlemeye ve ıslah etmeye ihtiyaç vardır. Eleştiri kültürü toplumda ihya edilmelidir. Biz böyle bir durumda hem modern ve aynı zamanda hem de dini bir topluma sahip olabiliriz. Bu yüzden din ile modernite arasında özsel bir çelişki olmamakla beraber günümüzde çoğu modern metropolde din ciddi bir dinamizm ve canlılık içerisindedir ve bu da din ile modernite arasında herhangi bir çelişkinin olmadığını göstermektedir.

KAYNAKÇA

1. **Ahmedi**, Babek. (1373/1994) Modernite ve Endişe-i İntikadî, Tahran, Neşr-i Merkez, 1. Baskı.
2. **Bellah**, R. N. (1976). Beyond belief: Essays on religion in a post-traditional world. New York: Harper & Row.
3. **Berger**, P. (1967). The sacred canopy. New York: Doubleday.
4. _____. (1994). Religion and globalization. London: Sage.
5. **Ciadis**, Mark S. (2006). Modernity in Religion: A Response to Constantin Facolt's "History and religion in the Modern age," History and Theory, Theme Issue 45 (2006), 93-103.
6. **Facolt**, Constantin. (2006). "History and religion in the Modern age," History and Theory, Theme Issue 45 (2006), 10-26.
7. **Flew**, A. (1955). Theology and falsification, in New Essays in Philosophical Theology, edited by Antony Flew and Alasdair MacIntyre (New York: Macmillan, 1955).
8. **Foucault**, M., Kritzman, L. D., Sheriden, A. (eds.) (1990) Politics, Philosophy, Culture: interviews and other writings, 1977-1984. London: Routledge.
9. **Giddens**, A. (1995). Is Modernity a Western Project? In A. Giddens, The Consequences of Modernity (London: Polity Press, ch. 6, pp. 174-78.
10. **Habermas**, J. (1994). "Modernity- An Incomplete Project" in Patricia Waugh, Postmodernism: A Reader (London: Edward Arnold, Ch. 15, pp. 160-170.
11. **King**, W. L. (1987). Religion' in Eliade, M. (ed.) The Encyclopaedia of Religion, V. 12, New York, London: Macmillan Publishing Company.
12. **Kurtz**, L. (1995). Gods in the global village: The world's religions in a sociological perspective. London: Pine Forge Press.
13. **Lambert**, Y. (1999). Religion in Modernity as a New Axial Age: Secularization or New

Din-Modernite İlişkisi: Uyum veya Zıtlık (Çeviri)

- Religious Forms? Sociology of Religion, Vol. 60, No. 3. (Autumn, 1999), pp. 303-333.
14. **Martin**, D. A. (1978), A general theory of secularization, Oxford: Blackwell.
15. **Melton**, I. G. (1998). “Modern alternative religions in the west”. In A new handbook of living religions, edited by J. R. Hinnels. Harmondworth, UK: Penguin.
16. **Muctehid Şebesteri**, Mahammed, (1382/2003), **İman ve Azadi**, Tahran, İntişarat-i Tarh-i Nu, 4. Baskı.
17. **Nozick**, Robert. (1993). The Nature of Rationality, Princeton: Princeton University press.
18. **Nuzeri**, Huseynali, (1379/2000), Modernite ve Modernizm (Siyaset, Ferheng ve Nazariye-i İctimai), Tahran, İntişarit-i Nakş-i Cihan, 1. Baskı.
19. Şebsteri, Mahmud, (1371/1992), Golşen-i Raz, Ed. Ahmed Mucahid ve Dr. Muhsin Keyanî, **Tahran**, İntişarat-i Ma ve İntişarat-i Menuçehr.
20. **Tabatabaî**, Seyyid Muhammed Huseyin, (1366/1987), Tefsiru'l Mizan, Trc. Seyyid
21. Muhammed Bakır Musevî Hemedanî, Kum, Defter-i İntişarat-i İslâmî.
22. **Weber**, M. (1930), The Protestant Ethic and the Spirit of capitalism, Allen and Unwin.
23. **Yezdani**, Abbas, (1388/2009), “Çaleş-i Delilgerayi Der Barey-i Aklaniyet-i Baverhay-i Dinî ve Nakd-i Rahayaft-i Zıdd-i Delilgerayi-yi Polentinga”, Endişe-i Dinî, S. 31.

Dipnotlar

- Bu çeviri Abbas Yezdani'nin, Zencan Üniversitesi Uygulamalı İlahiyat (Bilimsel Uzmanlık) Dergisi, Yıl.1, S. 3, Sonbahar 1389 (2010), ss. 103-120 arasında yayımlanan makalesinden yapılmıştır.
- Bkz. Muhammed Muctehid Şebesteri, 1382/2003, *İman ve Azadi*
- Daha geniş bilgi için bkz. Yezdani, Endişe-i Dinî, S. 31, 1388/2009
- Flew, A. (1955) Theology and falsification, in New Essays in Philosophical Theology
- Anthony Giddens, 1995, Is Modernity a Western Project? In A. Giddens, The Consequences of Modernity.

İSTİHBARATTA PROPAGANDANIN ÖNEMİ

THE IMPORTANCE OF INTELLIGENCE, PROPAGANDA

Andaç KARABULUT

Uzman, Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul

andackarabulut_@hotmail.com

Expert, Beykent University, Graduate Student in International Relations Department, İstanbul

ÖZET

Geçmişten günümüze istihbarat birimleri haber alma görevini üstlendiği kadar kontrespiyonaj faaliyetlerine de önem göstermiştir. Gelişen teknoloji ile de kontrespiyonaj faaliyetinin önemi artmaya devam etmiştir. Propaganda, 1. ve 2. Dünya savaşlarında istihbarat için önemli araç olmuştur. Propaganda'nın istihbarat aracı olarak kullanılması, Hitlerin propaganda üzerine hassasiyetini arttırmıştır. Osmanlı istihbarat teşkilatı olan Teşkilat-ı Mahsusa'da bu konuda çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Bilgi çağında olmamız ile propaganda araçları dergi, broşür'ün yanında artık Televizyon, Film sektörleri, Haber ve Belgesel programları da bulunmaktadır. Kimi zaman bu araçlar toplum desteğini sağlamaya çalışırken, kimi zamanda tehdit algısı yaratan ülkelerin rejimini etkileyecek araçlar olarak da kullanılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat, Propaganda, Şiddet, Tarih.

Jel Kodu: Z10, Z19.

ABSTRACT

From past to present, intelligence units place importance on kontrespiyonaj activities as well as undertaking intelligence service. The importance of the kontrespiyonaj activity continues to increase with advancing technology. Making propaganda, one of the important tasks of intelligence, gained importance in World War I and II, maintained the sensitivity of Hitler on propaganda and the Mahsusa Organization, Ottoman intelligence agency, carried out the studies on this subject.

With the information age, propaganda media consists of TV, Film industries, news and documentary programs anymore as well as magazines and brochures. Sometimes this media tries to provide assistance of the community in some countries, it is also used as tools to influence the regime of countries which creates threat perception.

Keywords: Intelligence, Propaganda, The Concept of Intelligence, Violence, History.

Jel Code: Z10, Z19.

GİRİŞ

Literatürde istihbarat olarak tanımlanan bilgi alma, günümüzde insanların normal olarak yaptıkları faaliyettir. Bir kişi yurt dışına çıkmadan önce ülke hakkında bilgi toplaması ve ön çalışma yapması, ulaşım için masraflarını belirlemesi istihbarat faaliyeti olarak örneklendirilebilir. Nitekim bu durum geçmişte de yaşanılmıştır. Eski avcı insan toplulukları avlarının izini sürerken, komutanlar savaşa hazırlanırken, savaşta ve sonrasında istihbarat faaliyetlerine ağırlık vermişlerdir.

İstihbarat faaliyetleri arasında doğru bilgiye ulaşmak, doğru bilgiyi analizcilere sunmak gibi durumlar olsa da. Kontrespiyonajda, istihbarat faaliyetlerinde önemli etken olmuştur.

İstihbarat faaliyetleri arasında yer alan propaganda ise geçmişte gazete, dergi, broşür gibi araçlarla gerçekleştirilmiş olsa da günümüzde teknolojinin gelişmesi ile internet, haber programları, filmler gibi yeni araçları da kapsamıştır. Bu çalışmada Sun Tzu'dan Machiavelli'ye, Bizans'tan Tapınak şövalyelerine, Hz. Muhammed döneminden Osmanlıya kadar istihbarat faaliyetlerine ve propagandalarına değinilmeye çalışılmıştır.

1. İstihbarat Ve Propaganda

İstihbarat her zaman gelecek için kesin doğru analizler üretmese de, gelecek ile ilgili genel çerçeve çizerekten bir senaryo üretebilir. Oysa bu verilerin değerlendirilmesinde karar alıcı “Ölçülmüş belirsizlikler içinde yaşamaktansa, sahte kesinlikler içinde yaşamayı” tercih etmektedir. Üstelik istihbaratçıların çoğu kez siyasi ve askeri karar alıcıların “**Kassandra kompleksi**” ile de uğraşmak zorundadırlar (Özdağ. Ü, 2011: 21). Kent'e göre istihbaratın üç temel unsuru vardır: Bunlar bilgi, organizasyon ve faaliyetti. İstihbarat, belli bir tür bilgiyi elde etmek amacıyla gerçekleştirilen bir araştırma süreci sonucunda elde edilen bu bilginin ister sezgisel, ister bilinçli olsun, belirli bir zihinsel çaba ile yapılma analizi sonucunda ortaya çıkartılan bir fenomen ya da sonuçtur. İstihbarat işi kısaca ve özü itibarıyla başarılı bir eylemin temelini oluşturmak için gerekli olan bilgiye; diğer bir ifadeyle doğru cevaba ulaşma çabasıdır (Beşe. E, Seren. M, 2011: 129)

1.1. İstihbarat Kavramı

İngilizce ve Fransızca “intelligence” kelimesi ile ifade edilen ve anlamı “akıl, zeka” olan istihbarat kelimesi, Türkçede sözlük anlamı haber almak olarak belirtilmektedir (Milli İstihbarat Teşkilatı, 2013). Türk dil kurumu istihbarat kavramını “ Bilgi toplama, haber alma” olarak açıklamıştır (Türk Dil Kurumu). İstihbarat kelimesi, Arapça “istihbar”, “haber” ve “bilgi alma” kelimesinin çoğuludur (Karabulut. A, 2013: 65).

İstihbarat kavramı, temel olarak; bilgi anlamında istihbarat, süreç olarak istihbarat, görev olarak istihbarat, örgüt olarak istihbarat şeklinde dörde ayrılmaktadır (Özdağ. Ü, 2011: 32)

Özellikle Anti-terörizm politikaları tehdidin belirlenmesi gibi amaçlara yönelik stratejik

1 **Kassandra Kompleksi:** Karar alıcıların beğenmedikleri düşünceleri, ön kabullerine uymayan bilgi ve istihbaratı kabule yanaşmamalarıdır (Özdağ. Ü, 2011: 21)

istihbarat çalışmalarını gerektirir. Bunların yanı sıra terör örgütlerinin propaganda faaliyetlerine yönelik önlemlerin alınması ve karşı propaganda olarak nelerin yapılabileceği konusu, orta ve uzun vadeli stratejik istihbarat çalışmalarını doğurur (Beşe. E, Seren. M, 2011: 140).

1.2. Birinci Dünya Savaşı Sonrası İstihbarat ve Propaganda

Bilindiği gibi propaganda, insanlara her türlü konuyu anlatmada, savaşta ve barışta milli bünyenin mukavemetini korumada çağın her türlü tekniği kullanılarak yapılan bir girişimdir (Avşar. S, 2002: 121).Günümüzde kitleleri ve toplumları çeşitli propaganda araçları ile etkilenmektedir. Propaganda kavramsal olarak ise “Bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymaca” olarak sözlüklerde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu). Bir istihbarat servisinin teste tabi tutmak için kriterler ise:

Servis bütünlüğü,

Operasyonel güç,

a. Politik çevre

- Cinayetleri tasvip²
- Gizli (örtülü) faaliyet³
- Propagandaya izin verme (Eymür. M, 2005: 39-40).

Psikolojik savaş, psikolojik harekât, özel harp birbirine yakın tanımlardır. Ancak psikolojik savaş ve psikolojik harekâtın hem düşman hem de dost toplumlara duygu, düşünce ve fikir empoze etme ve bunun sonucu olarak da hedefin tutumu ve davranışlarında, politik kararlarında uygulayıcının amaçladığı doğrultuda değişiklikler amaç edinmektedir. Bütün bu tanımların üç ortak unsuru vardır: Birincisi, belli bir amaç ve hedef; İkincisi, hedef toplumun duygu ve düşüncelerini etkilemek; Üçüncüsü, tutum ve davranışlarda değişiklik yaratmaktır (Barlas. M, 2008: 224)

Konvansiyonel-Ultra Modern silahların hızla üretimi ve yaygınlaşması ve bu arada NBC silahların da üretiminin artması bloklaşan dünyada hassas güç dengelerinin oluşumuna neden olmuştur. Bu silahlanma da âdeta bir tür doyma noktasına geldiğinde, karşılıklı etkileme ve üstünlük mücadelesi propaganda ve psikolojik savaşın yaygın olarak kullanılması sonucunu doğurmuştur (Barlas. M, 2008: 215). Psikolojik savaşın araçları arasında olan propaganda ise çok çeşitli sınıflara ayrılmış olsa da temelde sekiz kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; seviyesine göre propaganda türleri, konusuna göre propaganda türleri, yönetimine göre propaganda türleri, amacına göre propaganda türleri, hedef topluma göre propaganda türleri, kapsamına göre propaganda türleri, düzlemine göre propaganda türleri, kaynağına göre propaganda türleridir (Özdağ. Ü, 2001:309).

² CIA'nın suikastlar düzenlemesi 1976'da CIA Direktörü Stansfield Turner zamanında Başbakan Ford'un imzaladığı bir emriyle yasaklanmıştır. Halen bu emrin yürürlükte olduğu bilinmemektedir (Eymür. M, 2005: 40)

³ **Gizli (örtülü) operasyon:** Yurt dışında veya yurt içinde politik, ekonomik, kültürel, psikolojik ve askeri olayları kaynağı/faili belli olmayacak şekilde etkileme faaliyeti (Özdağ. Ü, 2011: 33)

Istihbaratta Propagandanın Önemi

Pek çok sektör ile beraberinde güvenlikte ve siyasette kitlelere ulaşmak için etkili yöntem olan afişler ve propaganda plakları halkın dikkatini çeken etkileyici bir araçtır (Esmer. G. T, 2008: 72). Günümüzde, siyaset ve diğer alanlarda etkililiğini koruyan propaganda aracı, geçmişte de önemini korumuş, Osmanlı devleti başta olmak üzere Nazi Almanya'sı da bu konu üzerinde çalışmalarda bulunmuştur. 1933 Yılında Hitler'in iktidara gelmesi sonrasında Nazi propagandasının önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir. İkinci Dünya Savaş yılları ise Türkiye için henüz Birinci Dünya Savaşı'nın etkileri silinmeden ve tarafsızlık konusuna hassasiyet gösterilen bir zaman dilimi olmuştur. Bu dönemde Türkiye'de faaliyet gösteren İngiliz ve Alman istihbarat kuruluşları birbirleri hakkında sürekli bilgi toplarken, İngiliz istihbarat teşkilatı Almanların Nazi propagandasına karşı endişeye düşmüş ve karşı propaganda faaliyetinde bulunmuştur (Doğaner. Y, 2012: 65-66).

Propaganda, psikolojik savaşın önemli bir yönüdür. Bir çeşit silah olarak kabul edilmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere Hitler dahi propagandaya önem vermiş "Propaganda ve Halk Aydınlatma Bakanlığı" kurmuş Hitlerin Askeri kademesindeki üst düzey komutan Joseph Goebbels'de etkili olmuştur. Savaşlar fiilen gerçekleştirilmeden önce, yoğun bir propaganda dönemi yaşanmaktadır. Bunun sebebi ise; propagandanın algıları yönlendirmede oynadığı kilit roldür. Savaşları etkileyen faktörler arasında yer alan kitlelere ulaşmanın yapay kamuoyu ile etkilemek ve saflarına çekmektir (Gültekin. D, 2003: 7).

Nitekim buna en güzel örnek Çanakkale savaşında Türk ordusuna karşı zehirli gaz kullanan İngiliz ordusu, kendi ordusuna ve sömürgelerinden Çanakkale'ye getirmiş olduğu Müslüman askerlere Türkleri "Yamyam" olarak tanıtmasıdır (Çanakkale.org).

Birinci Dünya Savaşı zamanında, 1917 yılında ise dönemin standartlarında, İngiliz propaganda çalışmaları önemli bir rol almıştır. Wellington House'ta 54 kişinin çalışması, 17 dilde yazılmış iki buçuk milyon kitap ve broşür yayınlandığı belirtilmektedir. İngilizler, Amerika ile kullanmış olduğu ortak dil ve Amerika'nın İngilizlere karşı olan sempatisi, müttefiklik bağını güçlendirmiş, Almanya tehdidine karşı ortak tutum sergilemişlerdi. Bu durumun değerlendirilmesi ise İngiltere ve Amerika'nın, müttefiklerini destekleyici haber yapan gazeteleri desteklemesi olmuştur. İngilizler, Türklere karşıda propaganda faaliyeti gerçekleştirirken Britanya başbakanı Lloyd George, Türklere karşı gerçekleşen propaganda faaliyetlerine daha da ağırlık verilmesi gerektiğini belirtmiştir. 1917'den öncede birçok anti-Türk propagandasını gerçekleştirmişlerdir (Avşar. S, 2002: 122-123).

II. Abdülhamit'in hafiye sisteminin devamı olarak Talat, Enver ve Cemal Paşadan oluşan ve ilk ismi 1913-1914 yılları arasında verilmiş olan "Teşkilat-ı Mahsusa" istihbarat örgütü kurulmuştur. İdari hiyerarşisi, genel bir merkezi, yöneticileri, yardımcı yöneticileri, bölge sorumlularından oluşan bir yapıları bulunduğu belirtilmektedir. Dönemin Avrupa devletlerinin Osmanlıyı tehdit etmesi üzerine bu teşkilat, İslam birliğini İtilaf devletlerine karşı örgütleyen ve Osmanlıya yardım etmesini sağlayacak bir yöntem izlemekteydiler. Enver Paşa propaganda ile birlikte kendisinin söz konusu diğer teşkilat ajanlarının faaliyetlerinden haberdar edilmesi ve bu yönde hassasiyet ile yaklaşmış, Espiyonaj⁴ ve Kontrespiyonaj⁵ faaliyetlerine önem vermişti (Stoddard. P.H, 2003:

4 **Espiyonaj:** Yabancı bir ülkede yürütülen casusluk ve benzeri gizli faaliyetlerin tümüdür (Eymür. M, 2005: 57)

5 **Kontrespiyonaj:** Espiyonaja karşı koyma faaliyeti. Bir ülkede casusluk ve benzeri gizli faaliyetler yürüten

10-11-12-13)

Teşkilat-ı Mahsusa, Osmanlıda görülen Pan-islam hareketini değerlendirmeye çalışmış, başta Kuzey Afrika olmak üzere Suriye ve diğer Müslüman ülkelere halifelîği kullanarak cihat için propaganda faaliyetlerinde bulunduğu belirtilmektedir (Stoddard. P.H, 2003: 15-16-17).

II. Meşrutiyetin ilanından sonra halkın meşrutiyet, meclis, hürriyet gibi kavramlara vakıf olamadığının anlaşılması üzerine İttihat ve teraki Cemiyeti halkı aydınlatmak için Hayyeale'l-Felah Risalesi'ni hazırlamıştır⁶. Bu risale, cemiyetin kullandığı bir propaganda aracı olmuştur. 1326'da Selanik'te imzasız olarak basılmıştır (Aslan. T, 2011:303).

2. Modern Çağın Aracı Propaganda ve Örnekleri

Propaganda Latince "propoger" kavramından türetilmiş, sözlük dilinde inandırmak, ikna etmek, üretmek ve yaymak gibi anlamları ifade eden iletişim olgusudur. İletişimsel bakış açısında, bir bireyin yada grubun, başka bireylerin yada grubun tutumlarını belirleyip biçimlendirmek ve denetim altına almak için, kitle iletişim araçlarından yararlanılarak kitlenin tepkilerini yönlendirmek olarak da tanımlamak mümkündür. Siyasal süreçte, siyasi değişime yönelik "tahrik, provoke edici" veya bütüncü propaganda söz edebiliriz (Armağan. A, 2012: 418-419). Bu durumun ve propagandanın önemini Sayın Doç. Dr. Sait YILMAZ şu şekilde açıklamaktadır:

"...renkli devrimler ve Arap hareketleri istihbaratın gerek resmi, gerek akademik ve gerekse popüler medya içinde güvenlik ve uluslar arası ilişkiler içinde önemini arttırdı." (Yılmaz. S, 2013: 69)

Propaganda çeşitlerini siyah (sinsi), beyaz (açık) ve gri (bulanık) şeklinde sıralayabiliriz. Beyaz propagandada kaynak, konular daha çok hükümet kontrolünden geçtiği için- resmi ve güvenilirdir. Dikkat edilmesi gereken nokta, hedef kitle tereddütsüz kabul ettiği için verilecek herhangi bir yanlış bilginin, propagandayı etkisiz kılma olasılığıdır. Beyaz propagandaya ilişkin, barış zamanlarında radyoların yaptığı yayınlar ya da bir ülkenin düşman ülkeyi caydırmak adına savaş tehdidinin olduğu durumlarda ülkesinin büyüklüğü ve ordusunun gücüne dair ortaya koyduğu veriler örnek olarak gösterilebilir. Siyah propaganda ise, hile ve uydurma yöntemleri ile yaratılan bilgilerdir. Kaynak gizlenir, bilginin herhangi bir kaynaktan gelebileceği imajının oluşmasına çalışılır (Gültekin. D, 2003: 7). Geçmişte propaganda aracı olarak gazete, dergi ve broşürler kullanılırken gelişen teknoloji ile beraberinde bu araçlar farklılaşmış ve çeşitlenmiştir.

2.1. Filmler

Yeni dünya düzeni ilk bakışta ekonomik ve siyasi gibi gözükse de; judeo-Hıristiyan ilahi bir temele oluşturduğu anlaşılmaktadır. Bu hedeflere yönelik olarak Amerikan film endüstrisi

yabancı unsurların bu faaliyetlerini önlemek için yapılan karşı çalışmaların tümü (Eymür. M, 2005: 57)

6 **Hayyeale'l-Felah Risalesi:** Risalenin kapağında en üstte sülüs ile Besmele, altında aynı yazıyla sırasıyla, Hayyeale'l Felah, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Kardaşlarına Hediyesi, en altta ise rika ile Selanik 1326 yazıları yer almaktadır. Basım yeri son sayfada verilen risale, Selanik'te Rumeli Matbaasında tab edilmiştir. 20 sayfadan oluşan risale matbudur (Aslan.T, 2011:306).

Istihbaratta Propagandanın Önemi

Hollywood yapımlarıyla kitleleri etkileme rolünü üstlenmiştir. Amerikan ordusu için hedef, belli ve sıradan bir halkla ilişkiler faaliyetinin ötesinde kendi mevcudiyetinin devamlılığını benimsemiştir. “Platoon”(Müfreze) ve “Born on the Fourth of July” (doğum günü dört Temmuz)filmleri için Amerikan ordusunun desteğini kabul etmeyen yönetmen Oliver Stone şunları söylemektedir “Sadece belirli tipte filmler yapmamızı isteyen Amerikan ordusu, Savaşın gerçek yüzünü arayan filmleri desteklemiyor”. ABD’nin CIA operasyonları ve askeri müdahaleleri, Amerika’nın kurucu babalarınca tanımlanan cumhuriyetin, ilkeleri karşısında kontrol edilmediği takdirde kanun dışı sayılmasını izah etmeye çalışır. “Müfreze”deki gerçek savaş Amerikan ruhunun derinliklerinde, kişisel ve aynı zamanda kolektif bir savaştır. Amerikan güçlerinin Vietnam’daki varlıkları manevi bir delil olarak yorumlanmıştır. Komünizme karşı verilen çok yönlü savaş tamamıyla yerindedir. Esas olan asker demokratik, etik ve manevi Amerikan değerlerine saygı duyarak ideali için savaşmaktadır. Buna karşılık Stone, Vietnam Savaşı’nın meşruiyetini hiç konu etmemiştir (Kurtoğlu. R, 2010: 15-20).

Vietnam’da yara alan Amerikan Ordusu, 1982 yılında yapılmış olan Rambo filmi ile Amerikan toplumunda kaybettiği itibarı geri almıştır. Yine aynı dönemde Rocky filmi ABD-Sovyetler çekişmesinde Amerikan toplumunun desteğini çekmek üzere gerçekleştirilmiş bir film olup, James Bond filmi de Sovyetlere karşı Avrupa’nın tutumunu göstermektedir (Yılmaz. Y. K, 2007: 74).

2.2. Haber Programları Ve Basın

Hugo Chavez’in 1998’de iktidara gelmesinden sonra yerel basın ve televizyon kanallarında devrimi anlatmaya önem vermiştir. Amerika’yı eleştirmesi, o dönemin Amerikan Başkanı Bush’u rahatsız etmiş, Chavez’e karşı kendisinde eleştirilerde bulunmuştu. Amerika’nın Chavez iktidarını yıkmak ve çıkarlarını faaliyete geçirmek için Chavez’e karşı muhalefet olan partileri desteklemiş, basın ve televizyon kanallarını ise Chavez aleyhinde haber yapımları için gerekli girişimlerde bulunmuştu. CIA ajanları Chavez’e karşı karalama kampanyalarında Chavez muhaliflerini destekliyordu (Digitalkültür, 2013). Burada çıkarlar doğrultusunda devlet istihbarat örgütlerinin propagandaya ne denli önem verdiğini teşkil etmektedir.

Körfez Savaşı’nda kurulan havuz sistemi, İkinci Dünya Savaşı’nın ve Vietnam Savaşı’nın aksine, cephede bulunan basın mensuplarının ileri hatlara geçmelerine izin vermemiş, bundan dolayı ise sivil ve askeri kayıplar hakkında sağlıklı bilgiler edinilememiştir. Pentagon tarafından cephede çekim yapmasına izin verilen basın mensuplarının talepleri bile General Schwarzkopf tarafından geri çevrilmiştir. Tüm bunlara rağmen Washington Post’ta çıkan bir makalede, Amerikan askerlerinin bütün olanları Araplar arasındaki bir anlaşmazlık olarak gördüklerinden ve orada bulunma nedenlerini sorguladıklarından bahsedilmiştir. Aslında ordu tamimiyle kendi imajını düşünmüş ve her türlü yorumu askeri istihbarat bağlamında ele alarak engellemeye çalışmıştır. Bazı gazeteciler daha önce yazdıkları yazılar yüzünden kara listeye alınmışlar, habere ulaşmada çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır. ABC’den John Laurence’in, çöl kumu yüzünden karşılaşılan askeri problemler ve cephane sıkıntısı gibi haberleri yüzünden askerlerle görüşmesine bir daha izin verilmemiştir. Aynı zamanda basın mensuplarının yanına verilen eskortlar, cephedeki görüşmelere müdahale etmişler veya röportajlara son vermişlerdir

(Çakar. M, 2003: 25).

Ayrıca ortalama 8 Milyonluk nüfusa sahip olan Yunanistan'ın basın aracılığı ile çeşitli propagandalar yaparak ortalama 80 Milyon nüfusa sahip olan Türkiye'nin Kıbrıs'ta söz sahibi olmadığını dile getirmesi, Yunanistan'ın Basın'ı propaganda aracı olarak kullandığını göstermektedir (Atılım Üniversitesi). 21 Aralık 1973'te "Kıbrıs Türk Halkı'nın haklı sesini dünyaya duyurmak" amacıyla kurulan Türk Ajansı Kıbrıs, ilk aşamada az kadrosuyla sadece merhum Rauf Denktaş'ın haberlerini yapabilecek düzeydeydi ve Kıbrıs'ta önemli bir propaganda aracı olarak belirtilmekteydi (İrvan. S, 2006: 55-56).

Suriye, Hatay ve Kilis'teki sığınma kamplarına sızan Suriye istihbarat örgütü Muhaberat burada provokasyonlarda bulunduğu kamuoyunda yer almış, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a bir rapor ile bildirilmişti. 2012'de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a sunulan bu raporda Türkiye istihbarat kuruluşlarının bu kamplarda çalışmalarını arttırması gerektiğini ve Türkiye'ye karşı provoke edece propagandalara karşı çalışmalarını arttırılması gerektiği önerilmişti (Güvenç. D, Bostan. Y, 2012).

2.3. İnternet Ve Sosyal Medya

ABD'nin istihbarat teknolojisine ağırlık vermiş durumdadır. Amerikan ordusu düşman kara silah sistemlerinin analiz işini özel şirketlere verdiği açıklanmaktadır. Intrepid yazılım şirketi ise sahte facebook sayfaları vasıtası ile ABD ordusunun Irak'taki direniş örgütlerine sızmaya çalıştığı belirtilmektedir. Güvenlik ve istihbarat şirketlerinin teknoloji yarışında en çok odaklandıkları konu ise siber uzay ve haberleşme alanındaki yenilikler olmuştur. Batılı ülke istihbarat birimleri en iyi bilgisayar teknisyenlerini elde etmek için yarış halindedirler. Çin ve Hindistan gibi gibi ülkelerin şirketleri ise milyar dolarlık yatırımlar gerçekleştirmektedir. Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA), Siber Hızlı Takip programları kapsamında bilgisayar korsanları (hacker'lar) işe almaya başlamıştır (Yılmaz. S, 2007: 4-5).

27.07.2013 Tarihinde İstanbul Gezi Parkındaki eylemlerde ise internet ve sosyal medyanın etkisi önem kazandı. Yabancı istihbarat ajanlarının internetten provoke edici bilgiler yayınlaması ile eylemlerin şiddeti farklı boyut kazandığı basında yer almıştır (Sabah, 2013).

Sosyal medya etkisinin bariz görüldüğü bir diğer ortam ise Arap Baharı olmuştur. Baskıcı ve totaliter rejimlerin hüküm sürdüğü Arap ülkeleri, sosyal medyanın birleşme ve örgütlenme gibi olanaklar tanınması sonucunda, bir bir devrime uğradılar. Birçok kişi bu devrimlerin Amerika ve Avrupa tarafından ortaya çıkarıldığı belirtilmektedir. "Msn Messenger, Youtube, MySpace, Facebook, Twitter" gibi sosyal paylaşım sitelerinin kullanımının yaygınlaşması ile Arap toplumları daha fazla paylaşımda bulunmaya başlamıştır. Böylece Arap toplumlarında otoriter yönetimlerden duyulan rahatsızlığa ilişkin bir "ortak bilinç" oluşmuştur. Bununla birlikte, WaelGhonim gibi "gündüz Google'daki işiyle, gece devrim organizasyonu ile uğraşan" organizatörler, bu yeni araçları ortak bilinci eyleme dönüştürmek üzere değerlendirmişlerdir (Korkmaz. A, 2013: 2148).

İstihbarat yöntemlerinin beraberinde gelişmiştir. Herhangi bir ülkede faaliyet gösterebilmek

İstihbaratta Propagandanın Önemi

için sosyal ağ sitelerinin hükümetlerle bir çeşit anlaşma yapması gerekir. Bu sayede, birçok ülkede kullanıcı bilgilerine, konumlarına ve ağ bilgilerine erişmek mümkündür. Örneğin, Facebook profilleri hükümet istihbaratçıları için adeta lütuftur. Bu profiller sayesinde, kullanıcıların (özellikle de şüpheli olanların) gittikleri yerler, yaptıkları şeyler, başkalarıyla ilişkileri hakkında güncel bilgilere ve fotoğraflara erişmek mümkündür. (Sosyal medya takip şirketlerinden Visible Technologies, CIA'in (Amerikan İstihbarat Gizli Servisi) girişim sermayesi firması olan In-Q-Tel'den finansman sağlamaya başlamıştır (Papie. M, Noonan. S, 2011: 168).

SONUÇ

İstihbarat geçmişten günümüze kadar önem kazanmıştır. Eski komutanlar istihbaratın önemi sık sık vurgularken, bu öneme platonik ilgi duymamış dönemin şartlarını en iyi şekilde değerlendirerekten savaş öncesi, savaşta ve savaş sonrası avantaj sağlama bağlamında değerlendirmeye çalışmışlardır. İstihbarat kavramsal olarak bilgi sağlama olsa da, bilgiyi analiz etme sürecini de kapsamaktadır. Teknolojinin gelişmesi ile de bilgi vermemenin önemini ortaya çıkmıştır. Nitekim teknolojinin gelişmesi ve istihbarat faaliyetleri çeşitli yöntemlerle ifa edilse de geçmişten günümüze kadar propaganda yapan kurum veya teşkilat halini almıştır.

Propaganda iktisadi, siyasi vb. durumlarda önem kazanmış olsa da güvenlik ve savaş zamanında da önemli araç haline gelmiştir. Geçmişte Hitler'den, Osmanlıya kadar önem kazanmış olan propaganda günümüz teknolojisinin gelişmesi ile de Suriye iç savaşı ve Türkiye Taksim Gezi Parkı mitinglerinde propagandanın dikkate değer olduğu gösterilmiştir. Bu durum geçmişte de Amerika'nın Vietnam'da yaşadığı sendromu ve Sovyet tehdidine karşı sinema sektöründe propaganda yaparak göstermiştir.

TEŞEKKÜR

Milli Güvenlik alanında değerli eserleriyle bizlere katkı sağlayan sayın Doç. Dr. Sait YILMAZ'a bu makale ile birlikte teşekkürlerimi sunmaktayım.

KAYNAKÇA

1. Altındal, A. (2004). Vatikan Ve Tapınak Şövalyeleri. İstanbul: Alfa Yayınları.
2. Aslan, T. (2011). İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Propaganda Araçlarından Hayyeale'l-Felâh Risalesi. Türkiyat Araştırmaları Dergisi (29), S. 303-330.
3. Atılım Üniversitesi. <http://pacikarsiv.atilim.edu.tr/browse86322.pdf> adresinden alınmıştır
4. Armağan, A. (2012). İletişim Fakültesi Dergisi. Siyasal Bir İletişim Türü Olarak Propaganda. S. 417-426
5. Avşar, S. (2002). dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1271/14628.pdf adresinden alınmıştır
6. Barlas, M. (2008). 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü. **Önleyici Kollukta Psikolojik Operasyonlara Karşı**
7. **Önlemler. S. 211-226**
8. Beşe, E., & Seren, M. (2011). Stratejik İstihbarat Olgusunun Teorik Çerçevesi, Unsurları ve Terörle Mücadele politikaları Açısından Rolü Ve Önemi. Polis Bilimleri Dergisi , S. 123-145.
9. Çakar, M. (2003). Savaş ve Medya. P I V O L K A Savaş Özel Sayısı, S. 25-27
10. Digitalkültür (Yöneten). (2013). Bir Devrimden Canlı Yayın [Sinema Filmi].
11. Doğaner, Y. (2012). İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Nazi Propagandası. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (17), S. 65-81.
12. Esmer, G. T. (2008). Propaganda, Söylem ve Sloganlarla Ortanın Solu. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 10 (3), S. 69-85.
13. Eymür, M. (2005). Bir Mit Mensubunun Anıları: ANALİZ. İstanbul: Milenyum Yayınları.
14. Gültekin, D. (2003). Savaş Ve Propaganda Bağlantısı. Başkent Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi , S. 7-8.
15. Güvenç, D., & Bostan, Y. (2007). Son Suriye Raporu. Sabah Gazetesi: <http://www.sabah.com.tr/Dunya/2012/06/11/suriye-rejimi-kara-propaganda-yurutuyor> adresinden alınmıştır
16. İrvan, S. (2006). Türk Ajansı Kıbrıs: Bir Propaganda Örgütünün Evrimi. Kıbrıs Yazıları (3), S. 53-60.
17. Sabah Gazetesi (2013).: *İşte Taksim olaylarındaki ajan provokatörler*. <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/06/04/iste-taksim-olaylarindaki-ajanprovokatorler> adresinden alınmıştır
18. Karabulut, A. (2013) Dünya Tarihinde İstihbarat Turan-Sam, Cilt 5, Sayı 18
19. Korkmaz, A. (2013) Arap Baharı Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyanın Rolü. Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi. International Symposium on Language and Communication: Research Trends and Challenges (ISLC). S. 2148-2298
20. Kurtoğlu, R. (2010). ABD Siyaset Stratejisinde Evanjelist-Kabalist Felaket Filmleriyle Psikolojik Savaş Operasyonları Ve Türkiye. Sosyoloji Konferansları Dergisi (2010).
21. Özdağ, Ü. (2009). Devlet Ve istihbarat. Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Dergisi, S. 33-50.

İstihbaratta Propagandanın Önemi

---

22. Özdağ, Ü. (2011). *İstihbarat Teorisi*. Ankara: Kripto Kitaplar.
23. Papie, M, Noonan S. Türk Kütüphaneciliği Dergisi Sosyal Medya: Bir Protesto Aracı.. Sayı: 2, S. 165-172
24. Stoddard, P. H. (2003). *Teşkilat-ı Mahsusa*. İstanbul: Arma Yayınları.
25. Milli İstihbarat Teşkilatı. (2013). <http://www.mit.gov.tr/> adresinden alınmıştır
26. Türk, D. K. (2013). <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden alınmıştır
27. Yılmaz, S. (2007). Özelleşen Güvenlik, Askerileşen İstihbarat ve Yeni Paradigma. *Güvenlik Stratejileri Dergisi* (6).
28. Yılmaz, S. (2013). “Dünyayı Yöneten Güç: İstihbarat Bilimi” Kripto Yayınları, Ankara
29. Yılmaz, Y. K. (2007). *Propaganda Aracı Olarak Sinema: 1990 Sonrası Amerikan Filmlerinde Propagandanın Kullanımı Üzerine Bir Çalışma*. Yüksek Lisans Tezi . Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ UYGULAMASINA ELEŞTİREL BAKIŞ

EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS APPLICATION A CRITICAL
LOOK

Filiz DEĞER

*Avukat, Kamu Hukuku Uzmanı ve İstanbul Şükrü Balcı Polis Meslek Yüksek Okulu 2012-2013 Dönemi
İnsan Hakları Eğitmeni*

*Lawyer, Public Law Specialist and Istanbul Sukru Balcı Police Vocational High School in the 2012-2013
Human Rights Trainer*

ÖZET

İnsan hakları köklü bir geçmişe sahip olup, yöneticilerin halklarına tanıdığı oldukları haklardır. Bu doğrultuda tarihte Cyrus kil tabletleri örnek teşkil ederken, Osmanlı Devleti zamanında Fatih Sultan Mehmet'in fermanları, belirli grup, etnik veya mezhepsel kimliklere bakılmadan genel oluşu nedeni ile günümüz insan hakları çalışmalarına örnek teşkil etmektedir. Modern çağın insan hakları savunuculuğunu üstlenmiş olan Avrupa Konseyi kültürlerin, toplumların kaynaşması ve gelişmesine katkıde bulunmaya çalışmıştır.

Avrupa Konseyi bu bağlamda ötekileştirme de bulunarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin temel maddelerini kendi, din, dil ve mezhep anlayışı bağlamında faaliyete geçirerek ve diğer Avrupa vatandaşlarını, özellikle Müslümanları ve Türk Milletini ötekileştirmeye çalışmaktadır

Anahtar Kelimeler: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Eleştiri, Oryantalist, Tarih, Ötekileştirme, Müslüman, Türk.

Jel Kodu: K1, K21, K36.

ABSTRACT

Has a long history of human rights as, human rights, rights that are recognized to the peoples of managers. In this direction at the time Cyrus clay tablets example, while the Ottoman Empire at the time of Fatih Sultan Mehmet specific group, ethnic or sectarian identities without considering the overall occur because of the modern human rights work is exemplary. The modern age has taken over the defense of human rights, the European Council of cultures, fusion of society and has tried to influence the development.

Council of Europe in this context othering also bulunarak the European Convention on Human Rights of the basic ingredients of their religion, language and sect context of understanding the activities in passing and other European citizens, especially Muslims and the Turkish Nation othering is working

Keywords: European Convention on Human Rights, Critique, Orientalist, History, othering, Muslim, Turkey

Jel Code: K1, K21, K36.

GİRİŞ

Teknolojinin gelişmemiş olduğu, hükümdarlıkların yeni yeni anlam kazandığı dönemlerde de insan ve insana ait haklar önem arz etmiştir. Eski hükümdarlar feth ettikleri topraklarda halkın huzuru ve refahı için genel hükümler belirleyerek hem yönetim anlayışında ki büyüklüğü, hem de insan anlayışındaki tasavvuru günümüze kalan eserler ile gözler önüne sermişlerdir. Semavi dinlerin belirginleşmesi ve insan zikrinde kabulü ile kutsal kitaplar insana verilen öneme değinilmiştir.

Bu çalışma teknolojinin gelişmemiş olduğu dönemlerden yani Babil hükümdarlığından, peygamberlere, peygamberlerden sultanlara ve günümüz insan hakları incelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi' nin teoride nasıl yer aldığı ve uygulayıcılar tarafından nasıl oryantalist bakış açısı sergilenerek uygulandığı bu çalışmada belirtmeye çalışılmaktadır.

1. Tarihte İnsan Hakları

Binlerce yıl öncesinde insanlar vahşi hayvan ve diğer barbar kabilelerden korunmak için bir araya gelerek toplulukları, daha sonrasında ise devleti oluşturmuşlardı. Avrupa en eski uygarlık olarak tanımladıkları Yunan uygarlığına karşı, bilim insanlarının gerçekleştirmiş olduğu araştırmalar neticesinde Mezopotamya'da yer alan Sümerlerin en eski uygarlık olduğu ortaya çıkmıştır. Tahminen M.Ö. 4000-3000 yılları arasında Mezopotamya'da hüküm sürmüş olan Sümerliler tıp'tan ekonomiye kadar çeşitli alanlarda günümüz biliminin öncülerinden olmuşlardır .

Antik dönemlerde devlet yönetim sistemi hükümdarlık olarak gerçekleşse de, bu totaliter rejimler içerisinde sivil haklara yönelikte gelişmelerde bulunulmuştu. Örneğin; 2600 yıl önce ki ilk insan hakları bildirgesi olarak kabul edilen ve şuanda İngiltere müzesinde yer alan Cyrus silindiri gibi.

Bildiri, Kral II. Cyrus tarafından gerçekleştirilmiştir. Kral II. Cyrus' un tarihte halk tarafından sevilen hatta düşmanlarının bile belli bir zamandan sonra yakın müttefiki olduğu belirtilmektedir. Kral Cyrus M.Ö. 530 M.Ö 600 yıllarında Achaemenids hanedanlık döneminde Pers-İran'da yaşamıştır. II. Cyrus tarafından gerçekleştirilen fetihler neticesinde dönemin barbar mantığından sıyrılarak fetih edilen toplumların güvenini kazanmak için Cyrus tabletinin yazıldığı belirtilmektedir. Eduljee K. E.'ye göre Cyrus kil tabletinde yer alan açıklamaları şunlardır;

“Vatandaşların ihtiyaç ve refahları teşvik ile geliştirilecek. Zulüm ve esaretten kurtulacak. Onların rahatsızlıklarına son verilecek ve talihsizlikleri ortadan kaldırılacak. Harap konutlar restore edilecek. Köleler evlerine dönecek, harap olan kutsal, şapeller ve tapınaklar restore edilip onarılacak”

Bu kil tablet ile beraberinde ilk olarak insan hakları korunma altına alınmıştır. Bu durum akabinde semavi dinler ile beraberinde insan hakları güvence altına alınmaya başlanmıştır. Bunlardan en belirgin olanı ise Hz. Muhammed döneminde gerçekleşmiştir.

Hz. Muhammed ve Kuran-ı Kerim'in gelmesi ile beraberinde Arap yarım adasında radikal

değişimler gerçekleşmiş, günümüz “medeniyet” kavramının temeli olan Medine’de insana ayrıca değinilmiştir. Son peygamber olan Hz. Muhammed’in köleleri azat etmesi Arap coğrafyasında alınan ilk radikal kararlar arasındadır. Cariyelerin evlendirileceği, dinde zorlamanın olmayacağı, insanlık onurunun önemli olduğu yine semavi din ve son peygamber ile Arap yarımadasında öne çıkan önemli insan hakları değerleridir. Nitekim bu doğrultularda kadınlara miras hakkı, kadınlara şiddet uygulanmaması gerektiği ve kız çocuklarının diri diri gömülmelerine rijid bir şekilde karşı çıkılması son din olan İslam’ın insan haklarına verdiği önem gözler önüne sermektedir.

İslam dininin yayılması ve devletlerin sınırlarının kıtalara ulaşması sonucunda 3 kıtaya hakim olan Osmanlı Devleti’nin büyük lideri Fatih Sultan Mehmet de insan haklarına önem vermiş bu husustaki en belirgin kararlılığını İstanbul’un fethinde göstermiştir. 1453 Yılında İstanbul’un fethi gerçekleştirilirken Bizans halkının can, mal ve mülklerinin garanti altına alınacağı, inanç özgürlüklerinin bulunduğunu belirten Fatih Sultan Mehmet’ in fermanı Osmanlı Devleti’nin insan haklarına vermiş olduğu değeri ortaya koymaktadır.

Fatih Sultan Mehmet 1463 Yılında Fransiskanlar’ın hakları için şu fermanı yayınlamıştır.

“Hiç kimse bu insanların hayatlarına, mallarına ve kiliselerine saldırmayın, hor görmesin veya tehlikeye atmayın. Hatta bu insanlar başka ülkelerden devlete birini getirirse, onlar da aynı haklara sahiptir.” Açıklaması ile Osmanlı’nın insan haklarına verdiği önem fermanlarla diğer ülkelere de bildirilmiştir.

2. Modern Çağda İnsan Hakları

1948 Yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından İnsan Hakları Evrensel Bildirisi üzerine çalışmalar yoğunlaştırılmıştı. 1950’lerde Avrupa Siyasi Topluluğu projesinde “İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunması Hakkında Avrupa Sözleşmesi” ne ithaf edilmesine rağmen, temel haklara yer vermemiştir. Temel haklar, 5 Nisan 1977 Tarihinde Avrupa Parlamentosu, Konsey ve Komisyonun kabul ettikleri ortak bildiri ile tanınmıştır. Lakin temel haklar, antlaşma metnine 1992 yılında girmiştir. Temel haklar, antlaşmanın F(2) maddesinde Avrupa Birliğinin, İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunması Hakkında Avrupa Sözleşmesi ile korunma altına alınmaya çalışılmıştır. Fakat 2000 Tarihinde “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı” imzalanması ile netlik kazanmıştır.

Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı’nda saygınlık, özgürlük, eşitlik, dayanışma, vatandaş hakları, adalet, genel hükümler konuları yer almaktadır. Bu kararların Avrupa halkları arasındaki yakınlığı sağlamak ve birliği pekiştirmek niyetiyle gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Ayrıca bu kararların evrensel değerler arasında olduğu ve sosyal ilerlemeye destek vereceği açıklanmaktadır.

Avrupa Birliği’nin dış politika öncelikleri arasında insan hakları yer almaktadır. Bu alanda etkinliği arttırmak için, AB 2004’te insan hakları savunucuları hakkında ilke kurallarını kabul etmiştir. 2004’ten günümüze İnsan Hakları Savunucularına büyük destekler vermiş ve vereceğini de iddia etmektedirler. 2010 yılı itibaren Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi protokol 4, 6, 7, 12,

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Uygulamasına Eleştirel Bakış

13'de eklemelerde bulunulmuştur. Bu eklemeler arasında yaşam hakkı, adil yargılanma hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı, ayrımcılık yasağı gibi düzenleme ve eklemelerde bulunulmuştur.

3. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Uygulaması ve Eleştirel Bakış

Sözleşme' de “ Kölelik ve zorla çalıştırma yasağı” 4. Maddede “Hiç kimse köle ya da kul durumunda tutulamaz, Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve zorunlu çalışmaya tabi tutulamaz” şeklinde düzenlenmiştir. Bu durum ile beraberinde Avrupa Konseyi'ne bağlı kurumlar, oryantalist bakış açısı sergileyerek özellikle Türkiye'ye karşı çok fazla eleştiride ve yaptırımda bulunmuştur.

Oysa ki, terör örgütleri, mafya veya illegal yapılanmada bulunan örgütlerce gerçekleştirilen fuhuş ve benzeri yasa dışı faaliyetler her geçen gün Avrupa'da artmaktadır. Örneğin, İspanya'da kadınların zorla “hayat kadını” olarak çalıştırıldığı ve fuhşa zorlandığı kamuoyunda yer almıştır. Avrupada İspanya'nın %39'una sahip olduğu da açıklanmaktadır. İspanya'da 500 bin kadın ve çocuğun fuhşa zorlandığı da açıklanan diğer bir konudur. Nitekim bu konuda görüleceği üzere Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde zorla çalıştırma konusuna değinilse de gerekli yaptırımlar uygulanmamaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 5'te “Özgürlük ve güvenlik hakkı” düzenlenmişse de Avrupa da köklü ve etkili ülkeler olan Almanya ve Fransa bu maddeyi uygulama zaafiyeti göstermektedir. Şöyle ki, Almanya ve Fransada ırkçı eylem hareketleri hızla ivme kazanmış ve Avrupada bu eylemlerin en fazla görüldüğü ülkeler olarak kamuoyunda yer almıştır. Bu ırkçı eylemler özellikle Türklere yönelik gerçekleşmektedir. Avrupada 2012 Yılı içinde 108 saldırıdan 67 olay Almanya' da , 13 saldırı Hollanda' da , 7 saldırı Fransa' da meydana gelmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde haklar açık bir şekilde düzenlenmiş olsa da işlevsellik kazanmamaktadır. Irkçılık hareketlerinin artması bu işlevselliğin sağlanamamış olmasının bir göstergesidir. 2012 Yılında Almanya Bremen'in Woltmershausen semtinde Türklere yönelik ev yakma eyleminde bulunan Almanlar, ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakılmıştır. Alman yargı sistemi bu duruma sessiz kalsa da Avrupa Konseyine üye devletlerin konuyla ilgilenmemesi düşündürücüdür.

İnsan hakları ve temel özgürlüklerin korunması üzerine geliştirilen ve düzenlenen maddeler arasında din ve inanç özgürlüklerine de değinilmiştir. Sözleşmenin 9. Maddesinin birinci bendinde şu ibare yer almaktadır; “Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir” bu ibare ile beraberinde hoşgörü ve kültürlerin kaynaşması hedeflense de sadece teoride kalmıştır. Şöyle ki; Almanya'nın Leipzig kentinde yapılacak olan caminin arazisine domuz kafaları konulmuş ve hayvan kanı dökülerek provoke edici eylemler gerçekleşmiştir.

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, tıbbi müdahale ile erkeklere yönelik gerçekleştirilen sünnet operasyonunu kınamıştır. Kalıtsal olarak bedene zarar verildiğini öne süren Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi, organ nakli, kan ve ilik bağışında da süreli eksikliğe sebep olduğunu göz ardı etmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde temel özgürlüklere değinilirken, insan, devlet ve kamu

güvenliğine de önem verilmiştir. Madde 11’de yer alan toplantı ve dernek kurma özgürlüğü düzenlemesi ile sosyal hakları genişletilmiştir. Bu maddede önem arz eden husus ise daha öncede belirtildiği üzere kamu düzeni ve güvenliğini sarsmayacak hususlar ile sınırlandırılma getirilebilmesidir. Fakat şiddet ve tehditten beslenen terör örgütleri finans ve beşeri sermayeye önem vermektedir. Terör örgütlerinin Avrupa’da dernek, kooperatif kuruluşları adı altında mali destek ve propaganda yaptıkları kamuoyunda yer almıştır. Bu durum ise teoride kalan bu maddenin her hangi bir işlevinin olmadığını meşrulaştırmaktadır.

Terör örgütü kavram ve önemine literatürlerde şöyle değinilmiştir;

“Terör örgütü devletleri ve toplumları tehdit eden önemli unsur haline gelmiştir. Nitekim bu durum özellikle 11 Eylül Amerika ikiz kulelerine yapılan saldırılar ile tekrardan irdelenmiştir. Terör kavramının batı dillerinde olduğu gibi Türkçede de “korku” içerdiğini söylememiz mümkündür. Bu korku sıradan bir korku değil, “dehşet” kavramı ile literatürde derecelendirilmektedir.”

Türkiye, 20 yılı aşkın süredir terörle mücadele etmektedir. Fakat Avrupa Konseyi’nde üye olan Yunanistan’ın terörist kampları kurması, desteklemesi düşündürücüdür. Bu doğrultuda Avrupa Konseyi’nde Yunanistan gibi kurucu üye olan Türkiye’nin haklarını gasp eden Yunanistan, aynı zamanda kendi üyesi olduğu Birliğin kurallarını ve imzalamış olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin ilgili maddelerini çiğnemektedir.

SONUÇ

İnsan varlık olarak geçmişten günümüze her zaman önem kazanmıştır. Bu doğrultuda profesyonel yönetici anlayışına sahip olan ve teknolojinin gelişmemiş olduğu dönemlerde hükümdarlık yapan kral, sultan ve/veya yöneticiler çeşitli yöntemler ile yayınlamış oldukları fermanlar ile bunu halka arz etmişlerdir.

Günümüz insan haklarının önemini belirten ve tarih öncesine ait olan Cryus kil tableti, Babil kralınca yapılmış ve günümüze de örnek teşkil etmiştir. Peygamberlerin ve semavi dinlerin, insana zuhur edip ve yaygınlaşması neticesinde peygamberlerde insan haklarına önem vermiş ve herkesin eşit olduğunu, eşit haklara sahip olduklarını toplumlara nakletmiştir. Burada dikkat çekici husus ise, bu bildirilerin ve emirleri sadece belli bir kitleye değil yekün olarak bütün toplumlara atfedilmiş olmasıdır.

Cihan imparatoru ve büyük lider olan Fatih Sultan Mehmet ise iyi bir komutan olduğu gibi sistematik bir yöneticilik anlayışına da sahip biri olarak, fetihlerinde fermanlar yayınlayarak insana verdiği önemi belirtmiştir.

Modern çağda insan haklarını savunan en belirgin kurum olan Avrupa Konseyi, toplumları, kültürleri ve insanları kaynaştırıp, ilerletmek babında insan haklarına önem vermiş ve Avrupa İnsan Hakları üye devletlerce onaylanmıştır. Fakat Antik Yunan anlayışlarından olan oryantalist bakış açısı, adaletin ve doğruluğu önüne geçmiş, insan hakları belli bir kitleye hitap etmeye başlamıştır. Bu durum neticesinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi esaslarının ve koruduğu değerlerin, sadece teorik bir çerçevede var olduğunu ve uygulanabilirliğinin denetlenemediğini söylememiz pekâlâ mümkündür.

KAYNAKÇA

1. Atılgan, Mehmet. “Başlangıcından 19. Yüzyıla Tıp Kütüphaneleri.” Sf. 93 www.kaynak.unak.org.tr/bildiri/unak05/u05-12.pdf (21.12.2013)
2. Aktan, Hamza. “Hz. Peygamber Döneminde Kölelik Olgusu Ve İnsan Özgürlüğüne Kur’anî Yaklaşım.” Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi/Ataturk University Faculty Of Divinity Review Sayı.16, 2010, P. 60-61-62
3. Avrupa Antlaşmalar Serisi, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, 11. Ve 12. Protokoller İle Değiştirilen Metin” No. 5, Roma, 2010, P. 5
4. Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, “Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı”, Ankara, 2001,P II
5. CnnTürk,“Türlere Yönelik Saldırıda Almanya Birinci”(24.01.2013) <http://www4.cnnturk.com/2013/turkiye/01/24/turklere.yonelik.saldirida.almanya.birinci/693815.0/>
6. Delegation of the European Union to Turkey, “Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi” <http://www.avrupa.info.tr/tr/ab-ve-sivil-toplum/haklar-bildirgesi.html> (14.12.2013)
7. Delegation of the European Union to Turkey, “AB ve İnsan Hakları”<http://www.avrupa.info.tr/tr/ab-ve-sivil-toplum/haklar-bildirgesi.html> (14.12.2013)
8. Doğan, İsmail. “Demokrasi ve İnsan Hakları” Pegem Yayıncılık, Ankara, 2007, P. 249
9. Eduljee. K. E, “Cyrus the Great -- His Life, Leadership and Faith” Fezana Journal, Vol. 27, No.2, Canada, 2013, P.13-14
10. Erdemir, Ali., Volkan, Hamza. “Yamada, Torajirō Ve İstanbul’un Fethi “Japonların Gözüyle 1453” Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı. 32, 2012, P. 13
11. HaberTürk, “Fuhuşa en çok talep hangi ülkeden? İlginç araştırma, çarpıcı sonuç!”, (27.10.2011) <http://www.haberturk.com/polemik/haber/683220-fuhusa-en-cok-talep-hangi-ulkeden-ilginc-arastirma-carpici-sonuc> (16.12.2013)
12. Milliyet,“PKK’ya Avrupa’dan destek veren vakıflar!”(21.09.2012)<http://gundem.milliyet.com.tr/pkk-ya-avrupa-dan-destek-veren-vakiflar-/gundem/gundemdetay/21.09.2012/1600019/default.htm>(16.12.2013)
13. Ntvmsnbc,“Almanya’da Camiye Çirkin Saldırı”(15.11.2013) <http://www.ntvmsnbc.com/id/25479674/> (17.12.2013)
14. Ibtitimes, “European Council Condemns Male Circumcision as Human Rights Violation” (03.10.2013) <http://www.ibttimes.co.uk/articles/511200/20131003/male-circumcision-muslim-jewish-condemned-european-council.htm> (16.12.2013)
15. Karabulut, Andaç “Kamu Harcamalarında Eğitime Ayrılan Payın Terör Örgütü PKK Etkisi” (13.11.2013) <http://akademikperspektif.com/tag/andac-karabulut/> (16.12.2013)
16. Vatan Gazetesi, “Almanya’da Türlere Irkçı Saldırı”(30.07.2012) <http://haber.gazetevatan.com/almanyada-turklere-irkci-saldiri/469070/1/gundem> (18.12.2013)

HALK ve HALKÇILIK ALGISININ TEORİK ARKA PLANI MERKEZİNDE YORUMSAL BİR ÖRNEK OLARAK; İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK SİYASAL ve SOSYAL HAYATINDA HALK ve HALKÇILIK ALGISI

AS AN INTERPRETATIVE SAMPLE AT THE CENTER OF, THEORETICAL BACKGROUND
OF PEOPLE and POPULISM PERCEPTION; PEOPLE and POPULISM PERCEPTION IN THE
TURKISH POLITICAL AND SOCIAL LIFE BEFORE ISLAM

Selçuk AYDIN

*Yrd. Doç. Dr. , Kafkas Üniversitesi İ.İ.B.F. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kars
Kafkas University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Sciences and Public*

ÖZET

Halk ve halkçılık kavramları tarihin bilinen en eski dönemlerinden günümüze kadar varlığını sürdüren kavramlar olmakla birlikte, İslamiyet'ten önce Türk düşüncesinde de kendine has bir karakter göstermektedir.

Günümüz dünyasında demokrasinin en etkili yönetim sistemi olarak algılandığı ve bir amaç olarak hayat bulduğu bu çağda, halkın herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan, kendi kaderi hakkında söz hakkına sahip olması ve hayatını kuşatan sınırları kendisinin belirlemesi yaşanan anın genel tavrını yansıtmaktadır. Bu tavır sadece yaşanan ana ait bir özellik değildir. Bu tavrın mevcut yansımaları sadece günümüz dünyasında ve belirli ideolojilere has bir nitelikte olmayıp, Eski Türklerin sosyal ve siyasal hayatında da aktif bir şekilde kendini göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: *Halk, Halkçılık, Eski Türk Geleneği.*

Jel Kodu: Z12

ABSTRACT

Even though people and populism concepts have been obtaining from the oldest known period until today, these concepts also show a distinct character in the Turkish thought before Islam in today's world.

In this age, which democracy is perceived as the most efficient government system and is invigorated as an aim, having the right to speak and determining the borders of their lives by themselves of people. Without any discrimination, reflect the general attitude of living moment. This attitude is not only a relating property to living moment. Existing reflection of this attitude is not only a distinct quality of specific ideologies in today's world but also showed itself actively in the social and politic life of former Turks.

Keywords: *People, Populism, Former Turkish Tradition.*

Jel Code: Z12

GİRİŞ

Halk ve halkçılık kavramları tarihin her döneminde, tüm ideoloji ve felsefelerde kendisine belli bir oranda yer bulmuştur. Kavramın esnek yapısı kavramın tanımlamasını zorlaştırdığı gibi, bu zorluk aynı zamanda felsefelerin ve ideolojilerin şekillenmesinde ve içeriğinin doldurulmasında da yardımcı bir unsur olmuştur. Üzerinde anlaşılmış herhangi bir tanımlama söz konusu olmadığı gibi, bu farklılık halk ve halkçılık algılarının farklılaşmasına ve tarihsel süreçler içerisinde farklı kategorilerde yer edinmesine neden olmuştur. Halk bazen tümel bir karakterde tanımlandığı gibi, bazen de belli bir grup ya da belli bir sınıfla ilintilendirilmiştir. Benzer şekilde halkçılık kavramı da toplumun tüm katmanlarını kapsayan ve eşitlik prensibinden hareketle halkın bütün olarak ele alındığı bir kategori olarak tanımlandığı gibi, sadece sınıfsal ya da zümresel bir kitlenin çıkarlarını ve haklarını ortaya koymaya yarayan bir araç olarak da anlamlandırılmıştır.

Günümüz dünyasında, demokrasinin en belirgin siyasal aktör olduğu düzlemde halk ve halkçılık algısı da demokratik ilkeler çerçevesinde tanımlanmaya çalışılmaktadır. Demokrasilerdeki farklılıklara göre de halk ve halkçılık algısı değişiklik göstermektedir. Genel hatlarıyla halk ve halkçılık kavramları bireylerin herhangi bir ayrıma tabi tutulmaksızın, sınıf, zümre farkı gözetilmeksizin tüm toplum bireylerinin toplumsal ve siyasal yaşam içerisinde eşit bir konumda bulunması olarak tanımlanmaktadır.

Bu tanımlamadan hareketle İslamiyet'ten önceki Türk düşüncesinde de ve Türk sosyal ve siyasal hayatında da halk kavramı bütünsel bir anlam ihtiva ettiği gibi, halkçılık da halktan kopuk bir karakterden oldukça uzaktır. Eski Türkler de genel hatlarıyla yönetim soya dayalı bir karakter gösterse de, yönetici Tanrı'dan aldığı Kut'u halkın yararına kullanmak zorundadır. Aksi taktirde kendisine verilen bu yetki her an geri alınabilirdi. Diğer taraftan eski Türk töresi de yöneticinin halkına yaklaşım tarzını belirleyen ana unsurların başında gelmekteydi. Aynı zamanda halk sadece tek bir sınıf ya da zümreden ibaret olmayıp tüm toplum katmanlarını kapsayan bir mahiyeteydi. Sosyal ve siyasal hayat içerisinde siyasal organizasyon ve halk arasında karşılıklı hak ve ödevleri kapsayan bir ilişki mevcuttu. Bu ilişki de tek taraflı sadece yöneticinin lehine olan bir karakterden oldukça uzaktır.

1-Halk: Halk kavramı; Türkçe'de "yaratma, yaratış, mahluk, insanlar, topluluk, belli bir bölgede yaşayanlar topluluğu" (Doğan, 2001: 518), İngilizce de ise, "bir ırka, millete veya cemaate ait bütün insanlar, belli bir coğrafyada belli bir milliyet altında yaşayan insanlar, bir ülkenin oy kullanma hakkına sahip vatandaşları, toplumda özel bir statüsü ve pozisyonu olmayan insanlar"(Oxford Advanced Learner's Dictionary, 1989: 917) olarak tanımlanmaktadır. Arapçada ise halk kavramı; yaratma, yaratılmış, mahlûk şeklinde, insanları bir bütün halinde herhangi bir ayrıma tabi tutmadan, tüm yaratılmışları kapsayan bir içerikte olup Osmanlı Türkçesindeki kullanımı ile arasında benzerlikler bulunmaktadır (Eraslan, 2003: 12). Osmanlıca da "insan topluluğu, insanlar, yaratmak" (Osmanlıca-Türkçe Büyük Ansiklopedik Lugat, 1987: 387) şeklindeki anlamı ile halk, kapsayıcılığı itibariyle Arapça kullanımla benzer özellikler gösterirken, her hangi bir ayırım ve sınıflandırmaya tabi tutulmaksızın bütün yaratılmışları kapsayan bir anlam ifade etmektedir.

Pakalın ise; ilim ve marifetten nasipsiz ve toplumsal mevkileri aşağı olanları halk olarak tanımlamaktadır (Pakalın, 1971: 112). Burada dikkat çekilmesi gereken husus, kavramın toplumun tamamını değil belirli bir kısmını, toplum da sosyal statü olarak alt katmanlarda bulunan ve “Avam” olarak tabir edilen, toplumsal manada bazı niteliksel eksiklikleri olan bir zümreyi ifade ettiği. Toplumun sayısal olarak ağırlıklı kısmını oluşturmalarına rağmen, sosyal tabakalaşma piramidinde en alt katmanda bulunanlara denk bir kavram olarak kullanılmaktadır. Bütünsel bir karakterden uzak, toplumu birden çok tabakaya ayıran, bu ayrımı da bir takım özelliklere sahip olmayla ifade eden bir tanımlama olarak karşımızda durmaktadır.

Yine halk kavramı “Bir devletin ya da ülkenin tüm nüfusu, aralarında etnik bağları olan insan topluluğu, bir ülkedeki egemen-yönetici sınıflar dışında, bütün sınıf ve tabakalar” (Adalı-Tunçdoğan, 1978: 105) olarak da tanımlanmaktadır. Burada da görüleceği gibi, hem bir ülkenin tüm bireyleri, hem de aralarında çeşitli etnik bağlar olan bir topluluk kastedilmekle birlikte, ülkedeki egemen sınıflar dışındaki tüm sınıfları içine alan bir tanımlama söz konusudur. Burada ki tanımlamada da halk kapsayıcılığı itibarıyla, egemen sınıfların dışında kalanları kapsamakla birlikte, coğrafi ve siyasi olarak bir ülkenin bireylerinin sayısal ağırlığı şeklinde düşünülmektedir.

Terim olarak ise, bir ülkenin yurttaşlarının tamamı halk kavramının içerisine dahil edilmektedir. Ancak burada belirtilmesi gereken husus ise yurttaşlık kavramının nasıl tanımlandığıdır. Çünkü yurttaşlık kavramı tarih boyunca bir takım şartlara bağlı olmuştur (Eraslan, 2003: 12). Eski Yunan Kent devletlerinden Atina da vatandaş olmak belli başlı bazı şartlara sahip olmayı gerektirmekteydi. Bu şartlardan en belirgin olanlardan birisi ise anne ve babası Atinalı olanların yurttaş olarak kabul edilmesiydi (Aristoteles, 1943: 72). Kadınlar ve köleler Atina’da yurttaşlık statüsünün dışında bırakılmışlardı. Roma’da ise durum biraz daha farklıdır. Romalılar çeşitli yurttaşlık sınıfları oluşturmuş, kölelere yurttaşlık onuruna kavuşma fırsatları sunmuş ve bu unvanı kentin dışına, zamanla dünya imparatorluğunun en uç sınırlarına dek tek tek bireylere, hatta toplumlara kadar dağıtmışlardır (Heater, 2007: 49). Bu bağlamda yurttaşlık tarihin her evresinde toplumdan topluma farklılıklar arz eden, aynı zamanda siyasal, sosyal ve ekonomik olarak birçok niteliksel farklılığı bünyesinde barındıran bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aydın ve memur topluluğu dışında kalan, siyaset ve idarenin işleyişine karışmayan veya karıştırılmayan toplum fertlerini “halk” olarak algılayan tanımlarda söz konusudur (Hançerlioğlu, 1979: 181). Genelde yönetimin dışında kalan, siyasi işleyişin bir nesnesi olarak algılanan, üzerinde tasarrufta bulunulan, bunun yanı sıra özne olmayan yığınları ifade eden, toplumda geniş bir yer tutan kesimler de bu tanımın içerisinde yer almaktadır.

Ayrıca aynı dili konuşan insanlara “halk” demek suretiyle, toplumun en alt tabakasını oluşturan halkın kaba bir grup değil, bir milletin kolektif kültür bilincinin yaratıcı kaynağı olduğu düşüncesinden hareketle, sadece soyluların ve aydınların değil, bütün halk tabakalarını milletin bir parçası olarak gören bakış açıları da mevcuttur (Sevim, 2008: 375). Bu anlayış halk/volk/folk ve millet/nation kavramları arasında ki siyasal ve sosyal bağlantıya dikkat çekerken, halktan millete gidişi ya da milletin teşekkül ettirilmesinde yegane hammadde kaynağı olarak halkı temele alması, bunu da herhangi bir ayrıma tabi tutmadan toplumun bütün tabakalarını

Halk Ve Halkçılık Algısının Teorik Arka Planı Merkezinde Yorumsal Bir Örnek Olarak...

kapsayan tümel bir bakış açısıyla yapması bakımından farklılık arz eder.

Halk kavramının farklı tanımlamasına bir örnek de Karl Marx ve Friedrich Engels'in *Komünist Parti Manifestosu*'nda tarihsel olarak yaptıkları saptamayı gösterebiliriz. Marx ve Engels, Bu güne kadarki tüm toplum tarihini sınıf mücadelelerinin tarihi olarak ifade etmiş ve bu bağlamda ikili bir sınıfsal ayrıma dikkat çekmişlerdir. Her çağın çatışan sınıfları olduğu gibi, kapitalist üretim çağında da toplumun burjuvazi ve işçi sınıfı/proleterya şeklinde iki sınıfa ayrılacağını ve bu sınıflar arasında çatışmanın kaçınılmaz olacağını, sonuçta işçi sınıfının galip çıkacağını ve beraberinde Sosyalist Devletin kurulacağını belirtmişlerdir.

Diğer taraftan, Sosyalist Devletin gelişim sürecinde sınıf farklılıkları ortadan kalkınca ve üretimin tümü örgütlü bireylerin ellerinde yoğunlaşınca, devlet iktidarının siyasi niteliğini yitirecektir. Siyasi iktidar ve zor kullanımı, bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde baskı uygulamak üzere örgütlediği bir güçtür. Proletarya, burjuvaziyle giriştiği mücadele gereği, sınıf olarak birleşip, devrim aracılığıyla egemen sınıf haline geldiğinde ve eski üretim ilişkilerini zora başvurarak yıktığında, o üretim ilişkileriyle birlikte sınıf antagonizmalarının ve bütünüyle sınıfların varlık koşullarını da ortadan kaldıracak ve dolayısıyla sınıf olarak kendi egemenliğine de son vermiş olacaktır. Sınıflı ve sınıf antagonizmalarıyla dolu eski burjuva toplumu yerine, her bireyin özgür gelişiminin, toplumca bütün bireylerin özgür gelişim koşulu olduğu bir birlik meydana gelecektir (Marx ve Engels, 2008: 56). Marks tarihin çatışmanın ürünü olduğunu söylerken, aslında ikili sınıfsal bir yapılanmaya kapı aralamaktadır. Üretim araçlarına sahip olanlar ve üretim araçlarından yoksun olanlar arasındaki çatışma sınıfsız topluma gidişin başat aktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun iki kutuplu (sınıflı) bir yapıdan tek kutuplu bir yapıya doğru yol alması Marx'ın halk algısının farklılığını ortaya koymaktadır. Halk kavramının zamandan zamana ve özneler arasındaki farklı tanımlanmasının benzeri Marksist ve Sosyalist ideoloji için de geçerlidir. Marks'ın devrimi tamamlayacak belli unsurlar arasında yer verdiği halk (Proletarya), başlangıçta herhangi bir ayrıma tabi tutulmazken (ilkel komünizm) kapitalist toplumlarda "egemen sömürücü gruplarla halk kitleleri (proletarya) arasında derin ayrımlar olduğu kabullenilmiştir. Ancak Sosyalist toplumda "insanın insanı sömürmesi" ortadan kalkacağı için halkın bütün nüfusu ve sosyal grupları kapsayacak bir gerçeklik haline dönüşeceği umulmaktadır.

Tarih boyunca halk kavramı, anlam ve ihtiva ettiği içeriği sürekli değişen bir yapı da olmuştur. Bu da halk kavramının esnek yapısı itibariyle herhangi bir felsefe veya ideolojinin yelpazesinde kendisine her zaman kolayca yer bulmasını sağlamıştır. Halk kavramı, tarihin bilinen en eski dönemlerinden itibaren var olmasına ve kullanılmasına rağmen, tarihin yaşanılan anına kadar ne olduğu konusunda üzerinde anlaşılacak bir sözleşme mevcut değildir. Buna mukabil halk kavramını, eşitlik bağlamında, toplumda herhangi bir ayrımcılık ve ayrıcalığın bulunmadığı, toplumun bütün sosyal tabakalarını/sosyal sınıflarını içine alan tümel bir karakterde, toplumun bütününe ilişkin bir kavram olarak ele almak daha sağlıklı bir ön görüşü sağlayacaktır.

2-Halkçılık: Almanca olarak halk, ahali, nüfus, millet, ulus, avam tabakası olarak "volk" (Steuerwald, 1993: 609) sözcüğüne karşılık gelirken, aynı şekilde İngilizce de "the comon people, folk, people, nation, crowd" (Redhouse Sözlüğü, 1997) olarak birçok karşılık bulabilmektedir.

Buradan hareketle İngilizce Popülizm anlamına gelen halkçılığın birçok tanımı bulunmaktadır. Yukarıda açıklandığı üzere halk kavramının yapısındaki esneklik aynı şekilde halkçılık kavramının tanımlamasını da zorlaştırmakta, özellikle popülizm bağlamında farklı fraksiyon ve hareketler bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda halkı bir bütün olarak kabul edip, çeşitli fark ve ayrılıkları dikkate almayan, halkın menfaatlerini herhangi bir fark gözetmeksizin korumayı esas alan (Doğan, 2001: 519) dolayısıyla da halkı temel bir argüman kabul edip devletin teşekkülünde ve toplumsal yaşamın her alanında, ana figür olarak kabul eden bir kavram olarak kabul edilmektedir. Halkçılık, aynı zamanda devletin vatandaşa, vatandaşın devlete görevlerini hakkıyla yerine getirebilmesi için milli irade ve hakimiyetin her iki tarafça adil bir şekilde kullanılmasını gerektiğini, fertler arasında bir fark ve hak ayrılığı gözetmeksizin halkı bir bütün olarak kabul edip onun yaşayış seviyesini yükseltmeyi, refah ve mutluluğu için çalışmayı esas kabul etmektedir (Ayverdi, 2006:1159). Bununla birlikte, kişi, sınıf, meslek gibi ayrıcalıkları gözetmeden, tüm yurttaşların yaşama düzeyini yükseltmeye ve toplumsal sınıflar arasında uyum sağlamaya çalışan bir görüş olarak da tanımlanmaktadır (Adalı-Tunçdoğan, 1978: 106). Kısaca halkçılık, hiçbir kişi veya sınıf ayrımı gözetmeden, halkın yaşayış düzeyini yükseltmeyi, refah ve mutluluğunu artırmayı amaçlayan, konusunu halkın yaşayışından alan ve halkın duygu ve düşüncelerini ön plana getirmeyi amaçlayan yönelimler olarak da ifade edilebilir (Çağbayır, 2007: 1853). Siyasi organizasyonun halkla kurduğu ilişkide belirleyicinin halk olduğu ve halkın herhangi bir sınıfsal yada zümresel bir ayrımcılığa tabi tutulmadığı, eşitlik prensibinin esas unsur olarak algılanması halkçılık kavramının tanımlanmasında oldukça önemlidir.

Diğer taraftan halkçılık, Popülizm/popülizm bağlamında, siyasal görüş ve ideolojisi ne olursa olsun, geniş halk desteğini almayı amaçlayan tüm siyasal hareketlerin değişik yoğunlukta paylaştığı ve halk ile yönetim arasında aracılık işlevi gören siyasal kurum ve elitlerin ortadan kaldırılarak siyasal meşruluğun, dolaysız yollarla halka dayandırılması gerektiği noktasında odaklaşan siyasal retorik olarak da tanımlanmaktadır. Geniş halk desteği sağlayarak seçimleri kazanmak ya da halk nezdinde aşınan itibarını yeniden kazanmak için halkın hoşuna gidecek siyasal argümanlar kullanma ve kamu maliyesini zora sokma pahasına halka ekonomik avantajlar sağlama tavrı olarak da anılmaktadır (Demir-Acar, 2005: 33). Burada söz konusu olan pragmatik bir amaçtan hareketle özellikle günümüzde siyasal iktidarların ele geçirilmesi noktasında, halkın itibarını kazanmak ve bu doğrultuda bir çok popüler söylem tarzını harekete geçirip, bir nevi halkın desteğini sağlayarak iktidarı ele geçirmek için ortaya konan söylemler olarak algılanabilir.

Bunun yanı sıra, 19. yüzyılda ABD kurulan *Peoples Party* (Halk Partisi), Rusya da 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan, Alexander Herzen'in başlattığını kentlerden kırsal kesime, eğitilmiş genç erkek ve kadınların ülkelerinde köklü bir değişim yaratma ve devrimci bir biçimde köylüleri Çara karşı kışkırtma amacı güden "narodnik hareket", Latin Amerika ülkelerinden Arjantin'de 1943'de Juan Peron yönetiminde bir grup subayın iktidarı ele geçirmesi ve bunun neticesinde izlenen politikalar ve Kanada da ortaya çıkan "sosyal kredi hareketi" de popülizmin farklı tanımlamalarına örnek teşkil edecek görüntülerdir (bkz, Taggart, 2004). Bu durumda halkçılığın farklı dönemlerde, farklı felsefe ve ideolojiler tarafından nasıl farklı bir kategori de

Halk Ve Halkçılık Algısının Teorik Arka Planı Merkezinde Yorumsal Bir Örnek Olarak...

algılandığının somut bir yansıması olarak ele alınabilir.

Kavramsal anlamı tartışılan halkçılık görüldüğü üzere birçok anlam da kullanılmakta ve net bir tanımlaması yapılamamaktadır. Birçok ideoloji ve felsefe için hayati önem arz eden halk/çılık çok boyutlu ve esnek bir kavram olarak algılanmaktadır. Totaliter, demokratik, teokratik, sosyalist sistemlerin tümün de bir halk algısı mevcut olmakla birlikte her sistem ve ideoloji kendi tanımlamasını kendi felsefesine uygun bir şekilde yapmaktadır. Totaliter sistemlerde halk devletin ya da siyasi oluşumun bir aracı olarak, devletin mutlak iyiliği ve sürekliliği için bir araç konumunda iken, teokratik yapılanmalarda Tanrı'nın isminin yüceltilmesi ve onun varlık nedeni olan Tanrıya kul olmanın bir aracıdır. Aynı şekilde sosyalist sistemlerde de başlangıçta devrimi tamamlayacak ve üretim araçlarına sahip olması gereken sınıf/proleterya daha sonra sosyalist devletin bekası uğruna feda edilebilecek bir kitleden ibarettir. Demokratik sistemlerde ise halk sistemin içinde olan siyasal alanın belirlenmesinde asli bir unsur olarak kabul edilmektedir. Belirtilmesi gerek bir husus ise demokrasilerdeki farklı uygulama ve anlayışlar nedeniyle halka ve halkçılığa yüklenen anlam ve amaç değişiklikler gösterebilmektedir.

Yukarıdaki tanımlamalardan hareketle genel hatlarıyla halkçılığı, ülke yönetiminin halktan yana oluşu, yurttaşların kanunlar ve uygulamalar yönünden eşit tutuluşu, belirli bir zümre, cemaat, aile ve ekonomik güç için ayrıcalık tanınmayışı ve iktidarın kaynağının halk oluşu olarak tarif edebiliriz. Halkçılığın ana karakteri bütünsellik noktasında ortaya koyduğu tavır ve de siyasal ve sosyal yaşam içerisinde eşitlik ilkesine yüklediği misyon da ortaya çıkmaktadır. Siyasal ve sosyal yaşantı içerisinde herhangi bir ayrıcalığın kabul edilmediği gibi, aynı zamanda siyasal organizasyon karşısında bireylerin durumu halkçılık kavramının gerçekliğini ortaya koymaktadır. Sosyolojik olarak da halkçılık kavramını bireylerden oluşan ve bireylerin üstünde tümel bir yapı arz eden bir kavram olarak ele almak daha sağlıklı bir sonuca ulaşmamızı sağlayacaktır.

3- Eski Türklerde Halk/çılık Algısı:

İslam'dan önceki Türk Devlet anlayışı aristokratik bir hanedan yönetimiydi. Devletin Tanrı'nın kutsadığı asil bir soydan gelen insanlar tarafından yönetilmesi, ya da yönetim hakkının bunlarda bulunması, vergilerin bile Tanrı adına toplanması bu aristokratik bakış açısına örnek verilebilir (Akyüz, 2002: 71). Hükümdara yönetme erki Tanrı tarafından verildiği için, diğer bir deyişle Türk Hükümdarı Tanrı tarafından "kut" ve "ülüg" (kısmet) ile donatıldığı için iktidara gelirlerdi (Kafesoğlu, 1997: 239-240). Yönetimin asli karakteri teokratik bir nitelik taşımakla birlikte Tanrı tarafından seçilen insanların siyasal alanda belirleyicilikleri söz konusudur.

Burada ki "kut", "küç", "ilig" ve "budun" (halk) yönetimin özünde yer alan temel kavramlardır. Bu devlet anlayışında yönetici pozisyonda bulunan "Kağan", "Hakan" ya da "Bey" adını alan kişi "Tanrıkut" olarak Tanrı tarafından ona bahşedilen gücü halkın yararına kullanmakla yükümlü bulunuyordu. Aynı zamanda kağan, kutsanmış, yiğit, bilge ve bey kişi olarak da anılıyordu (Akyüz, 2008: 275). İslam cemiyetinden ziyade Türk topluluğunun vasıflarının tanıtıldığı *Kutadgu-Bilig* de bu durum "Kutun tabiatı hizmet, şiarı adalettir... Fazilet ve kısmet Kuttan doğar... Beyliğe yol ondan geçer... Her şey kutun eli altındadır, bütün istekler onun vasıtası ile gerçekleşir... Tanrısaldır... Dünyada tam bir istikrar kuşağı bağladı, kurt ile kuzu orada yaşadı... Bey, bu makama sen kendi gücün ve isteğin ile gelmedin, onu sana Tanrı verdi... Hükümdarlar

iktidarı Tanrıdan alırlar” (Kafesoğlu, 1997: 240-241). şeklinde ortaya konur. Onda var olan bu üstün niteliklere karşın, eğer o bu nitelikleri halkın yararına kullanmıyor, ya da kullanamıyorsa, sahip olduğu üstün değerleri, özellikle de *kut*'u, kaybeder ve buna bağlı olarak da yönetimden uzaklaştırılırdı. Bilgeler kurulu, askerler ya da bunların ortaklaşa düzenledikleri bir operasyonla hakan görevden alınarak cezalandırılırdı (Akyüz, 2008: 275). Yönetme yetkisi Hakan'a sınırsız bir şekilde verilmemiştir. Onun idare yetkisi bazı şartlarla sınırlandırılarak bir takım koşullara bağlanmıştır. Bunların başında dağınık boyları toparlamak, halkı doyurmak ve cömert olmak gelir. Bu durum *Kutadgu-Bilig*'de “Halk tok olmalı, memur ve işçilere aç mısın, tok musun, diye sorulmalı... Elini açık tut... Bir hükümdar kuldan fakir adını kaldırmazsa nasıl hükümdar olur? ...Ey hükümdar sen önce bunları yerine getir, sonra kendi hakkını isteyebilirsin... Bey iyi kanun yap... Kanuna kendin riayet et ki halk da sana itaat etsin... Bey kudretli ol, halkı kudretli kıl, bunun için onun karnını doyurmak lazımdır...”(Kafesoğlu, 1997: 247) şeklinde dile getirilmiştir. Buna benzer bir şekilde Bilge Kağan'da halka karşı vazifelerini şöyle anlatıyordu: “Tanrı yarlık verdiği için! Kutum, var olduğu için: Kısımim var olduğu için! Ölmek üzere olan milleti, dirilterek eğittim! Çıplak milleti, elbiseli; fakir milleti, zengin kıldım! Azıcık milleti, çok kıldım!...” (Ögel, 2001: 586). Görüleceği gibi Kağan halkı için var olduğunu ve onların menfaatleri uğruna çalıştığını ifade etmektedir. Eğer hükümdar halkının istediği gibi çalışmaz ve ona halka hizmet etmesi için verilen “kut”u halkın yararına kullanmazsa, kutun Tanrı tarafından geri alındığı düşüncesi ile iktidardan düşerdi.

Halkın iyi bir şekilde yönetilmesi için hanedanın bazı temel özelliklere sahip olması gerekirdi. Aydın'a göre bu özellikler en genel manada hürriyet, liyakat, dirayet, cesaret, bilgelik olarak sıralanmıştır (Aydın, 2011: 196). Başka bir ifade ile *yönetici* seçkin, özü-sözü bir, tabiatı yüce olmalıydı. Ayrıca cesur, yiğit ve kahraman bir kişi olması da gerekmektedir. Bunlar eski Türklerde yöneticinin halkını iyi bir şekilde yönetmesi için gerekli olan özelliklerdi. Çünkü beyden bey doğar ve beyin yetiştirdiği de bey olur (Akyüz, 2002: 94). Bey olan kişi Tanrı'ya sorumlu olduğunu unutmamalıdır. Bu sorumluluk, halka hizmet şeklinde kendini gösterir ve yerine getirilirdi.

Eski Türk Devletlerinde diğer taraftan halkın, hak ve hürriyetlerinin güvencesi, kanun anlamına gelen töre ile belirlenmiştir. Töre, bozkırda yaşanan hayatın zamanla hukuki ve sosyal değer kazanmış davranışlarını ihtiva eden, eski Türk sosyal ve siyasal hayatını düzenleyen, toplumun tüm katmanlarının uyması gereken, zorunlu kurallar/normlar bütünüdür (Kafesoğlu, 1997: 237). Bu kurallar bütünü devletin kuruluşu, yükselişi ve dağılmasıyla yakından ilintilidir. Eski Türklere has bu devlet anlayışını töre devleti (hukuk devleti) olarak adlandırmakta mümkündür. Bu töre demokrasisinin toplumun bireylerine verdiği hak ve hürriyetlerin büyük bir kısmını kendi içerisinde ve töre kavramıyla, gelenekselleştirerek toplumun devlet ve dünya görüşüne mal etmiştir (Kafesoğlu, 1997: 226, Aydın, 2011: 192). Töre, eski Türklerin siyasal, sosyal yaşantısı sonucu ortaya çıkan zorunlu davranış kalıplarıdır. Bu davranış kalıplarının ihtiva ettiği bütünsellik oldukça önemlidir. Törenin içeriği ve uygulanışı, siyasal erki elinde bulunduranlarda dahil olmak üzere tüm toplumsal katmanları içine almakta ve toplumun tüm kesimlerini bağlamaktadır.

Töre, anayasal ve yasal olmak üzere iki tür hukuku bünyesinde barındırır. Törenin anayasal

Halk Ve Halkçılık Algısının Teorik Arka Planı Merkezinde Yorumsal Bir Örnek Olarak...

hükümleri değişmez hükümlerdir. Aydın'a göre Kutadgu Bilig üzerine yapılan çalışmalardan anlaşılacağı üzere "istiklal, adalet, iyilik, faydalılık, eşitlik ve insanlık" kavramları anayasal hükümlere delalet eder. Yasal hükümler ise zaman ve mekan arasındaki ilişkiyle uyumlu olmak üzere meclislerin kararlarıyla değiştirilebilen ve yenilenebilen öğeler olarak karşımıza çıkar. Buna ilaveten törenin hükümleri yeniliklere açık bir karakterde ve Toy kararlarıyla töre hükümleri kendisini yenileyebilecek bir fonksiyona sahiptir (Aydın, 2011: 192). Törenin değişmez hükümleri toplumda sürekliliği sağlayacak, geçmişten geleceğe ışık tutacak bir mahiyet arz ederken, törenin yasal hükümleri ise yaşanan anın gerektirdiklerini karşılayacak bir içeriğe sahiptir.

Töre hükümleri, siyasal anlamda tahta çıkışı belirleyen ana husustu. Töre kağanın sahip çıkıp kolladığı gelenek ve görenekler ile Türk budununun günbegün yöneltildiği sırasında uyulması gereken kurallardan başka bir şey değildi (Divitçioğlu, 2005:176). Görüldüğü gibi, eski Türklerde yöneticiye verilen Tanrısal yetki, tek taraflı, istediğini yapma özgürlüğüne haiz bir karakterde değildir. Mesela Hun'lar da hükümdar icraatından önce istişare etmek, meclisten (Kurultay/Toy) onama ve karar almak zorundaydı. Aynı şekilde Oğuz Türklerinde de yöneticiler törenin gerektirdiği şeyleri yapmakla mükelleftiler. Bu da gösteriyor ki, Türk Hükümdarları başka devletlerdeki gibi kanun yapan fakat kendi yaptığı kanuna uymayan türden bir monark değildi. Türkler siyasi iradenin kaynağını Tanrıya bağlayarak, hakanı Tanrı huzurunda sorumlu tutarak, bugün "milli irade" diye nitelendirilen "yüksek otorite" meselesini, insanları hükümdarın şahsi insaf duygusuna sığınmaktan kurtarmışlardır (Kafesoğlu, 1997: 248). Siyasal alanda meşruiyetin kaynağı Tanrı iken bu meşruiyetin varlığı ve devamı için asli unsur halktır. Aslın halk yöneticinin iktidarının sürekliliğinin sağlanmasında tek kaynaktır.

Aydın'a göre; Eski Türk devletinin önemli özelliklerinden biri de, ülke bütünlüğünün korunması için gerekli mevzuatın (törenin) halkın özgürlük anlayışı ile ahenk içinde olması gerekiyordu. Bu da, Türklere özgü olan töre sınırlamaları ile bireysel hakların ve toplumsal çıkarların çatışmasını önleyerek, sosyal düzeni sürdürebilmek için yüksek bir idare kabiliyetini gerektirmekteydi. Bu idare kabiliyetini de Toy, Kurultay, Kengeş, Meclis gibi isimlerle belirledikleri meclisler aracılığıyla oluşturmaktaydı. Gerek yerel bazda boy beylerinin seçimi, gerekse Hakanların seçimi boy, bodun ve il gibi teşkilatın yapısına göre değişen ve Boy Meclisi, Bodun Meclisi, İl meclisi gibi isim alan bu meclislerde yapılıyordu (Aydın, 2011: 192-193). Ülkenin ve halkın ihtiyaç ve beklentilerini karşılama noktasında meclisler oldukça önemli bir görev ifa etmekteydiler. Devletin idaresinde ve toplumu ilgilendiren kararların alınmasında tepeden inmeciliği önleyen bir karaktere sahip olması açısından meclisler oldukça önemli bir öğedir.

Diğer taraftan Türk insanı, devleti ilahi gücün bir yansıması olarak görmüş ve onu her şeyin üzerinde tutmuştur. Devletin bekası, milletin birliği ve dirliği gibi amaçlar, Türk insanı için kutsal bir hedef olarak görülmüş, devletin "ebed müddet" oluşu ve "cihan hakimiyeti" düşüncesinin kaynağını şekillendirmişlerdir. Aslında Türk insanındaki özgür ve bağımsız yaşama arzusu ulusal bilinç içerisinde etkili bir merkezi değer olarak ortaya çıkıp "devlet olma" bilinciyle birleşince, bozulması imkânsız bir devlet geleneği ve çok sağlam bir toplumsal norm halinde kendini göstermiştir (Akyüz, 2002: 105). İşte Türk devlet felsefesini oluşturan temel toplumsal öğelerin biri, bağımsız bir devlete sahip olmak ve bu devleti kamusal vicdan ve iradeyi yaratmak

ve bunu aktif halde bulundurmaktır. Devletin halkıyla kaynaşması ve devletin sürekliliğini halkıyla özdeşleştirmesi Türk devlet geleneğinin kurumsallaşması için oldukça önemlidir.

Aydın, Töre devlet (hukuk devleti) geleneğinin eski Türklerde sosyal hareketlilik ve çalışma hürriyetleri yanında, din ve vicdan hürriyetlerinin, seçme seçilme ve kurulu otoriteye muhalefet etmek hürriyetleri gibi hürriyetlerin de çağdaşları olan yabancı toplumlardan daha gelişmiş olduğunu ve hatta bugünkü demokratik hürriyetlerin sağlayabildiği imkânlardan farklı olmadığını belirtmektedir. Bu durumun yansıması olarak eski Türk devletleri, herhangi bir ailenin kılıç zoru ile meydana getirdiği bir yığınlar topluluğu değil, geniş halk katmanlarının idarecilerle gönüllü, katkısı ile gerçekleşen bir siyasi teşekküldür. Devleti kuran da, devlet başkanını başarılı kılan da milletin kendisidir (Aydın, 2011: 186-192). Devlet yönetiminde, töre ve yasaya uymak, zulüm ve yalandan uzak durmak, adaleti eksiksiz bir biçimde sağlamak, halk için var olmak ve onun mutluluğu için çalışmak, Türk devlet geleneğinin ana ilkelerindedir. Bu ilkeler Türk devlet geleneğinin ve yöneticilerinin halka karşı bakış açılarını ortaya koyan ana unsurlardır. Doğruluk, adalet ve kanun hâkimiyeti devletin temelini oluşturan en önemli faktörlerdir. Bu kavramlar, devletin halkı ile kurduğu ilişkinin temelinde yatan kavramlar olması sebebiyle oldukça önemlidir. Devletin adalet ve doğruluk üzerine bina edilmesi ve töre hukukunun belirleyiciliği, devletin halkına karşı takındığı halkçı tavrın en belirgin özellikleri olarak gösterilebilir.

Ayrıca, Türk tarihinde devlet ve onu idare edenlerin, batı siyasi tarihinde olduğu gibi kendi toplumunu ezdiği de görülmemiştir. Bu nedenle, Türk insanında devlet kavramı şefkat, merhamet ve güvence ile eş anlamda kabul edilmiş ve durum “Devlet Baba” tanımı ile geleneksel bir yapıya kavuşmuştur (Aydın, 2011: 181). Devlet halktan kopuk, onun üzerin de onu sömüren bir karakterden oldukça uzaktır. Halkın gözünde devlete biçilen devlet baba kavramı halkın devletle olan ilişkisini, halkın nazarından anlamamız açısından son derece önemlidir. Devlet ötekileştirilen bir figür olmaktan oldukça uzaktır.

Halk ve devlet arasındaki ilişkinin ortaya konması açısından, devleti idare edenlerin gündelik yaşantısındaki ortaya koymuş olduğu sembolik tavırda oldukça önemlidir. Örneğin Türk Devletinde yönetici, kendisini halkından ayıramazdı. Bu nedenle Türk Devleti’nde genel anlamda halkın ikamet ettiği yapılardan daha büyük yapılar pek yoktur. Ayrıca Han veya Beğ kendisini kalın surlar, duvarlar veya muhafızlar arkasında hiçbir zaman hapsetmez. Kişisel güvenliğinin, küçük ölçüde sağlanması dışında kapısı herkese açıktır. Kapı bu anlamı ile, adeta bir tür devlet demektir (Baykara, 2012: 302-312). Bu durum yöneticiler ve halkın gündelik yaşantısı noktasında sınıfsal bir ayrımın olmadığını gösteren bir örnek olarak karşımızda durmaktadır. Siyasal ve sosyal alanda halkın devletiyle kurmuş olduğu ilişkinin yakınlığı ya da uzaklığı bir devletin asli karakterinin anlaşılmasını sağlayan unsurların başında geldiği dikkate alındığında; eski Türklerdeki devlet-halk ve somut manada yönetici ve halk arasındaki ilişkinin yakınlığı eski Türk devletlerinin halk ve halkçılık algılayışını özetler mahiyettedir.

Eski Türk Devletleri’nin diğer ayırt edici bir özelliği de ülkedeki herkesin, devletin koyduğu kurallara kesin olarak uymasındır. Dolayısıyla Türk Devletlerinde hiç kimse kendisini, herkesin bildiği ve uymakla yükümlü olduğu kuralların dışında tutmazdı. Diğer taraftan devlet hayatında

Halk Ve Halkçılık Algısının Teorik Arka Planı Merkezinde Yorumsal Bir Örnek Olarak...

her türlü görevin verilmesinde, kabiliyet ve yetenekten ayrı hiçbir şey etkili değildi. Devlet hayatında ve toplumda, herhangi bir görev elde etmek için liyakat temel unsurdu. Bunun dışında herhangi bir ayrıcalık söz konusu değildi (Baykara, 2012: 305). Devletin yasal zeminde ortaya koyduğu anlayış her türlü ayrıcalığı dışlayan bir karakterdedir. Ayrıca devletin idare ve işleyişinde liyakatın esas unsur olarak idealize edilmesi modern devlet algısıyla örtüşen öğelerdir. Diğer taraftan hukukun üstünlüğü prensibinin ortaya çıktığı zaman dilimi göz önünde bulundurulduğunda eski Türk devletlerinin hukuki algılayışının gelişmişliğinin ulaştığı olduğu seviye bu gün dahi kendisini çağdaş hukuk devleti olarak nitelendiren devletlerin hukuk algılarının üstünde bir mahiyet arz etmektedir.

Aynı zamanda Göktürk kitabelerinde dikkat çeken hususlardan biriside, eski Türklerde, devlet kuruculuğu ve Hakanın tahta çıkarılması da millete mal edilmiştir. Kitabelerde Bilge Kağan beylere ve kendisinden sonra devleti yöneteceklere değil, genel anlamda Türk milletine hitap etmiş ve Türk milletine yol göstermeye çalışmıştır (Aydın 2011: 201). Bu durumda halk ve yönetici arasındaki ilişkinin içeriğini ortaya koymaktadır. Muhatap alınan ve özne olarak kabul edilen halktır. Bu çağdaşlarıyla kıyaslandığında halka atfedilen anlamın yoğunluğunu, siyasal ve toplumsal manada halkçılık algısını net bir şekilde göstermektedir.

SONUÇ

Eski Türklerdeki siyasi ve idari mekanizma halkçı bir karakterdedir. Yönetici pozisyonunda bulunan kimse gücünü sınırsız ve sorgulanmaz bir şekilde halkı üzerinde kullanma hakkına sahip değildir. Ona verilen emanet, halkın iyiliği ve yararı için kullanılmadığı taktirde, her an geri alınabilir. Yönetici halkına karşı eşitlikçi bir tavır takınmak zorundadır. Her hangi bir ayırım ve adaletsiz tutum yöneticinin yetkilerinden olmasına neden olacaktır. Yönetici ve halk arasında karşılıklı hak ve görevler şeklinde ortaya çıkan bu ilişki, toplumsal ve siyasal hayatın en belirgin unsurlarındandır. Yönetici halkının ihtiyaçlarını gidermekle mükellefken, halkı da yöneticisine itaat etmekle mükellef kılınmıştır. Yönetici yönetme erkini Tengri'den aldığı gibi, gücünün devam edebilmesi için halkına dayanmak zorunda olduğunun farkındadır. Bu durum da Orhun Abidelerinde açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Diğer taraftan halk, farklı sosyal sınıflamalardan uzak bir konumdadır. Yönetimin aristokratik görünümü, toplumda da benzer bir aristokratik yapılanmayı doğurmamıştır. Eski Türklerde halk kavramı toplumun tamamını kapsayan bir mahiyettedir ve millet olarak adlandırılan bu yapı bütünsel bir görüntü çizmektedir. Göçebeliliğin gerektirdiği yaşam koşulları sınıfsal bir katmanlaşmaya müsaade etmez. Ortaya çıkan iş bölümü toplumun bir bütün halinde yaşamasını sağlamaya dönüktür.

Yönetimin seçkinci karakteri, toplumsal tabanla yani halka kurulan ilişkide kendisinin niteliğini ortaya koymaktadır. Seçilmiş ve Tanrı tarafından vazifelenirilmiş yöneticinin amacı halkına hizmet etmek ve mevcut devletin sürekliliğini sağlamaktır. Fakat bu süreklilik faşist ve ırkçı bir karakterden oldukça uzaktır. Yöneticinin halkına hizmet etmesi aynı zamanda onun Tanrı'ya hizmet etmesini sağlayan bir araç olduğu gibi, tersi durumda söz konusu yöneticinin Tanrı'dan aldığı erkini kaybetmesinin de bir aracı durumundadır. Yani halk sonuçta yöneticinin

Tanrı'ya hizmet etmesinin ve gücünün devamı noktasında başat unsurdur. Bu durumda halkın yönetici tarafından sömürülmesini engelleyen, toplumsal ve siyasal hayatın devamında dengeyi sağlayan ana unsurdur.

Ayrıca eski Türklerin siyasal ve sosyal yaşantılarını belirleyen töre hükümleri sadece belli bir kesimi bağlayan bir yapıdan oldukça uzaktır. Yönetici ve halk törenin gerektirdiklerine uymakla yükümlüdürler. Bu yükümlükler tüm toplum için geçerli olması sebebiyle oldukça önemlidir. Sadece halkın uyması gereken kurallar bütünü olmayıp devleti ve doğal olarak da yöneticiyi doğrudan ilgilendiren bir husus olarak varlık bulmuştur.

Günümüzde batılı literatürde popülizm olarak adlandırılan; iktidarın elde tutulmasını sağlamak için halka bir takım popüler söylemler üzerinden ulaşmayı ön gören halkçılık anlayışı ile eski Türklerdeki halkçılık anlayışı oldukça farklıdır. Popülizm de ana amaç iktidarın ele geçirilmesi veya iktidarın elde tutulması için halkın ağırlıklı kısmının hoşnut edilmesidir. Aslında halk asli bir unsur olmaktan çok sadece bir araçtır. Fakat eski Türklerdeki halkçılık anlayışı, halkın iyiliği ve hoşnutluğunu sağlayarak devletin sürekliliğini sağlamaya dönüktür. Halk sadece bir araç değildir. Halk bu nokta da Tanrı'nın yöneticiye bir emanettir. Bu emanet yönetici tarafından korunmak ve gözetilmek zorundadır. Çünkü yöneticinin varlığı halkın ve devletin bekası ile yakından ilişkilidir. Yöneticinin ve devletin var olması halkın siyasal, sosyal ve ekonomik durumuyla doğrudan alakalıdır. Millet olmanın temel unsuru halk ile devlet arasında kurulan ilişkinin mahiyetinde yatmaktadır. Bu ne sömüren sömürülen ilişkisidir ne de sadece belli bir azınlığı mutlu etmeyi hedefleyen bir mahiyettedir. Ayrıca bu ilişki sadece devletin yüceltilerek halkın yok sayılmasını ön gören bir ilişkiden de ibaret değildir. Karşılıklı hak ve görevler şeklinde ortaya çıkan ve bütünsel olarak halkın millet olarak varlık bulduğu ve milletin de var olma gayesini devletinden aldığı bir ilişkidir. Sonuç olarak bu ilişkide eski Türk Devletleri'nin halkçı karakterini yansıtan ana unsurdur.

KAYNAKÇA

1. Adalı, Şevki ve Tunçdoğan, Teoman. (1978). *Siyaset Sözlüğü*. İstanbul: Gelişim Yayınları.
2. Akyüz, Hüseyin. (2002). *Kutadgu Bilg'de Sosyo-Pedagojik ve Siyasal Söylem*. Erzurum: Eser Ofset.
3. Akyüz, Hüseyin. (2008). *Kurumlar Sosyolojisi-Tanımlar, Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
4. Aristoteles. (1943). *Atinalıların Devleti*, (Çev. Suad Yakup Bayındır). Ankara: Maarif Matbaası.
5. Aydın, Mehmet Sabir. (2011) *Devlet, Demokratik Değerler ve Eski Türkler*, Ankara: Berikan Yayınevi.
6. Ayverdi, İlhan. (2006). *Kubbealtı Lugatı-Misalli Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
7. Baykara, Tuncer. (2012). *Türk, Türklük ve Türkler*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Halk Ve Halkçılık Algısının Teorik Arka Planı Merkezinde Yorumsal Bir Örnek Olarak...

8. Çağbayır, Yaşar. (2007). **Ötüken Türkçe Sözlük**. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
9. Demir, Ömer ve Acar, Mustafa. (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Adres Yayınları.
10. Doğan, D.Mehmet. (2001). *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Vadi Yayınları.
11. Diviçioğlu, Sencer. (2005). *Orta-Asya Türk İmparatorluğu*. Ankara: İmge Kitapevi.
12. Eraslan, Cezmi. (2003). *Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk*, İstanbul:Kumsaati Yayıncılık.
13. Hançerlioğlu, Orhan. (1979). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
14. Heater, Derek.(2007). *Yurttaşlığın Kıssa Tarihi*. (Çev. Meral Deli Kara Üst). Ankara: İmge Kitapevi.
15. Kafesoğlu, İbrahim. (1997). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
16. Marx, Karl ve Engels, Friedrich. (2008). *Komünist Parti Manifestosu*. İstanbul: Siyah Beyaz Yayın Dağıtım.
17. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. (1989). Oxford University Pres.
18. *Osmanlıca-Türkçe Büyük Ansiklopedik Lugat*. (1987). İstanbul: Türdev A.Ş.
19. Ögel, Bahaeddin. (2001). *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırma Vakfı.
20. Pakalın, M.Zeki.(1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
21. *Redhouse Sözlüğü*. (1997). Türkçe-Osmanlıca-İngilizce. İstanbul. SEV Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
22. Sevim, Acar. (2008). *Halk Milliyetçiliğinin Öncüsü-Herder*. Ankara: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
23. *Siyaset Sözlüğü*. (1978). (Haz. Sevki Adalı ve Teoman Tunçdoğan). İstanbul: Gelişim Yayınları.
24. Steuerwald, Karl.(1993). *Almanca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: ABC Kitapevi.
25. Taggart, Paul. (2004). *Popülizm*. (Çev. Barış Yıldırım). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

KİTAP TANITIMLARI ve REKLAMLAR

TÜRK BİRLİĞİ PROJESİ

Türk demek, dil demektir. Milliyetin çok bariz vasıflarından birisi dildir. Türk milliyetindenim diyen insanlar, her şeyden önce mutlaka Türkçe konuşmalıdırlar. Türkçe konuşmayan bir insan Türk harsına, camiasına mensubiyetini iddia ederse buna inanmak doğru olmaz. M.Kemal Atatürk Mustafa Kemal Atatürk Diyor ki: “ Bugün Sovyetler birliği dostumuzdur, müttefikimizdir.

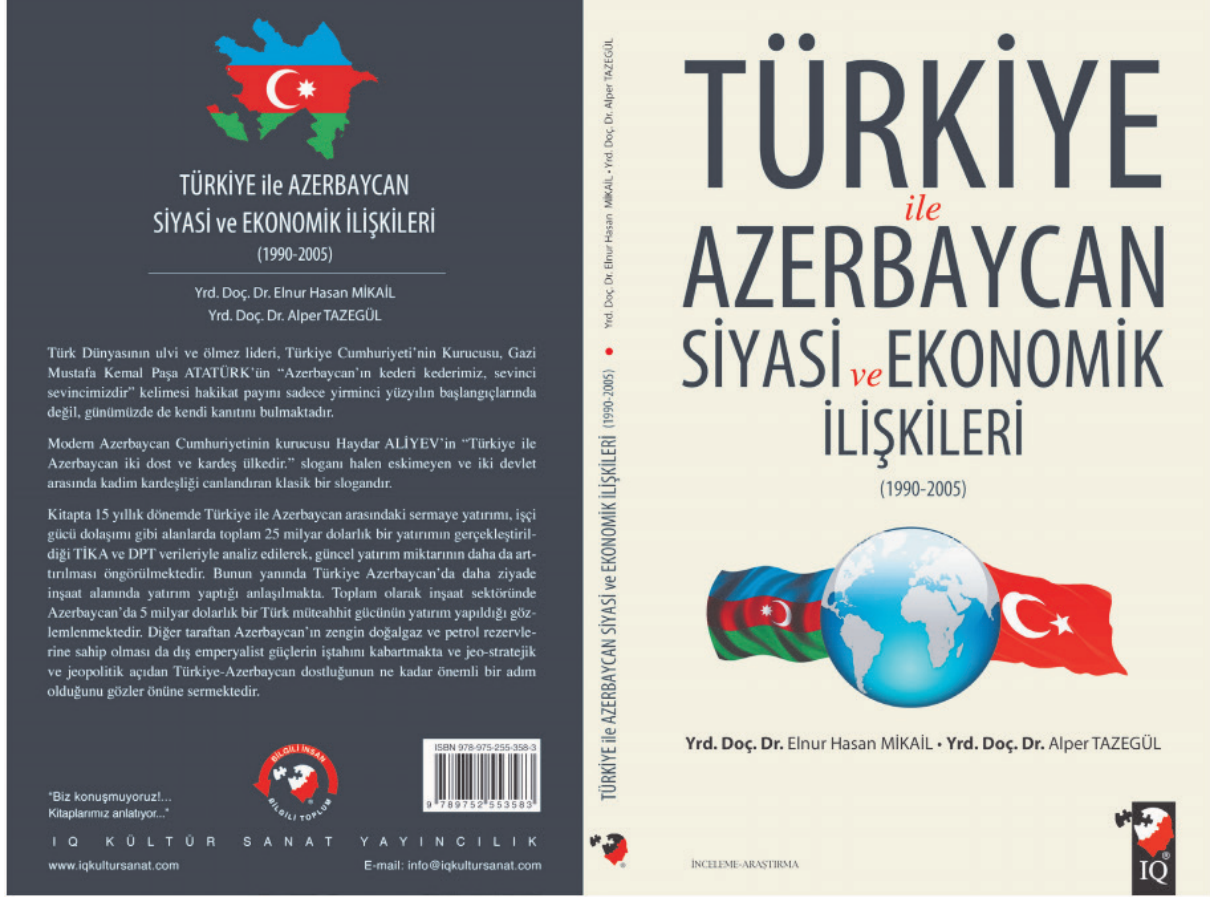
Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağına kimse bugünden kestiremez. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya – Macaristan parçalanabilir, ufanabilir. Bugün elinde sınımsız tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim dostumuz idaresinde dili bir, inancı bir, özü

bir, kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprüleri sağlam tutarak Dil bir köprüdür... inanç bir köprüdür... Tarih bir köprüdür... Köklerimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimiz içinde bütünleşmeliyiz. Onların (soydaş Türk kardeşlerimizin) bize yaklaşmasını beklememeliyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gerekli.” “ Türk birliği'nin bir gün hakikat olacağına inancım vardır. Ben görmesem bile gözlerime dünyaya onun rüyaları içinde kapayacağım. TÜRK Birliği'ne inanıyorum. Onu görüyorum. Yarının tarihi yeni fasıllarına TÜRK birliği ile açacak. Dünya sükununu bu fasıllar içinde bulacaktır. Türklüğün varlığı bu köhne aleme yeni ufuklar açacak. Güneş ne demek, ufuk ne demek o zaman görülecek. Hayatta yegane varlığım ve servetim Türk olarak doğmamdır.

Kitap isteme: Yrd. Doç. Dr. Elnur Hasan MİKAIL, e-posta: emikail@turansam.org

TÜRKİYE ile AZERBAYCAN SİYASİ ve EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Türk Dünyasının ulvi ve ölmez lideri, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu, Gazi Mustafa Kemal Paşa ATATÜRK'ün "Azerbaycan'ın kederi kederimiz, sevinci sevincimizdir" kelimesi hakikat payını sadece yirminci yüzyılın başlangıçlarında değil, günümüzde de kendi kanıtını bulmaktadır. Modern Azerbaycan Cumhuriyetinin kurucusu Haydar ALİYEV'in "Türkiye ile Azerbaycan iki dost ve kardeş ülkedir." sloganı halen eskimeyen ve iki devlet arasında kadim kardeşliği canlandıran klasik bir slogandır. Bu kitapta, zaman-zaman tarihin Türkiye-Azerbaycan kardeşliğine nasıl ayna tuttuğuna canlı şahit olacaksınız. Bazen kederlenecek, bazen sevineceksiniz...

Kitapta 15 yıllık dönemde Türkiye ile Azerbaycan arasındaki sermaye yatırımı, işçi gücü dolaşımı gibi alanlarda toplam 25 milyar dolarlık bir yatırımın gerçekleştirildiği TİKA ve DPT verileriyle analiz edilerek, güncel yatırım miktarının daha da artırılması öngörülmektedir. Bunun yanında Türkiye Azerbaycan'da daha ziyade inşaat alanında yatırım yaptığı anlaşılmakta. Toplam olarak inşaat sektöründe Azerbaycan'da 5 milyar dolarlık bir Türk müteahhit gücünün yatırım yapıldığı gözlemlenmektedir. Diğer taraftan Azerbaycan'ın zengin doğalgaz ve petrol rezervlerine sahip olması da dış emperyalist güçlerin iştahını kabartmakta ve jeo-stratejik ve jeopolitik açıdan Türkiye-Azerbaycan dostluğunun ne kadar önemli bir adım olduğunu gözler önüne sermektedir.

Atatürk Dönemi Türkiye-Azerbaycan İlişkileri (1919-1938)

GENEL BİLGİLER

TURAN-SAM ULUSLARARASI BİLİMSEL HAKEMLİ MEVSİMLİK DERGİSİ, EP-EBSCO-HOST, ICI(Index Copernicus International, GOOGLE-SCHOLAR, ASOS-INDEX, ProQUEST, Ulrich's-WEB(GLOBAL SERIALS DIRECTORY), ARAŞTIRMAX(ARASTIRMAX Bilimsel Yayın İndeksi), To-KAT(Ulusal Toplu Katalog), Akademik Dizin(Akademik Türk Dergileri İndeksi), TEİ(Türk Eğitim İndeksi), CEEOL(Central and Eastern European Online Library), Journal-Index.net Uluslararası Bilimsel Dergi Endeksleri Tarama Sistemlerinde Taranmaktadır.

“TURANSAM-TURAN STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ DERGİSİ” İÇİN MAKALE ÇAĞRISI

TURAN-SAM Dergimiz için makalelerinizi gönderebilirsiniz.

Dergi Yazım Kuralları

*TURAN-SAM, ULUSLARARASI-BİLİMSEL-MEVSİMLİK DERGİSİ HAKEMLİ bir Dergidir. TURAN-SAM'da yayımlanmak üzere gönderilen makalelerin özgün-orijinal olmasına dikkat edilmelidir. Başka Dergilere Değerlendirilmek, Yayımlanmak üzere gönderilen Makalelerin dergimize gönderilmemesini rica ediyoruz. Lütfen, başka Dergilerde veya Çevrimiçi-Online Şebekelerde veya İnternet üzerinden daha önce yayımlanan Makalelerinizi TURAN-SAM'a göndermeyiniz. Bu durumun ihlalinin tespiti halinde yazara karşı Hukuksal çerçevede Yasal yollara başvurulacaktır;

*TURAN-SAM Dergisi, Ücretli bir dergi olup; Yayımlanmaya Kabul edilen Makalelerin yazarlarından Baskı-Matbaa-Mürekkep-Kağıt-Endekslenme-Edisyon Ücreti-vb. Diğer Hizmetlerin Toplam Bedeli olarak sayfa başına 40TL(YURTDIŞINDAN: ABD, AVRUPA ÜLKELERİ, KKTC ve ORTA ASYA DEVLETLERİ) gönderilen Makaleler için ise sayfa başına \$40USD-Amerikan Doları veya €35 EURO(Avrupa Ortak Para Birimi) tahsil edilmektedir.

*Makaleler word formatında 7 sayfayı geçmemelidir.

*Makalelerin 150 kelimeyi geçmeyen TÜRKÇE ÖZET'i ve ENGLISH-ABSTRACT'ı bulunmalıdır.

*Makaleler 12 punto ile “Times New Roman” ile yazılmalıdır. Alttan, üstten, sağdan ve soldan 3 cm boşluk bırakılmalıdır.

*Makalelerde Yazarların Adı, Soyadı, Babasının adı, Bağlı Bulunduğu(Çalıştığı) Kurum, Telefonu ve Açık Adresi belirtilmelidir.

*Kullanılan dipnotlarda Bilimsel Yazım Kurallarına dikkat edilmeli, APA(American Psychological Association) - <http://www.apastyle.org> standartlarına uyulmalıdır.

*2013 yılı itibarıyla; Dergimiz, EBSCO-HOST, PRO-QUEST VE ULRICH'S-WEB gibi saygın ve seçkin Uluslararası Endekslerce de Taranıp, Dizinlenmeye başlandığı için, gönderdiğiniz makalelere ayrıca “JEL CODE”-Journal of Economic Literature (JEL) da eklemek zorunlu olmuştur. JEL CODE bilgisi bulunmayan makaleler değerlendirmeye alınmadan reddedilecektir. Bu konuda Bilgi sahibi olmak isteyen yazarlarımız bu siteden ayrıntılı bilgi alabilirler: http://www.aeaweb.org/jel/jel_class_system.php

*Makaleler genel olarak: ÖZET, ABSTRACT, GİRİŞ, Alt Bölümler, SONUÇ ve KAYNAKÇA şeklinde hazırlanmalıdır.

“TURAN-SAM'a yayınlanmak üzere göndermiş olduğunuz makalelerde Türkçülüğe, Türk Milliyetçiliğine, Turancılığa, Ülkücü değerlere önem vererek bilimsel nitelikte hazırlanmasına dikkat etmelisiniz.

Ayrıca Türkçe karakterler kullanılmalıdır. Türkçede karşılığı bulunan “ğ, ü, ş, ı, ö, ç” harflerinin yerine başka “g, u, s, 1, o, c” harflerini kullanan yazarların makaleleri yayınlanmayacaktır.

Alıntı Makalelerde mutlaka kaynak belirtilmeli, Bilimsel Atıf kurallarına uygun dipnotlar ve KAYNAKÇA verilmelidir.

Yazılan Makalelerin, Akademik Eser Yazım Kurallarına uygun bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca TDK-Türk Dil Kurumu'nun imla kılavuzuna uyulması gerekmektedir. Gayri Türkçe dillerde kelimeler kullanılmaktan kaçınılmalıdır. Misyon, vizyon gibi Gayri Türkçe dillerden dönme kelimelerin makalelerde kullanıldığının tespiti halinde makaleler yayınlanmayacaktır. Bu kurallara uyularak makale göndermenizi rica ederiz.”

Hazırlanan makaleler dergi yazım kurallarına uygun hale getirildikten sonra en geç 17 MART, 2014 tarihine kadar emikail@turansam.org adresine word formatında *.doc veya *.docx uzantılı olarak gönderilmelidir.

TURAN-SAM dergisi 3 ayda bir yayınlanmaktadır. Uluslararası Bilimsel ve Hakemli bir dergidir. Dergimizin bir sayısının fiyatı 75TL olarak belirlenmiştir. Yıllık abonelik bedeli 300TL-dir. Abonelik için de emikail@turansam.org adresine yazabilirsiniz.